

Ірина Клід

ЗА ТИЖДЕНЬ — ВЕЛИКДЕНЬ

Народні традиції
та практичні поради

ISBN 978-966-07-2425-9

9 789660 724259 5 0 2 1 3

Видавництво

«Підручники
і посібники»

УДК 394.2
К 49

Художник *Наталія Окрепка*

Літературний редактор *Маргарита Більчук*
Художній редактор *Світлана Бедна*

Клід І. О.

К 49 **За тиждень — Великдень** : Народні традиції та практичні поради / І. О. Клід. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2013. — 112 с.
ISBN 978-966-07-2425-9

Посібник «За тиждень — Великдень» спрямований на те, щоб надати можливість дітям дізнатись про великодні традиції та звичаї українців.

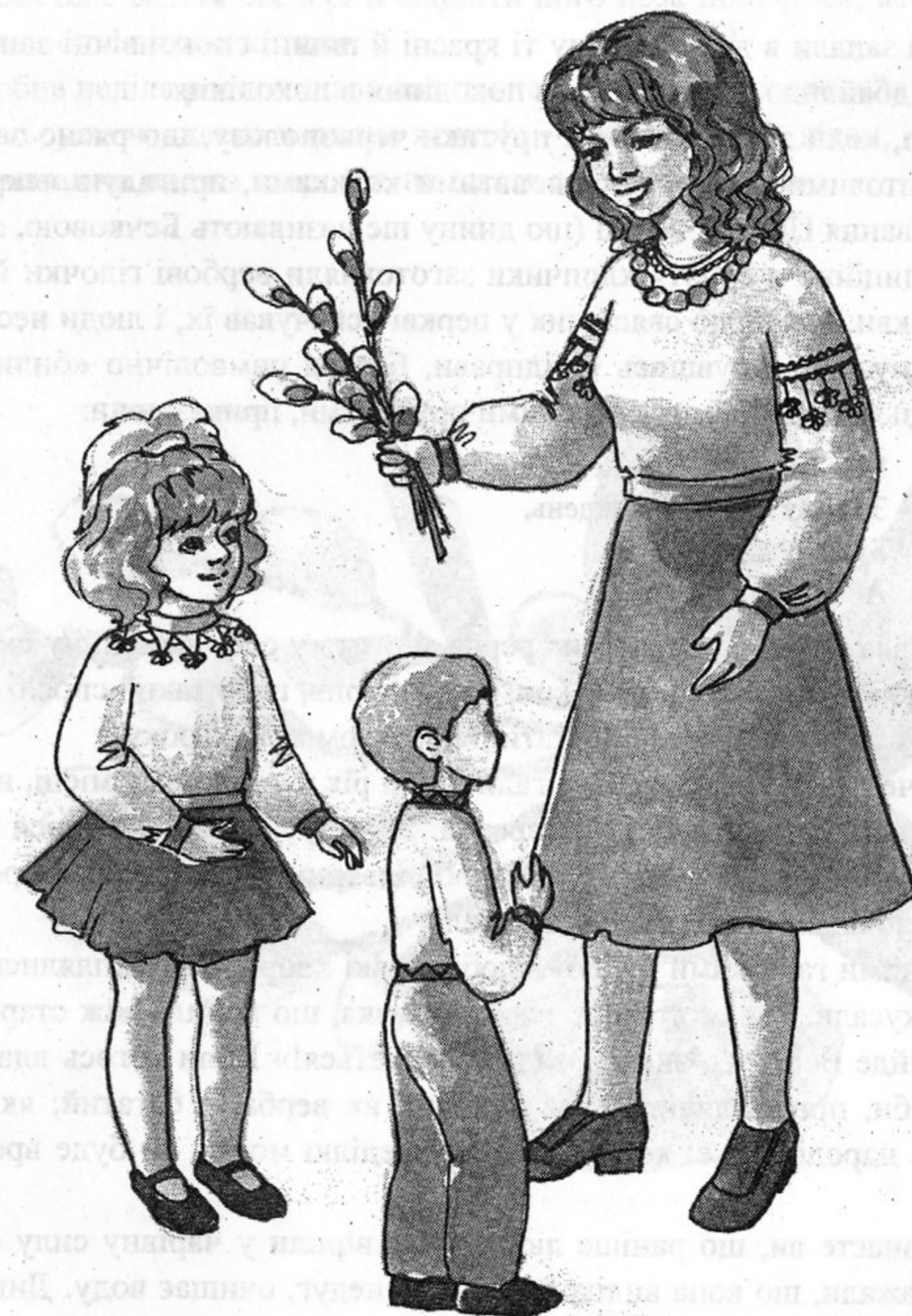
Для вчителів початкових класів, вихователів груп продовженого дня, вихователів дитсадків, батьків і дітей молодшого шкільного віку.

УДК 394.2

ISBN 978-966-07-2425-9

© Клід І., 2013
© Окрепка Н., ілюстрації, 2013

**«НЕ Я Б'Ю — ВЕРБА Б'Є,
ЗА ТИЖДЕНЬ — ВЕЛИКДЕНЬ»**

Мабуть, кожна людина протягом усього свого життя свято береже у пам'яті найсвітліші спомини дитинства. Хтось згадує затишок рідної домівки, у якій уперше почув ласкаве слово і відчув ніжну материнську любов з її щемливою колисковою піснею. Ще хтось — веселкове намисто живих квітів — чорнобривців, мальв, що пломеніли на батьківському подвір'ї. Декому згадується дзвінкий голос сопілки, що гармонійно переплітається з грайливим передзвоном гірського потічка та милозвучним шепотом струнких смерічок.

А мені запали в дитячу душу ті красні й пишні споконвічні звичаї моїх батьків, що дбайливо передаються з покоління в покоління.

І тепер, коли задивляюсь на прутики червонолозу, що рясно закосичилися оксамитовими сріблясто-синюватими котиками, пригадую яскраві епізоди святкування Цвітної неділі (цю днину ще називають Бечковою, або Вербною). Традиційно в суботу хлопчики заготовляли вербові гілочки й приносили до церкви. У неділю священик у церкві освячував їх, і люди несли ці гілочки додому. Повернувшись з відправи, батьки символічно «били дітей», рідних, близьких і знайомих свяченими прутиками, приказуючи:

Не я б'ю — верба б'є,
За тиждень — Великдень,
Будь дужий, як вода,
А багатий, як земля!

Люди вважали, що посвячена верба містить у собі чародійну силу. Торкаючись нею своїх рідних і близьких, кожен вірив, що в такий спосіб відганяє від людини все зло, що може спіткати її протягом цілого року.

Посвячену вербу батьки зберігали цілий рік у надійному місці, на покуті за іконою, щоб відганяти зло і негаразди. А влітку, коли збиралося на бурю чи град, вербу виносили на подвір'я, щоб відвернути стихію, яка в розбурханому небі наближалася до людських осель.

Били цими галузками худобу, щоб її ніякі хвороби не чіплялись і літом комахи не кусали. Запам'яталася така приказка, що ходила між старими людьми: «Прийде Вербиця, зима назад не вернеться!» Коли когось вдарили галузкою верби, примовляли: «Будь великий як верба, а багатий, як земля». Віщували в народі і таке: коли на вербну неділю мороз, то буде врожайний рік.

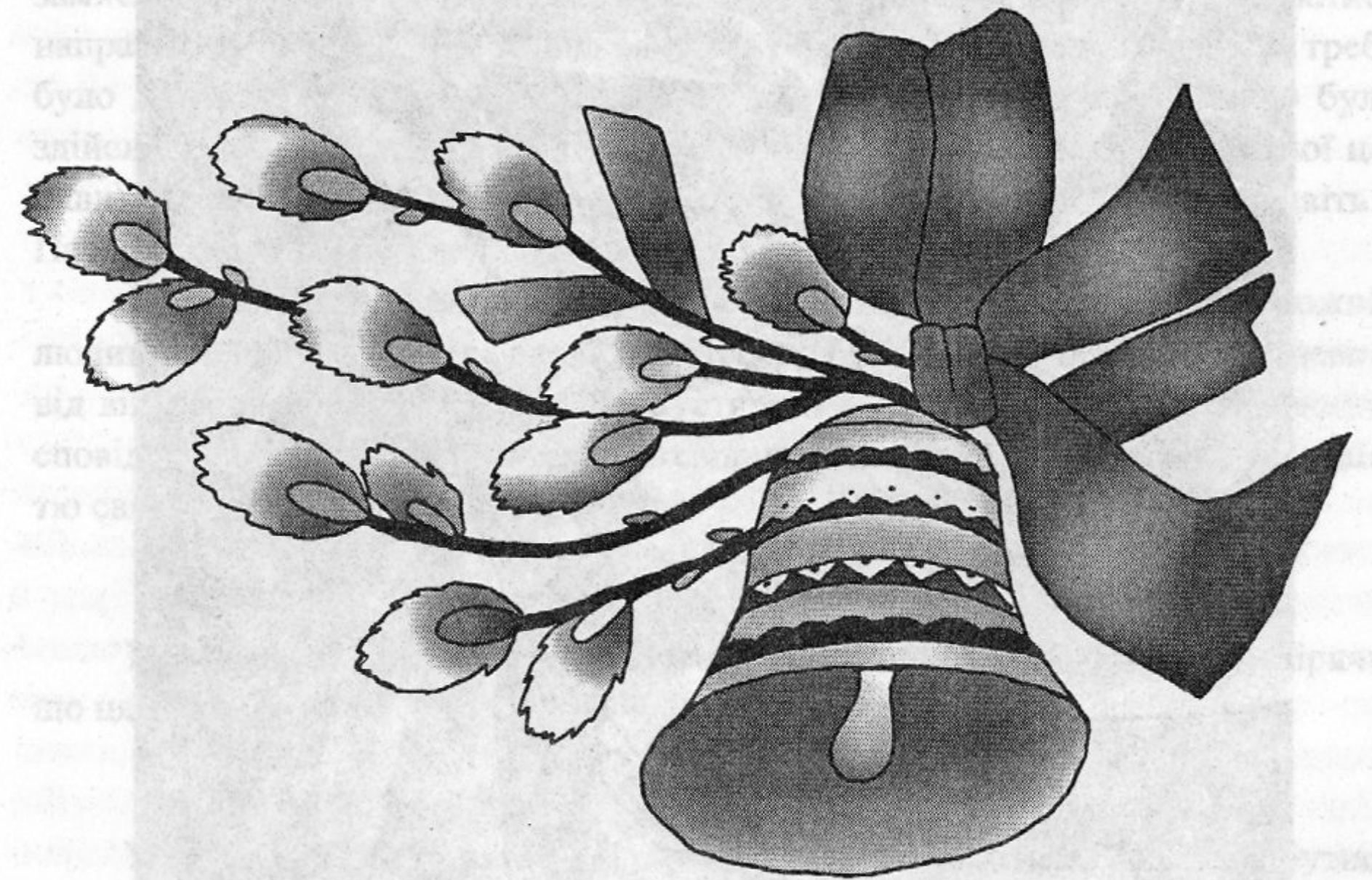
А чи знаєте ви, що раніше люди дуже вірили у чарівну силу свяченої верби? І вважали, що вона виліковує багато недуг, очищає воду. Дивувалися силі живучості верби, адже навіть маленька вербова гілочка, встромлена у землю, вкорінюється, і виростає дерево. Ми малими ковтали вербові «коти-

ки», щоб не боліло горло. Освяченою вербою навесні виганяли вперше худобу на пасовисько.

Освячену гілку верби клали у воду, коли купали хвору дитину. А тільки й треба, що три гілочки верби, аби від дому нечисту силу відігнати. Вважали, що верба дезінфікує стіни нашої домівки.

Якщо побував у вашому домі чорний задрісник і залишив згубне для вас сміття, то гілочки верби не обминуть насланих на вас напастей. Слід лиш зібрати зметене сміття ввечері й спалити його поза подвір'ям, аби на всі чотири боки попіл вітром котило.

Вербна неділя розпочинала двотижневі Великодні свята. «За тиждень — Великдень, уже недалеко червоне яєчко!» — обіцяли нам, дітям, дорослі, жартома шмагаючи нас на здоров'я, на щастя свяченою вербою.

ЧИСТИЙ ТИЖДЕНЬ

Споконвіку Великдень вважається чи не найбільшим святом. Якраз на цей час припадає поворот сонця на літо, а це означало пробудження всього живого, воскресіння природи, перемогу життя над смертю, правди над облудою.

Тепер це народне свято, що прославляє воскресіння Сина Божого як торжество добра над злом. Великий це день, бо воскрес Ісус Христос. І люди дуже радіють цьому. І з цієї нагоди по-особливому святкують цей день. До свята прибирають у хатах, на подвір'ї, шують новий одяг. І земля прибирається до свята — усе навкруги зеленіє, цвіте. А на свято люди йдуть до церкви.

Великодні свята у нашій родині вважалися найвеселішими і найрадіснішими весняними урочистостями. Тому готувалися до них з великою увагою і чекали їх з трепетом. Починаючи від Вербної неділі, в наступні дні великоднього тижня господарі ретельно причепурювали свою домівку та обійстя, вигрібали в садках суху траву та опале листя, підмітали подвір'я.

До Великодня готувалися довго і старанно, адже йому передував Великий піст, що тривав сім тижнів. У цей час справжні християни повинні були замислитись над своїм життям, покаятись у вчинених гріхах і постаратися направити життя. Тоді не годилося справляти веселих забав, натомість треба було дотримуватись посту, відвідувати всі церковні відправи. Бажано було здійснити паломництво до святих місць (якогось монастиря, старовинної церкви). Найчастіше на прощу ходили до Києво-Печерської лаври, а то навіть у Палестину, до Гробу Господнього.

Я чула не раз, як старші люди казали, що під час Великого посту кожній людині потрібно очистити свою душу від гріхів. Тому бачила, як, незалежно від віку, ішли люди до церкви і, опустившись на коліна перед священиком, сповідувалися, каюлися у своїх гріхах, причащалися, щоб уже з чистою совістю святкувати Воскресіння Христове.

Велика середа

У Велику середу обливали свіжою (холодною) водою худобу, вірячи, що ця вода помічна.

Великий, або Чистий четвер

У цей день обов'язковим було ритуальне обмивання. Щоб позбутися хвороб, до схід сонця йшли купатися до ставу чи річки, приносили додому «бігучу» воду (щоб «спливли» хвороби) і нею обмивали дітей. А ще вірили, що збіжжя, посіяне в Чистий четвер, буде чисте від бур'яну. Попіл, вибраний з печі в середу, четвер, п'ятницю чи суботу і посипаний на розсаду капусти, захищає від черви, а висипаний у курник — сприяє плодючості курей.

До Чистого четверга кожна господиня мала побілити хату, все випрати, помити і прибрати. Ввечері йшли до церкви на «Страсті».

Здавна українці вірять у магічну силу страсної свічки, запаленої в церкві у Страсний (Чистий) четвер напередодні Великодня. Необхідно будь-що донести цей вогник додому, не загасивши його. Для цього роблять спеціальні ліхтарі з кольорового паперу або фарбованого скла, які захищають тремтливе полум'я свічки від вітру.

Саме цією свічкою випалюють хрест у хаті на сволюку — «щоб лиха нечисть хату минала». Якщо полум'ям страсної свічки випалити хрест на воротах, то на подвір'я не забіжить «поганий собака», тобто «нечиста сила», що цього вечора ходить по землі у такій подобі. А ще страсну свічку запалюють перед святими образами, коли на мешканців дому нападає страх, а також під час великої грози, «щоб грім хату не спалив». Тому таку свічку ще називають «громичною» або «громицею». Запалюють її у випадку тяжкої хвороби людей або худоби, а також під час важких пологів; дають у руки вмираючому. Пасічники з цією свічкою ходять до бджільника.

У давнину страсні свічки селяни виготовляли самі, бо «трудова свіча лучче Богові вгодна». Страсну свічку старалися берегти, аби вистачило її надовго, бо в багатьох бідах вона допомагала. Особливо ж велику силу має свічка, що горіла на Страсний четвер дванадцять років поспіль.

Великодня п'ятниця

У Великодню п'ятницю нічого не робили, дозволялося лише пекти паску. На цей день замовкали церковні дзвони. Люди дотримували суворого посту, нічого не їли аж до Великоднього сніданку.

У Великодню п'ятницю господині з найбільшого пшеничного борошна починали випікати паски, оздоблюючи їх хрестиками з крученого тіста. Серед пасок одна, завбільшки як решето, призначалась для освячення. Були й менші, що називались перепічками, які роздавали «за простибі¹». Кожна паска була по-своєму гарна. Але найкращою була та велика, пухленька. Посередині — трохи зарум'янений хрестик, а по краях викладений кіскою обідочок. Тоненьким валочком з тіста викладено букви ХВ, що означало «Христос Воскрес». Мама пам'ятала про всіх і випікала пасочку кожному. Мені — меншу, з хрестиком посередині, братові — із пташками, а сестрі — з косицею. Випікання паски було урочистою церемонією. Коли тісто на паску «підростало» і надходив час саджати її до печі, господар виходив з хати глядіти, щоб ніхто з

¹ «За простибі» — дарування за померлі душі.

чужих до хату не ввійшов та не зурочив паски. Доки паска в печі, не можна нікому в хаті сідати, бо інакше вона не «росла», могла навіть «сісти». А це було поганим «знаком» — може хтось із родини в «землю сховатися», тобто померти. Малими ми вірили в ці прикмети і боялись їх здійснення, тому тихенько гралась у куточку кімнати і чемно чекали, коли мама вибере з печі випечені паски.

Однак гордістю кожної господині були «баби», до тіста яких додавали копу (60 штук) яєць. Випікали їх у спеціальній металевій формі. І коли в печі випікалась «баба», то нам дозволялось ходити по хаті дуже тихенько, легко зачиняти двері, бо «баба» приготвлена з легкого тіста. А як витягали «бабу» з печі, то треба було її носити і колисати в рушнику, на руках, доки не охололо. Скільки то було в хаті втіхи нам, малечі, що брала участь у такій поважній церемонії. Та то не все — печену «бабу» ще гарячою посипали цукровою пудрою з ваніліном або поливали білою помадкою, приготовленою з цукрової пудри та білків, і посипали кольоровим маком. По ній писали рожевою помадкою слова «Христос Воскрес». Також випікали у спеціальних формочках «баранчиків», перев'язували їх паперовими стрічками. Таких «баранчиків» можна було купити і в магазинах, їх випікали кондитери з білої маси, але те, що випікалось вдома, було найсмачнішим, найліпшим. У Карпатах гуцули виготовляли таких баранчиків із сиру. Вони запам'ятались мені не лише як пожива, а і як витвір народного мистецтва. Традиційними були різні вироби з м'яса — ковбаси, шинки та печене порося з хроном, більшість страв готували з яйцями — яйце з хроном; яйця, залиті холодцем.

У передсвяткові дні велику увагу приділяли церковному приміщенню, де теж прибирали. А дехто обдаровував храм вишитим рушником і писаною скатертиною чи накидкою з гарним візерунком. Ці речі вживали під час церковних обрядів. У Великодню п'ятницю люди збирались у храмі, і я з дитячою цікавістю спостерігала, як із плащаницею, на якій зображено розп'яття Ісуса, тричі обходили церковне приміщення, а потім виносили її на середину і встановлювали перед іконостасом навпроти «райських» дверей. Тоді дзвони замовкали. Натомість паламар «калатав» у дерев'яні калаталки. І тоді сум оповивав моє дитяче серце. Я бачила, як у молитовній тиші газди і газдині, дідусі і бабусі, молоді люди, опустившись на коліна, щиро шептали молитви, а були й такі, що від церковного порогу до плащаниці на колінах підходили, били поклони і цілували розп'яття. Був такий звичай — класти ладан під плащаницю, а потім забирати додому, вірячи, що він охоронятиме родину від грому, різних бід і недуг.

Великодня субота

Находила Великодня субота. У цей день фарбували крашанки, розмальовували писанки. Мені запав в душу сам процес виготовлення писанок і фарбування яєць, таємнича атмосфера зі своєрідним запахом розтопленого бджолиного воску. І біле яйце, що поступово, під вправними маминими руками, перетворюється на справжнє диво! У кожній хаті писанки робили по-своєму. Запам'ятались мені такі назви писанок, як «40 клинців», «ружки», «христівка», «безконечник» тощо. Писанки були й залишились символом свята, оновлення життя. Їх писали по-різному, добираючи характерні для кожного села кольори, візерунки. Колись їх підвішували на нитках між іконами, на стіні. Це був оберег.

У суботу, в надвечір'я готували дору, тобто накладали до освячення в спеціальний кошик, виготовлений із вербової лози, спочатку скибочки хліба, потім паски, очищені від шкарлупи варені яйця, сир, молоденький зелений часник, хрін, стіжок солі, шматочок солонини, кільце ковбаси, шинку, писанки, яблука, а посередині встановлювали свічку. І все це накривали новеньким вишитим рушником.

У той же час у ніч із суботи на неділю на пагорбах хлопці запалювали великодні багаття. Існує дуже давній звичай, який нагадує, що пасхальний піст закінчується в суботу вночі, а святкування починається опівночі або на світанку.

Ніч перед Великоднем (як і перед Різдом) — особлива, чарівна. За повір'ям, цієї ночі цілющої сили набуває вода, здатна виліковувати безнадійно хворих (тоді, як уперше задзвонять дзвони на «Христос Воскрес!»). А найдостойнішим людям відкриваються небеса, і вони бачать там Матір Божу.

БЛАГОСЛОВЕННЯ ВЕЛИКОДНІХ ПАСОК

Байдужих до Великодніх традицій не було, в родині їх дотримували дуже суворо. Рано-вранці, ще до схід сонця піднявшись із ліжка, господар, господиня та їхні діти по черзі ставали босими ногами на сокиру, «аби ноги були такі дужі, як залізо». Потім умивались по черзі водою, в яку господиня вкидала монету і писанку, «аби були багаті й красні, як писанка». Перед тим як іти до церкви святити паску, вдягали найкращий одяг. Чоловіки й жінки вбирались у вишиті сорочки, над якими вмілі вишивальниці працювали довгими зимовими вечорами.

Пам'ятаю той перший прохолодний і темний ранок, коли до схід сонця розпочалося посвячення паски: рядочком горіли свічки на святкових різнобарвних кошиках, наполовину прикритих яскраво вишитими рушниками. Кожен кошик був гарно прикрашений по-своєму, обкладений по краю різнобарвними писанками. Але найкращою була та велика, пухка паска, яку спекла моя мама, і ті писанки, які писала я з нею, хоч, може, вони і не в усьому мені вдалися. Але то були мої перші писанки, і наш кошик здавався найкращим від усіх!

Тим часом у храмі правилась служба Божа. Люди стояли навколо церкви у два ряди, бо в один не вмещались. І враз, після триденного мовчання, весело загомоніли на дзвіниці всі дзвони. Їх урочистий голос лине у весняному повітрі і скликає людей до церкви. На його поклик поспішають старі і малі, стікаючись звідусіль на церковне подвір'я. У більшості людей якийсь особливо піднесений настрій. У храмі залягає тиша.

Та ось із-за зачинених царських воріт долинає спів «Воскресіння твоє, Христе Спасе...» Він наростає, міцніє. Відчиняються ворота, погойдуються хоругви, і хрещений хід іде через храм. Процесія обходить церкву і зупиняється в дверях. Усіх вітає священник:

— Христос воскрес!

— Воістину воскрес!

Обхід довкола церкви проходить у супроводі дзвонів.

У небі, в ранішній безодні,
Чути дзвони Великодні,
В кожне серце із небес
Лине нам: Христос Воскрес!

І спалахнула навколо церкви дворядна мерехтлива пряжа свічок, поміж якими зеленою прогалиною обходить тричі святий храм церковна процесія. І стелиться великодній мелодія Господня, і ще веселіше гомонять дзвони на всю околицю.

У ці неповторні хвилини того райського видовища мені здавалось, що весь Божий світ, живі та мертві спільно й радісно торжествують, бо воскрес Спаситель наш Ісус.

Врешті священник кропить свяченою водою все, що принесли люди. Кропить, а на устах його усмішка та одні й ті ж слова: «Христос Воскрес!» І кожному, хто прийшов на цю святкову трапезу, хотілося, щоб хоч крапелька свяченої води впала і йому на обличчя — тоді весь рік буде для нього щасливий. Нас, дітлахів, священник не обминав із кропилком, і ми, такі щасливі, не витираючись, повертались одне до одного і вітались: «Христос воскрес!» Потім починався процес загального обдаровування. Звичай цей не стосувався тільки бідних чи прошаків. Дарували, звичайно, за душі померлих рідних і близьких. І на кожній перепічці й у мисочці пломені свічка, іскриться своїми неповторними барвами писанка. А газда чи газдиня, подаючи цю самобутню красу, промовляє:

— Прошу перед душі моєї мами (тата, діда чи інших близьких)...

Той, хто приймає перепічку чи мисочку, відповідає:

— Прости, Боже. Най Бог приймає.

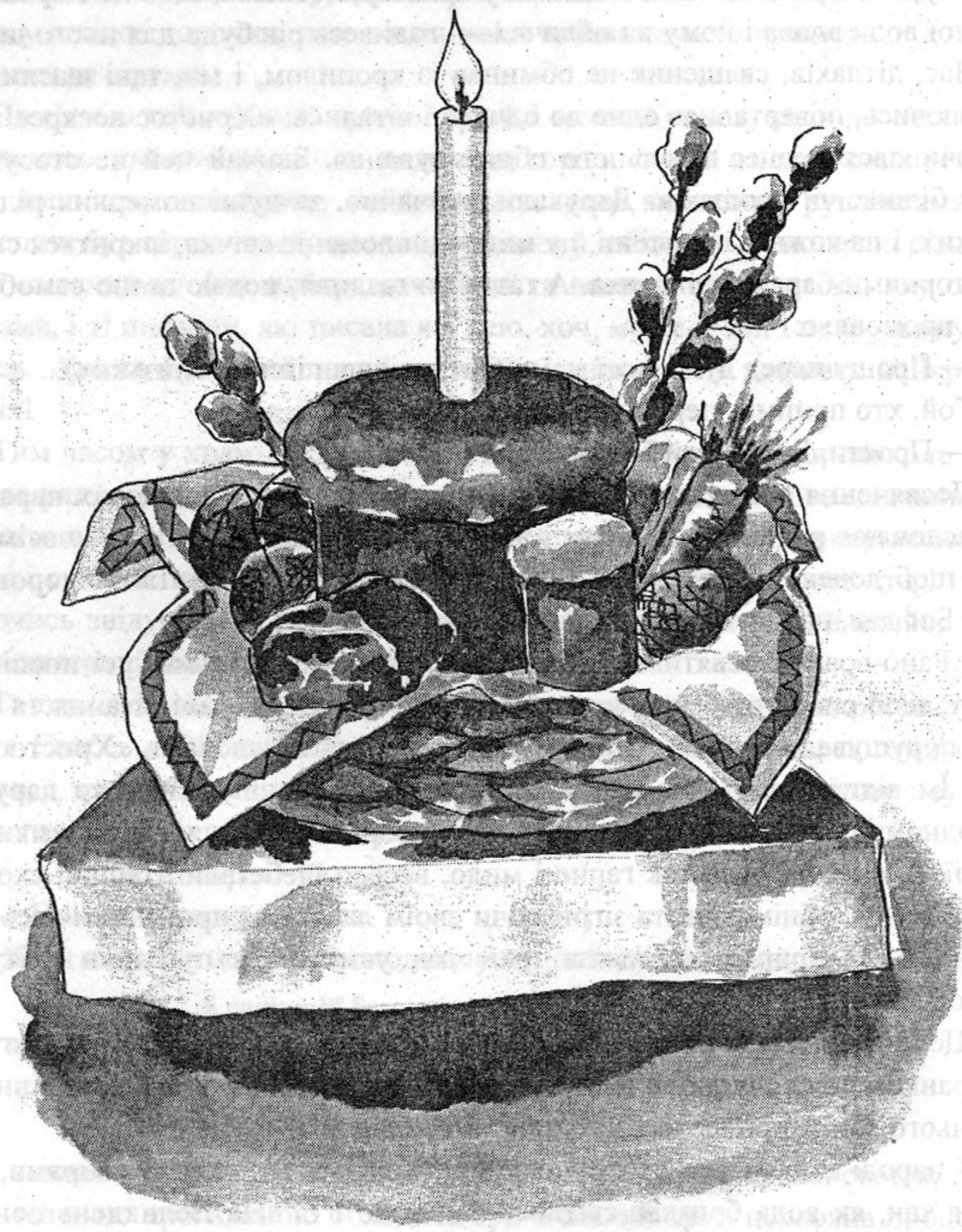
Посвячення пасок закінчує священник побажаннями для своїх парафіян. Він висловлює радість з приводу того, що діждалися паски, бажає всім здоров'я, щоб дочекалися другої, і закінчує такими словами: «Їжте здорові все те, що Бог дав, на щастя, на здоров'я, на довгий вік!»

...Рано-вранці, освятивши паски, хто пішки, хто кіньми, усі поспішали додому, щоб сповістити про велику радість і тільки взаємні вітання та поцілунки порушували ранкову тишу. Вітали одне одного словами «Христос воскрес». Їм відповідали: «Воістину воскрес». І тричі цілувалися та дарували один одному писанки чи крашанки — свої добрі побажання, гарні думки, світлі мрії. А надворі було так гарно і мило, весело щебетали пташки, сходило яскраве сонце, обнімаючи та зігріваючи своїм ласкавим промінням весь світ, і оживала вся природа, зеленіла травичка, усміхалися пуп'янки цвіту, бо Христос воскрес!

Ще існувало таке повір'я, що на Великдень під час сходу сонце «грає». Тому ранком до сходу люди відчиняли всі вікна, щоб чародійне проміння великоднього сонця принесло в хату щастя та здоров'я.

У народі кажуть, що цього дня сонце міниться різними кольорами, «купається так, як вода бризкає світло». Так воно і є. «На Великдень сонечко грає, купається!» — казали літні люди. У народі вірили в те, що хто помре цього дня — потрапить простісінько до раю і буде щасливий, позаяк ворота до небесного царства відчинені.

ВЕЛИКОДНІЙ СНІДАНОК

Коли поверталися зі свяченим до своїх домівок, господар хати з кошиком ставав на порозі та казав тричі: «Христос воскрес». А вся родина, сім'я хором відповідала: «Воістину воскрес».

На Гуцульщині був такий звичай, що газда свячену паску насамперед ніс до худоби, клав її тричі на хребет, промовляючи: «Який дар красний, такі аби Бог дав телиці красні». Зі стайні господар зі свяченою паскою йшов до пасіки. А там промовляв до бджіл з надією на кращий приплід і врожай. Коли газда вертався у хату, уся родина сідала за стіл, господиня запалювала свічку і прилаштовувала її до першої паски. Помолившись, усі разом казали: «Аби ми дочекали й на другий рік Святого Воскресіння». Цей ритуал виконувався в кожній родині.

Мати накривала стіл білим вишитим обрусом. Святковий стіл заставляла найліпшими наїдками та напоями. Більшість страв, за традицією, готувалися з яєць, були тут і сир, і ковбаса, і шинка, і масло, і хрін, і молодий часник. А посередині красувалась пишно випечена паска, біля неї мати запалювала свічку. Тато брав свячене яйце, нарізав його на шматочки для кожного за столом і при цьому промовляв: «Дай нам Боже в щасті й при здоров'ї святу паску спожити, на другий рік Воскресіння діждатись і рік від року, доки Бог призначив віку. Христос воскрес!» Усі відповідали: «Воістину воскрес!» І після молитви починали снідати.

Першою стравою була, звичайно, паска. Тато відламував шматок паски з трьох боків, промовляючи: «Бог-Отець, Бог-Син і Бог-Дух святий». Ці шматочки зберігали до закінчення свят, а потім давали худобі, щоб вона була здорова. Деякі люди крихти, зібрані з великоднього столу, викидали на город, бо вірили, що з тих крихт виросте боже зілля — маруна. На Гуцульщині вірили в те, що крихти зі святкового стола слід кидати в піч, бо якби ту освячену крихту з'їла миша, то перетворилась би в кажана.

Улюблений у нашому народі звичай — благословення на Великдень їжі й печива. З благословенням великодніх пасок тісно пов'язані наші славні писанки. У Прикарпатському краї існує звичай обдаровувати рідних крашанками чи писанками за святковим столом. Адже всі ми переконані, що яйце є символом Христового воскресіння. Як з мертвої шкаралупи родиться нове життя, так і Ісус Христос воскрес до нового життя.

Яйце — символ життя, і вважається, що воно має велику магічну силу. Яйце червоного кольору символізує відродження людей через кров Ісуса Христа. Яйця після освячення в церкві дарують один одному, кладуть на могили померлих. За народними повір'ями, пожежа припиняється, якщо у вогонь кинути освячене яйце; худоба не хворітиме, коли погладити її великод-

нім яйцем; вода для вмивання, якщо в неї опустити свячене яйце, сприяє здоров'ю та красі.

Пам'ятаю з дитинства, як мама налила в череп'яну миску води, поклала в неї щойно принесені освячені крашанки і дала нам, дівчатам, вмитися, потерти ними щоби, щоб ті були завжди рум'яними, а ми — гарними.

Слов'яни Великдень пов'язували з родючістю землі, з весняним відродженням природи. У великодньому кошику серед варених яєць обов'язково мало бути одне сире. Яйця святити очищеними, щоб освячена шкаралупа випадково не впала на землю і не була потоптана ногами, бо вона мала магичну силу. За сніданком їли все, що хто хотів.

ЗАБАВИ КОЛО ЦЕРКВИ

Коли великодній сніданок закінчувався, тато дякував за нього і ми всією родиною йшли до церкви. А там на подвір'ї сходились усі — від малого до старого.

На Великдень цілий день не вгавав церковний дзвін. Не встигнувши як слід закінчити святковий сніданок, малі хлопці спішать до дзвіниці, аби задзвонити. Кому з них це вдасться першому, матиме чим похвалитися.

— Бім- бам! Бім-бам! Бім-бам!

Дітлахи нічого не чують і не бачать. Їм хочеться ще і ще дзвонити, бо в тих дзвонах вони відчують стільки чудесної сили, що глибоко проникає в їх маленькі серця!

Тому біля дзвіниці утворюються черги, кожен намагається бодай декілька разів вдарити в дзвін, бо це, за народним звичаєм, приносить щастя. Чула ще й таке, що парубки дзвонять раз у раз, щоби віддзвонити за своїх померлих родичів. І весь великодній тиждень із дзвіниць, немов із небес, линуть радісні звуки дзвонів. Вони сповіщають про перемогу життя над смертю. Протягом трьох днів свята усім парафіянам дозволяється дзвонити у церковні дзвони, щоб відлякувати нечисту силу. Церковні дзвони мають у собі Божу силу, бо засвідчують славу Богові і заохочують людей до молитви, збирають їх до церкви.

Дзвони ніби кажуть нам: «Ми скликаємо живих, оплакуємо померлих, відвертаємо громи, звеличуємо свята, будимо байдужих, розганяємо вітри...» Вважали, що великодні дзвони мають чудодійну силу (хворі люди, які умивались водою під час великодніх дзвонів, одужували).

На Великодні свята на Гуцульщині хлопчачі стріляють з наперед змайстрованих стрільб. «Бахають» ними раз по раз, аби відігнати «нечистого».

А там на осонні — гамірно і весело. Діти «цокаються» крашанками. Ця гра називалась «навбитки» — під час неї стукають тупими кінцями крашанок одна об одну. Той, чия крашанка виявляється міцнішою, забирає надбиту.

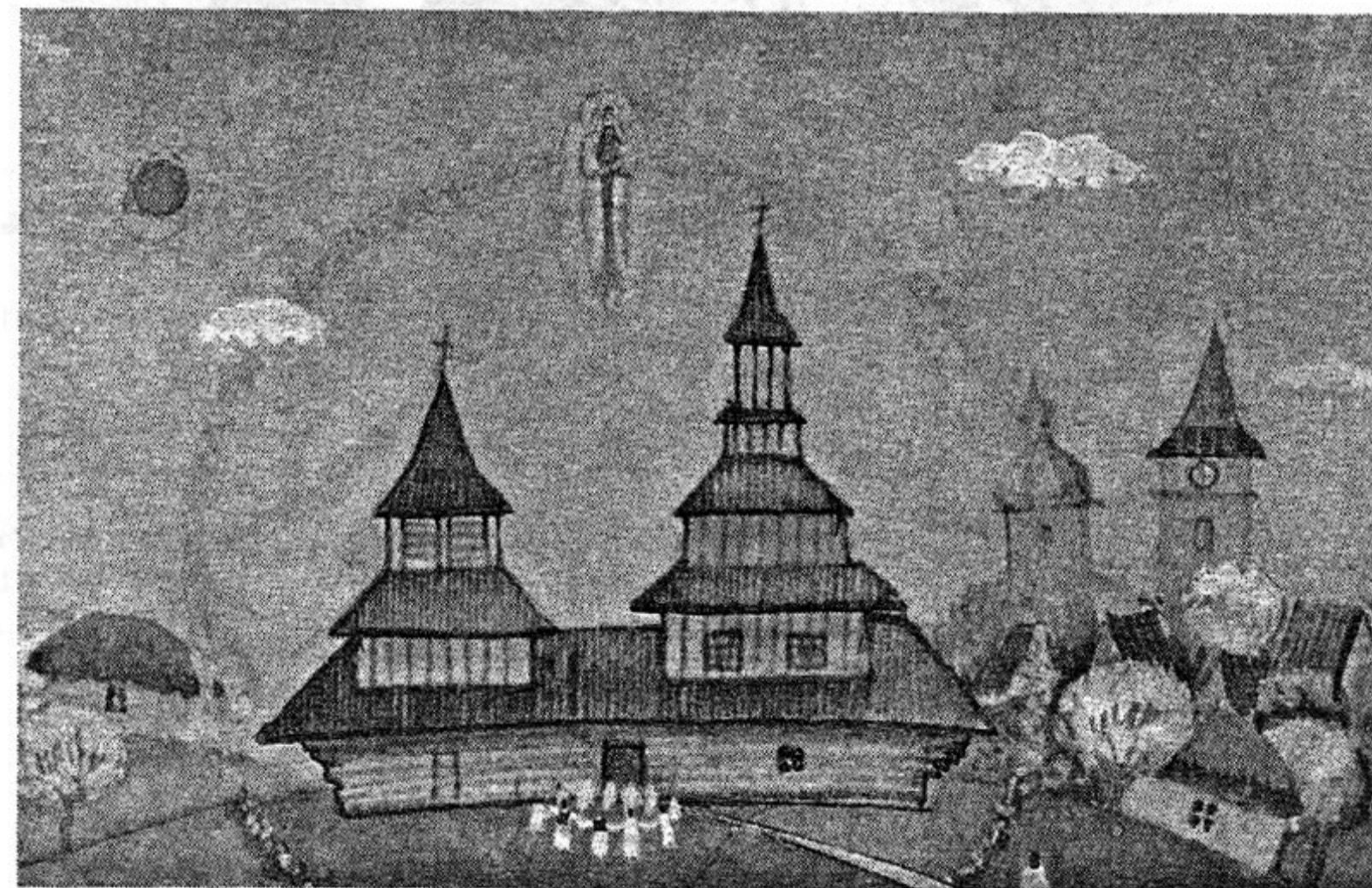
У перший день Великодня люди відвідують цвинтарі, щоб «похристосуватись» із померлими родичами, близькими, друзями. Приносять сюди крашанки, писанки і залишають на могилі або на хресті — діляться з померлими радістю Христове Воскресіння та вітають їх зі святом.

Поливаний понеділок

Другий день свят називається «поливаним понеділком». Це від того, що хлопці та дівчата намагаються облити один одного водою під супровід жартів. Це був дуже потішний Великодній понеділок, бо було багато радості та сміху від того побаченого дійства. Парубки норвлять облити дівчат чистою водою. Ті ж начебто бояться і ховаються, щойно почують брязкіт відер та парубочі голоси, що супроводжуються голосним собачим гавкотом. Цей дуже давній звичай символізує своєрідне очищення водою. А ще був звичай, коли другого дня свят парубки вдосвіта ходили по хатах по писанки. Зазвичай, якщо парубок взимку на вечорниці потанцював з дівчиною, то за це в понеділок (на другий день Великодніх свят) він мав отримати писанку від неї. Дівчина віддавала писанку хлопцеві, який їй сподобався, на знак любові. А якщо дівчина не хотіла давати писанку, її обливали водою.

Малі хлопці кроплять дівчат парфумами. За це отримують від них писанки. На третій день свят, як і протягом двох попередніх, молодь збирається коло дзвіниці. Між молодшими йде завзята боротьба за право дзвонити. Продовжують водити гаївки, забавляються, ходять у гості, обходять поля.

Великдень святкували сім днів, тобто весь тиждень.

ГАЇВКИ

Окремо хочу сказати про великодні гаївки. Як прекрасно у веселому товаристві водити їх довкола церкви! Пригадую, як там було людно і гамірно. Я й досі переповнена щемким відчуттям мелодійних гаївок, які водила сама або чула від інших. Дещо я записала від старих людей, щоб тепер, крізь роки, донести до нашої молоді те відчуття Божої благодаті.

Сьогодні я хочу запропонувати вам гарні великодні гаївки. Їх виконували всі: парубки з дівчатами, хлопчики з дівчатками, газди з газдинями. Узявшись за руки, водять нескінченний танок і співають.

Жучок

Дівчата стають у ряд обличчям одна до одної. Пари роблять «Крісельце», по якому ходить «жучок» — маленький хлопчик. Дві найвищі дівчини йдуть поволеньки по обидва боки пар і підтримують за руки «жучка». Коли «жучок» переступить на крісельце наступної пари, попередні дівчата перебігають вперед. Ряд, приростаючи спереду, повертається, щоб обійти кругом гурту. Проробляючи це все, діти співають. Спів розпочинають ті дівчата, які водять «жучка».

Легкою ходою

Хо - дить Жу - чок по до - ли - ні, А Жу - чи - ха

по я - ли-ні,— Грай, Жуч-ку, грай не - бо-же, Най ти Пан Біг

до-по-мо-же.

Ходить Жучок по ручині,
А Жучиха по долині.
Грай, Жучку, грай!
Ой грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти' Пан-Біг допоможе.
Грай, Жучку, грай!

А ми того рік чекали,
Та щобиць мо' «жучка» грали.
Грай, Жучку, грай!
Ой грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти' Пан-Біг допоможе.
Грай, Жучку, грай!

А в нашого Жученька
Золотая рученька.
Грай, Жучку, грай!
Ой грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти' Пан-Біг допоможе.
Грай, Жучку, грай!

На Жучкові опачина,
А сам Жучок, як дитина.
Грай, Жучку, грай!
Ой грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти' Пан-Біг допоможе.
Грай, Жучку, грай!

А наш Жучок чорновусий,
На Жучкові жупан куций.
Грай, Жучку, грай!
Ой грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти' Пан-Біг допоможе.
Грай, Жучку, грай!

На Жучкові черевички,
А сам Жучок невеличкий.
Грай, Жучку, грай!
Ой грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти' Пан-Біг допоможе.
Грай, Жучку, грай!

А хто хоче Жучка мати,
Треба йому паски дати.
Грай, Жучку, грай!
Ой грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти' Пан-Біг допоможе.
Грай, Жучку, грай!

Наша весна

— Весно, наша весно,
Що ти нам принесла?
— Принесла вам зілля
Дівкам на весілля.
Принесла квіточки
Дівкам на віночки.

Вже весна воскресла, воскресла,
Що вона нам принесла, принесла?
Принесла нам новину, новину.
Прийдуть хлопці додому, додому.

Вже весна воскресла, воскресла,
Що вона нам принесла, принесла?
Принесла нам маруни, маруни.
Та на паняночки коруни, коруни.

Весно, весно, весняночко,
Прийди до нас, паняночко,
Розвій хмари сніговії,
Розбий мости льодовії.

Ой чия то гуска

Ой чия то гуска
На воді ся плюска?
А чий же то гусачок
Додому не пуска?

(Воробцева) гуска
На воді ся плюска,
А (Ковалів) гусачок
Додому не пуска.

Гаївка повторюється кілька разів, і підставляються прізвища чи імена хлопців і дівчат.

Котилися вози

Котилися вози
Та й закотилися
З гори на долину,
У гай по калину.

Чом ти, дівча, ходиш
Та по гаю блудиш,
Може ти, дівчино,
Мого сина любиш?

Якби не любила,
То би не ходила,
Я за твоїм сином
Бистру річку плила.

На тобі, дівчино,
Коня вороного.
Відчепись від мене
Та від сина мого.

Най на твоїх конях
Та й возяться ляхи,
Я за твоїм сином
То в куми, то в свахи.

Я на твоїх конях
Ніде не поїду,
А за твоїм сином,
Куди схочу, піду.

Кривий танець

Ми кривого танцю йдемо,
Ми й'му кінця не знайдемо,
Та не виведемо кінню —

Там вода по камінню,
Там вода по білому
Стиха йде, стиха йде,

А в мене матінка чужая,
Ще й до того лихая.
Каже мені робити
Та до гори камінь котити,

Там вода по камінню,
Там вода по білому
Стиха йде, стиха йде.

Я до гори камінь не кочу,
Чужій мамоньці не вгоджу.

Там вода по камінню,
Там вода по білому
Стиха йде, стиха йде.

Під білою березою

Під білою березою
Сидів братчик із сестрою.
Брат на дудці виграває,
Сестра хустку вишиває.

Якої ж ти, брате, плати?
Нас родила одна мати,
Одна мати нас родила,
Неоднаково ділила.

Тобі дала штири воли
І всі штири, як соколи.
Мені дала одну голку,
Гіркий мій доробку.

Як зашию, зацирюю¹,
Дрібні діти нагодую,
Як зашию, залатаю,
Дрібні діти повбираю.

¹ Зацирюю — заштопаю.

Поставлю я кладку

Поставлю я кладку через сіножатку
Вербову, вербову,
А ви паняночки, з тої гаївочки —
Додому, додому.
А ти, Марусенько,
Зостанься, зостанься,
Прийде твій миленький,
Звінчайся, звінчайся.
Принесе ти хусточку
З росами, з росами,
Жовті черевички
З носами, з носами,
Зеленого мірта
На вінець, на вінець,
Зелений перстень
На палець, на палець,
Нашій гаївочці
Вже кінець, вже кінець.

Де ти ідеш, Романочку?

«Де ти ідеш, Романочку?»
«На ярмарок, мій паночку».
«А чим будеш торгувати?»
«Буду дівок продавати».
«А що хочеш, Романочку?»
«Торбу січки, мій паночку».

«Де ти ідеш, Романочку?»
«На ярмарок, мій паночку».
«А чим будеш торгувати?»
«Везу хлопців продавати».
«А по скільки, Романочку?»
«По сто злотих, паняночко!»

В нашім селі на горбочку

В нашім селі на горбочку
Стоїть церква на видочку,
Коло церкви, ніби квіти,
Сидять старці, ходять діти,
Ходять хлопці і дівчата —
Українські соколята.
А ми, сестри, час не гаймо —
Гаївочки заспіваймо,
Щоби голос наш відбився,
По діброві простелився,
По діброві і по полю,
Де могили є за волю,
По травиці, по шовковій,
Де лежать стрільці січовії.
Вони тоді повмирили,
Як воленьку здобували,
Ви, стрільчики, пісню чуйте,
В темнім гробі не сумуйте.
Ми могили ваші знаємо,
Квіточками уквітчаємо,
Квіточками і вінцями,
І рідними прапорцями,
А ви хлопці тут не стійте,
З дівчатами ся не смійте,
Пригадайте ту славу
Січових стрільців криваву,
Ієднайтесь, милі браття,
В одну силу і завзяття,
Щоби наша Україна
Була славна, була вільна!

Веснянка

Звільна

Ве - се - ла вес-нян-ка да - ле - ко лу - на - є, да - ле - ко лу -

- на - є. Бур-ли - ва - я річ - ка вже кри - гу ла - ма - є,

вже кри - гу ла - ма - є

Весела веснянка
далеко лунає, далеко лунає.
Бурливая річка
вже кригу ламає, вже кригу ламає

Сніги розтопились,
злилися струмками, злилися струмками.
Земля молодіє,
укрилась квітками, укрилась квітками.

З чужої чужини,
з далекого раю, з далекого раю,
Пташки прилетіли
до рідного краю, до рідного краю.

Гаї всі і луки
піснями озвались, піснями озвались.
Веселі проміння
з небес засміялись, з небес засміялись.

Огірочки

Швиденько

Зе-ле-ні-ї о-гі-роч-ки, сте-літь-ся, сте-літь-ся,
Чи ве-ли-кі, чи ма-ленькі, не рвіть-ся, не рвіть-ся.

Зеленії огірочки,
стеліться, стеліться,
Чи великі, чи маленькі,
не рвіться, не рвіться.

Мої милі огірочки,
Звивайтеся до купочки,
жовтий цвіт, жовтий цвіт.

Повилися огірочки
В зеленії по пліточки,
то ся в'ють, то ся в'ють,
Чи великі, чи маленькі,
то ся рвуть, то ся рвуть.

Мак

Швиденько

Го - ро - бе - єч - ку, пташ-ку, пташ-ку! Та чи був же ти

в на-шім сад-ку? Та чи ба-чив ти як мак сі-ють? Ой так

сі-ють мак, і морков-ку, й пастернак.

Горобецьку, пташку, пташку!
Та чи був же ти в нашім садку?
Та чи бачив ти, як мак сіють?
Ой так сіють мак, і морковку, й пастернак.

У подальших строфах слово «сіють» заступається словами «полюють», «в'яжуть», «як мак сходить», «цвіте».

Ой зацвіли фіялочки

Помірковано

Ой за-цві-ли фі-я-лоч-ки за-цві-ли, Аж ся го-ри
Зби-ра-ла їх Ма-рі-еч-ка з ни-зень-ка, А за не-ю

з до-ли-на-ми при-ри-ли. «Не хо-ди ти, мій ба-теч-ку,
їй ба-теч-ко збли-зень-ка.

за мно-ю, лю-ба ме-ні бе-сі-донь-ка з то-бо-

- ю».

Ой зацвіли фіялочки, зацвіли,
Аж ся гори з долинами прикрили.
Збирала їх Марієчка знизенька,
А за нею їй батечко зблизенька.
«Ой ходи, мій батечку, за мною,
люба мені бесідонька з тобою».

У подальших строфах слово «батечко» заступається словами «матінка», «сестройка», «братейко».

Білоданчик

Помірно

Ой І-ван-чи-ку, Бі-ло-дан-чи-ку, По-плинь, по-плинь по

Ду-най-чи-ку. Роз-че-ши ру-су ко-су, Про-мий си
Візь-ми-ся за під-паш-ки, Шу-кай си
Ви-би-рай со-бі дру-гу З ка-ли-но-

чор-ні о-чи.
то-ва-риш-ки.
- во-го лу-гу.

Ой Іванчику, Білоданчику,
Поплинь, поплинь по Дунайчику.
Розчеши русу косу,
Промий си чорні очі,
Візьмися за підпашки,
Шукай си товаришки.
Вибирай собі другу
З калинового луку.

Сонечко

Швиденько

Вий-ди, вий-ди, со-неч-ко, На ді-до-ве по-леч-ко!

Вий-ди, вий-ди, на вер-ше-чок, Там по-ба-чиш п'ять о-вечок,

І ба-ран-чи - ка між ни-ми Із ріж-ка-ми зо-ло-ти - ми,

Із ріж-ка-ми зо-ло-ти - ми.

Вийди, вийди, сонечко,
На дідове полечко!
Вийди, вийди на вершечок,
Там побачиш п'ять овечок
І баранчика між ними
Із ріжками золотими,
Із ріжками золотими.

Ой дан, білодан

Ходою

Ой дан, дан, бі-ло-дан, Ой по-ві-дай прав-ду нам,

Як га-їв-ку ба-би во-дять? Ой дан, дан, бі-ло-дан,

Ой не водять — шкан-ди - ба-ють, Тай не-віс-ток прокли - на-ють.

Всі: Ой дан, дан, білодан,
Ой повідай правду нам,
Як гаївку баби водять?

Одна: Ой дан, дан, білодан,
Ой не водять — шкандибають,
Та й невісток проклинають.

Всі: Ой дан, дан, білодан,
Розкажи ти правду нам,
Як гаївку діди водять?

Одна: Ой дан, дан, білодан,
Ой не водять, дим пускають,
Вишнівочку попивають.

Всі: Ой дан, дан, білодан,
Розкажи ти правду нам,
Як гаївку дівки водять?

Одна: Ой дан, дан, білодан,
Ходять, наче вишивають,
Веселенької співають.

Всі: Ой дан, дан, білодан,
Розкажи ти правду нам,
Як гаївку хлопці водять?

Одна: Ой дан, дан, білодан,
Ой то в гору, то в долину,
Ой то в лісок, то в калину.

Вже весна воскресла

Ходою

Вже вес-на во - скрес - ла, Що ти нам при - нес-ла?

Що ти нам при - нес-ла?

Дівчата, взявшись за руки, ідуть по колу та й співають:

— Вже весна воскресла,
Що ти нам принесла?

В болоті мочена,
В калюжі прана.

— Ой принесла росу,
Парубоцьку красу.

У калюжі прана,
На терню сушена.

Парубоцька краса
В болоті мочена.

На терню сушена,
У хліві схована.

Хлопці також беруться за руки, беруть у коло дівчат і їм співають:

А весна — весною,
А дівка — дівкою.

Дома не сидіти,
В дівках не сивіти.

Ходить, світом нудить,
Спідницею крутить.

Покриє головоньку,
Не будь дівчинонькою.

Крутить, щоб видати:
Хочеться віддати.

Дранов нагавицею, —
Стати молодичею.

Ходить Купса

Ходою

Хо - дить Куп - са по ри - ноч - ку Та й ку-

- пу - є пи - са - ноч - ку. Ёї - си, куп - си, у - род - ли - дєє,

Куп - си, куп - си, чор - но - бри - вий, Куп - си,

куп - си, бу - деш ма - ти, Що дів - чи - ні да - ру - ва

- ти.

Ходить Купса по риночку
Та й купує писаночку.
Куп си, куп си, уродливий,
Куп си, куп си, чорнобривий,
Куп си, куп си, будеш мати,
Що дівчині дарувати.

Писанку кладуть на якесь підвищення — камінь, горбочок чи купину. Навколо неї ходять хлопці з піднятими топірцями і пильно стежать, щоб хтось не вхопив писанку. Однак знаходиться відважний і хапає її. Хлопці намагаються втримати його в колі, щоб сміливець не втік. Але коли він зумів вирватися з кола, то писанка його. Тоді знову хтось кладе писанку, і гра триває.

Там на горі корито

Весело

Там на го - рі ко - ри - то, ко - ри - то, Пов - не во - ди на - ли - то,

на - ли - то, на - ли - то.

Там на горі корито, корито,
Повне води налито, налито, налито.

Там журавель воду пив, воду пив,
Та не випив, сколотив, сколотив.

Дівки ноги помили, помили,
Хлопці воду випили, випили.

Голубонька

Ходою

Ми го - луб - ку у - ло - ви - ли, Всі дов - ко - ла об - сту - пи - ли.

Ти, го - луб - ко, чо - го ту - жиш, Ви - би - рай си, ко - го лю - биш?

Ми голубку уловили,
Всі довкола обступили.
Ти, голубко, чого тужиш,
Вибирай си, кого любиш?

Дівчата і хлопці, взявшись за руки, ідуть з піснею по колу. В середині кола стоїть дівчина — Голубка. Після закінчення куплета вона вибирає собі з-поміж хлопців коханого. При повторенні пісні вже хлопець вибирає собі Голубку. Таким чином створюється друге коло, яке рухається в другий бік. Після кожного повторення всі зупиняються і з початком пісні напрям руху міняється.

Де ти їдеш, гаївонько?

Ходою

Де ти ї - деш, га - ї - вонь - ко? У Дро - го - бич

по ді - вонь - ку. по ді - вонь - ку.

— Де ти їдеш, гаївонько?
— У Дрогобич по дівоньку.

Там є дівка на виданню,
Там велике віно дають.

Штири миші, штири коти,
Ще й дівка до роботи.

А дівчина згорда ходить,
Бо до неї Іван ходить.

Мати доню лопатою:
— Не стій з хлопом під хатою!

Мати доню коцюбою:
— Хай не ходить за тобою!

— Даром, мамо ти завзята,
Приведу до хати зятя!

Весна наша

Хорошо
Хорошо

Весна на-ша, весна, Що ти нам принеола? Що ти нам принес-ла?

— Весна наша, весна,
Що ти нам принесла?

— А я вам принесла
Дівочью зброю.

Дівочья зброя
У росі мочена.

У росі мочена,
На Дунаю прана.

На Дунаю прана,
На сонці сушена.

На сонці сушена,
В скриню положена.

В скриню положена,
На замок замкнена.

Що зброя в дівчини —
Віночок хрещатий.

Віночок рутяний,
Рушник вишиваний.

— Ходи, мій миленький,
По рушник біленький.

НАРОДНІ ОПОВІДІ

Липова паска

Жили собі на світі два брати. Один багач, другий бідняк. Багач мав багато землі, лісів, худоби й усілякого добра, що навіть цісар йому заздрих. А бідний мав хатку з одним вікном. У цій хатині бідно жила немаленька родина, а їсти було нічого.

Під Великдень багачева жінка напекла багато пасок, а в бідній хатині не знайшлось борошна навіть на одну маленьку. Жінка сумує і плаче:

— Люди завтра паски понесуть святити, а ми що?

— Не журися, — відповів бідний чоловік.

Бідняк узяв сокиру і подався до лісу. Ходив тим лісом, поки не зрізав липу. Відрізав від неї малий ковбанчик і обтесав його так, що на подобу паски стала.

Прийшов з тією паскою додому. Став перед порогом і каже:

— Жінко, а ну розпалюй у печі вогонь, паску будемо пекти.

Жінка помастила ще її яйцем і вложила в піч, щоб присмалилася трохи. Паска така вийшла гарна, рум'яна, висока, що жінка від утіхи аж заплакала і накрила її нафайнішим рушником.

Взяв бідак ту паску на другий день, на Великдень, і поніс її святити. Біля церкви людей було море. Та як багач побачив брата серед них, не можна сказати. Вподобав собі багач братову паску і позаздрих, бо його паски порозтріскувались у печі.

— Поміняймося з тобою пасками, — каже до брата багач. — Я тобі за твою гладеньку дам дві своїх. Тобі однаково, а у мене гості будуть дивитись, не годиться...

Бідний брат цього тільки й чекав. Помінялись.

Багач запросив гостей до себе додому. Гості спочатку роздивлялися його хороми, а потім сіли за стіл. А на столі красується така гарна паска. Усі дивуються: як така паска вдалася? І гарна, і рум'яна, і висока! А далі взялися краяти її. Та ба! Ніякий ніж не заліз у неї. Мусив багач аж сокирою розрубувати, і тоді виявилось все.

Соромно було багачеві визнати, що так помилився. Він і каже:

— Ну і видите, люди добрі, які чудеса на світі діються? З паски в одній хвилині зробилось дерево! Мабуть, хтось її врік.

Воскресіння Господнє

Вночі з суботи на неділю (третього дня по смерті) Ісус Христос воскрес. Ангел господній з'явився і відвалив камінь від гроба. Воїни, що стерегли гроб, злякавшись сяючого видіння, впали, як мертві, а потім розбіглися. Деякі з них пішли до первосвящеників і розказали їм про все, що бачили, а ті дали воїнам грошей і веліли казати всім, що вони заснули й під час їхнього сну учні Ісуса Христа вкрали Тіло Його.

Деякі з жінок, а серед них і Марія Магдалина, рано-вранці в неділю прийшли до гроба, як велів звичай, щоб намастити Тіло Христа пахощами (миром), чого вони не встигли зробити під час похорону. Коли вони підійшли до гроба, то побачили, що камінь від входу в гроб відвалений і на ньому сидить Ангел. Його постать була як блискавка, а шати його були білі, як сніг. Ангел промовив до збентежених жінок: «Не бійтесь, бо знаю, що ви шукаєте Ісуса розп'ятого. Його немає тут. Він воскрес, як сказав. Підійдіть, погляньте на місце, де лежав Господь. І підіть швидше, скажіть учням Його, що Він воскрес з мертвих, і випередить вас у Галілеї: там Його побачите. Ось, я сказав Вам». І побігли вони від гроба зі страхом та великою втіхою, щоб учням про це розповісти.

Воскресіння — це найбільше свято. У його дні співають у церкві: «Христос воскрес із мертвих, смертю смерть здолав і тим, що в гробах, життя дарував!»

Пасочка

Великоднього тижня забілили всі хати, ніби вбрались у білі сорочки, лишень одна маленька хатка край села стояла, як сиротина, без білої одежини.

У тій хатці жила бідна вдовиця. Попала вона в тяжку слабкість і більше жодної помочі не мала, окрім семилітнього сина. Семенко був дуже добрий синок: і слухняний, і тихий, і роботящий. Товариші любили його, як рідного брата, а отець духовний і вчитель — як рідного сина. А мати — то вже за ним пропадала. Він, бувало, як дівчина, й ложки помие, і хмизу назбирає, й коро-ву догляне, одним словом, усе, на що тільки його слабких сил стане. А упоравшись із роботою, не відступить від мами. Вона, бідна, лежить на ліжку, а він бере книжечку та стане читати так гарно і складно, що аж мама радіє. Так він тепер читав і втомився. Наостанку сказав:

— Мамо, мамо, післязавтра вже Великдень, а ми які свята будемо мати?

Мама глянула на нього, і рясні сльози покотилася по її обличчю, бо жаль стало доброї дитини. А потім сказала:

— Синочку, якби лише Бог дав мені одужати, якимось воно буде.

А малому закрутилися сльози в очах, хотів щось сказати, але хтось пробіг попід вікна. Семенко вийшов з хати і побачив свого шкільного товариша Василька, що прибіг його відвідати.

Поговоривши дещо між собою, хлопці ввійшли до хати. Василько побачив, що в їхній хаті сумно. Не побілено, пасочок не напечено і нічого не приготовлено на Великдень. Вийшли хлопці знову на двір, а Василько питає:

— Чому у вас нічого не зварено, не спечено?

— А хто, — каже Семенко, — буде варити, коли мама хвора?

Засмутився Семенко, та й Василькові стало жаль його. Прийшов Василько додому, а мама його тоді якраз виймала з печі великодні паски. Василько глянув на паски та й каже:

— Мамо, а ви мені спекли пасочку?

— А як же, дитино, спекла, та ти знаєш, що я всім домашнім усе по пасочці печу. Ось твоя пасочка!

— А яка вона гарна! Мамо, я собі зараз її візьму.

— Та куди ти її візьмеш? Я всі до комори занесу, та і твою теж.

— Ні, мамусю, дозвольте, я її сам сховаю, коли вона моя.

— Про мене, візьми, лише дивись, щось нині не їсти, бо то не годиться.

— Ні, мамуню, я не буду їсти.

Взяв Василько свою пасочку, вибіг на двір, дав її Семенкові: «Дарую тобі цю пасочку, щоб і ви мали свята». Семенко прибіг радісний до хати і каже: «Не журіться, мамуню, будемо і ми мати свята. Подивіться, яку пасочку мені Василько подарував». Мати зітхнула, подивилася на святі образи і сказала: «Бачиш, сину, що Бог нікого в біді не залишає, хто лише у нього милість має».

До Василькової мами прийшла сусідка й спитала, як їй паски вдалися. Господиня повела її до комори, показала все печиво й додала, що найкраща паска — Василькова.

— Васильку, — сказала вона, — ану покажи свою пасочку.

Василько почервонів, як буряк. Стоїть і словечка не промовить. А потім розповів, що заніс її Семенкові, бо вони бідні.

— Ви, мамо, не гнівайтесь на мене, — закінчив Василько, — що я йому свою пасочку подарував.

Мама поцілувала свою дитину, нав'язала цілу скатертину пасок, солонини, ковбас та писанок і послала Васильком бідній удовиці.

ВІРШІ НА ВЕЛИКДЕНЬ

На Великдень

Святково вбрані коники
І дзвоники в підпасочку
Везли до церкви в кошику
Святити пишну Пасочку.

— Гей, тпру! — сказала Пасочка
І з кониками зладила,
За руку взяла Йвасика,
До церквиці провадила.

А там дітей — як променів!
Там сонце поміж квітами,
Там між святковим гомоном
Воскресний дзвін з привітами.

Між крашанками Пасочка
Вклонилась низько святові —
У кошику Івасика
Чекала слів освячення.

І ось вода Йордану
Скропила всіх до серця дна,
І стали християни
Героями Великодня.

Зацокотіли коники,
Везли додому Пасочку.
...Дзеленькотіли дзвоники
Про свято для Івасика.

Віра Багірова

Де неба світлий рушничок

Де неба світлий рушничок
То з хмарками, то без,
Веснянку вишивав шпачок
Зі слів «Христос воскрес».

Ту пісню вивчило село,
І церква, й дзвін, і хрест.
І вже дзвеніло і гуло:
«Христос воскрес! Христос воскрес!»

Тріпоче серце, наче птах,
Вербі позаздрив бевз,
У радість вишились уста:
«Христос воскрес! Христос воскрес!»

Віра Багірова

Квітна неділя

Ми на сонечко святе
Маємо надію:
Все росте, все росте
У Квітну неділю:
Сонце засвітило —
Базьки розпустились!

Бо лоза звістує —
Вона свято чує,
Що вже недалечко
Свячене ячко:
Крашанки, крапанки,
Скобанки, дряпанки,
Писанки, галунки —
Сонячні пестунки!

Лоза б'є, лоза б'є
Делікатно, гречно.
І хоч в мене сила є,
Не велить сердечко:
Лозу ж посвятили —
Базьки розпустились!

Бо лоза звістує —
Вона свято чує,
Що вже недалечко
Свячене ячко:
Крашанки, крапанки,
Скобанки, дряпанки,
Писанки, галунки —
Сонячні пестунки!

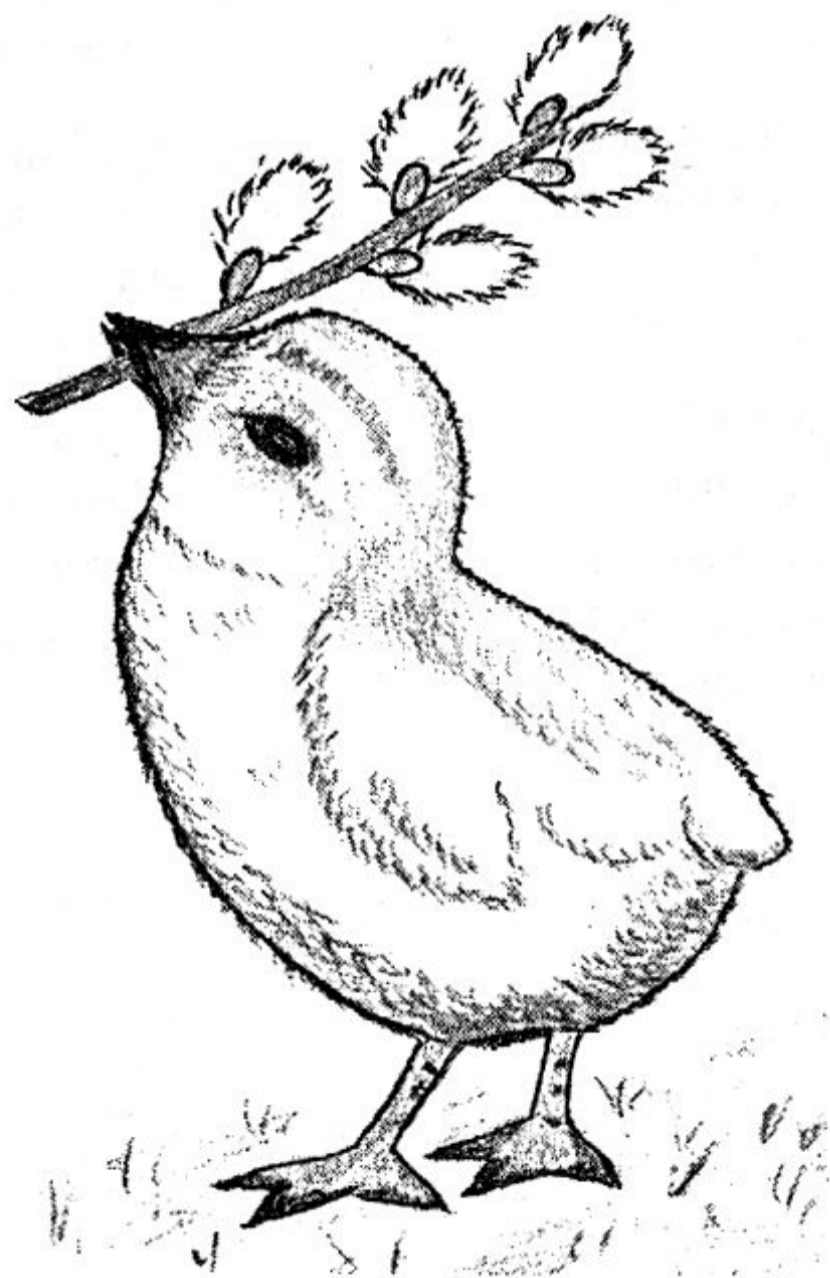
Ігор Калинець

Христос воскрес! Великдень понад світом,
Христос воскрес! Воістину воскрес!
Земля весняна пахощами вмига
І благодать нам шле з ясних Небес.

Христос воскрес! Життя прославив смертю
І смертю смерть навіки поборов.
Щоби душа ніколи в нас не вмерла,
Якщо вона сповідує любов.

З надією і вірою єдина,
Любов задля спасіння — над усе!
Христос воскрес! Ти чуєш, Україно?
Й Тебе, воскреслу, він таки спасе!

Надія Дичка

КВІТИ З ЛЕГЕНД

Воскресне полум'я

Удосвіта у Воскресну неділю пішли жінки до Ісусового гробу. На превелике здивування побачили, що хтось відвалив камінь, що замикав вхід до гробу. До гробу входили стривожені. Коли ввійшли, засвітили свічку і побачили янгола, що сидів у головах гробу та яснів, як сонце. Очі його мали ясність блискавки, а одяг блищав, як сніг. Марія Магдалина, побачивши світло, вийшла із гробниці, встромила свічку у землю перед входом та повернулася назад до товаришок.

З жаху жінки мов оніміли.

Тоді мовив їм янгол:

— Чого шукаєте живого між мертвими? Чи ж не тямте, що Господь заповів, що третього дня воскресне? Ідіть і скажіть учням його, що ви тут бачили.

І вони вийшли. Надворі схилилася Марія Магдалина, щоб узяти свічку. Та, коли простягла руку по свічку, легко скрикнула. Інші жінки спинилися та роздивлялися, що там сталося. І всі побачили, що поки вони були в печері, свічка змінилася. Вона стала квіткою. Високість і стрункість свічки залишилися, однак полум'я було вже не одне: її оточувало багато лагідних племінців. Було це ясне жовте цвіття. На самому споді горіли великі, розквітлі квіти-племінці. Що більш угору, то менші були вони, а на самому вершечку були пуп'янки. Це були гноти, що ще не горіли. Завжди, коли одне полум'я згасне, зразу запалюється нове цвіт-полум'я. Так спинається світло помалу, щораз вище, до синього неба.

Цю квітку називає наш народ «дивиною», або «царською свічкою». «Дивиною» тому, що здивувала побожних жінок, а «царською свічкою» тому, бо вона зацвіла раненько у Христове воскресіння, на його честь.

Коли побожні жінки вийшли з гробу та зайшли на леваду, на ній горіло жовте полум'я. Було того полум'я густо та багато. Жінки відразу здогадалися, що туди приходив Господь. Вони не зважилися йти за таємними слідами. Вогники були ніжні, мов шовк, та непорушні. Квіти, що виростили під святими ногами воскреслого Спасителя, — це нагідки, або крокіс. Обидві назви нагадують нам, що ця квітка зацвіла під ногами Ісуса, що воскрес, бо назва «нагідки» говорить, що квіти зацвіли під ногами Ісуса, а «крокіс» — що квітки цвіли скрізь, де крокував Ісус.

Підсніжник

Коли Ісус помер на хресті, сумувала вся природа. Земля дрижала, сонце затьмарилося, вітер віяв понад Голгофою. Довкола завмерло все життя. Трава зів'яла, квіти схилилися, пішов сніг, так що довкола хреста не було нічого зеленого.

Увечері прийшов Йосиф із Ариматеї з Никодимом і зняли тіло Христове з хреста та поклали Його на коліна Богоматері, що плакала над Ним. Коли несли тіло Ісусове в місто, щоб там поховати, ішли за ним побожні жінки. Вони були дуже сумні, зникли всі їх надії та спомин про всі обітниці Христові — вони бачили тільки смерть і кінець. Ще раз прийдуть вони, щоб намастити пахощами тіло Христове, а потім уже не побачать Його, життя попливе, як плито досі — без потіхи, без миру, що тільки Він міг дати. Заплаканими очима споглядали жінки на засніжену гору та нарікали, що вже ніколи не буде весни і вже всі квіти загинули.

Марія, Мати Божа, чула всі ті жалі, і їй боліло, що жінки такі маловірні.

— Ні, — прошепотіла вона, — ні, мій Ісусе, це не кінець! Ти воскреснеш, я знаю це! Тільки хвилинка... тільки хвилинка...

А що жінки далі бідкалися, вона обернулася та сказала:

— Він воскресне та знову буде між нами, ви не повинні сумніватися. Ми ще втішатимемося, і Його Царство перетриває всі царства землі.

Жінки ж дивилися на неї зовсім безнадійно й говорили:

— Все вмерло, все вмерло! Ось уся гора під снігом.

Тоді Марія підняла долоню та зловила в неї одну сніжинку, що впала з неба. Вона дмухнула на неї, і, щойно її віддих торкнувся сніжинки, стала сніжинка тендітною білою квіткою на зеленому бильці.

— Це знак воскресіння, — сказала Божа Мати жінкам. — Зо снігу повстала маленька квітка, а сніг — це ж смерть. Так треба нам вірити, що ваш Господь житиме, хоча тепер ви йдете за Ним як за вмерлим.

І Марія спинилася та посадила білу квітку в землю, вкриту снігом. Там вона пустила корінці та прийнялася, і холод не шкодив їй.

Наш народ називає цю вчасну квітку «скорозростом», або «підсніжником». Вона оголошує світові й тепер, що нам у смутках не слід втрачати надію та що той, хто помер, воскресне, як воскрес Христос, своєю смертю смерть поборовши назавжди.

Небесний ключик

Коли Ісус Христос розпрощався вже зі своєю Матір'ю та учнями й вознісся до свого Отця, у дорозі до неба товаришував йому жайворонок. Ніхто не знав, як високо він знявся, тільки Св. Петро думав, що він товаришував Спасителеві аж до небесних воріт, бо як вертався, то ніс у дзьобику щось подібне до золотого ключика. Марія, що разом з учнями чекала на вершині гори, витлумачила це як знак свого Сина, що людям доброї волі небо знову відчинене.

Коли так жайворонок з небесним ключиком усе ближче та ближче знижувався до землі, дехто з учнів тиснувся наперед і всі вже сперечалися, хто перший схопить ключика та перший дістанеться до неба.

Коли жайворонок був уже над самими головами учнів і побачив стільки простягнутих рук, то відлетів наляканий і кружляв над левадою, що була під самою горою. Учні, що очима вказували за жайворонком, завважили тепер, що він випустив ключика, й зараз багато з них кинулося шукати його.

Та хоча як пильно і докладно шукали, не знайшли золотого ключика. Замість нього знайшов один з учнів дивну світло-жовту квітку, що хитала на вітрі своєю невеличкою солодко-запашною чашкою. Учень кликав інших і, коли вони збіглися, показав їм, що знайшов.

— Такої квітки не бачив я ще досі! — говорив кожен.

Довго приглядалися до квітки, аж хтось сказав:

— Годі, ми прийшли сюди не зривати квіти, а шукати золотого ключика.

І всі кинулися далі на пошуки. Незабаром приспіли тут і Св. Петро з Божою Матір'ю. Коли Св. Петро побачив квітку, спинився, розглядав її та тішився нею. А Божа Мати зірвала квітку і дала Петрові. Незабаром підійшли до них учні.

— Чи ви бачили цю гарну квітку? — спитав Св. Петро.

— Авжеж, бачили, — відповів один з учнів. — Але ми не діти, щоб довго спинятися біля квітів.

— Через те що ви не хочете бути, як діти, не найшли ви небесного ключика, — сказала Пречиста.

Однак ніхто не зрозумів її слів.

Тут Св. Петро добув квітку з рукава. Аж це не квітка, а золотий ключик, що його жайворонок випустив із дзьобика на леваду. Тоді учні засоромилися й пішли з левади. Та в душі подумав собі кожен:

— Квітка дасть незабаром новий цвіт, і тоді я прийду та зірву собі його.

Та коли по якомусь часі досвітками приходили туди хтось із учнів, вони побачили вже не одну, а багато квіток. І тепер годі було впізнати, яка них — справжній золотий ключик.

І сьогодні цвіте ця квітка коло Великодня. І наш народ називає ці квітки «Божими ключиками», або коротко — «ключиками». Звуть їх також «Божою ручкою» та медяниками, пролісками, первоцвітом і рястом. Одначе найкраща назва «Божі ключики», бо вони нагадують нам ключі Св. Петра і те, що ними Бог неначе відчиняє ворота весні.

Страстеквіт

Під самим Спасителевим хрестом на Голгофі росла на голій скелі лобного місця одним-одна квітка, на яку ніхто не звертав уваги.

Вона бачила, як катували й мучили Ісуса та розпинали на хресті, й уся аж дрижала від болу та співчуття. Коли посіпаки здирали одягу з Ісуса, то їй боліло це так, начебто хто з неї обривав листок за листком; а коли розтягнули Ісуса на твердому хресті, то їй здалося, що це її саму роздирають навпіл; а коли підняли хреста вгору, пройняв її біль від коріння аж по верхню квіттю, так, неначе якась жорстока рука вирвала її насильно із землі.

І завис Спаситель у страшних муках угорі над квіткою, і вона не могла нічого зробити для нього. Як радо пожертвувала б вона себе як бальзам на Христові рани! І вона бажала конче щось придумати.

— Бодай одне, що зможу, коли Бог дасть мені сили, — сказала собі квітка, — я старатимусь витягнутись вгору по хресті й поміститися між тілом Ісуса та твердим хрестом — тоді хрест не тиснутиме так дуже Божого тіла.

І вона піднялась із землі вгору, вчепилася хресного дерева та попнула вище і вище. Одначе хоч як силувалася, тільки трошки піднеслася, а далі вже не могла ніяк. Тепер зрозуміла вона, що Бог задля неї не зробить ніякого дива, бо Син Людський мусить випити без найменшої потіхи чашу терпіння до краю. І вона схилилася, тремтячі від болу, перед Божим рішенням.

У цьому ж моменті сталося те, що Бог за її дитяче співчуття перемінив квітку назавжди й підняв її в очах янголів і людей понад усіма її великими і

малими сестричками. Як ті люди, що їх Бог обдарував ласкою, бо вони терплять страждання Господа як свої власні та дістають на руках, ногах і в боці знаки ран, так і на квітці під хрестом відбилися святі сліди страждань. Вінець її пелюсточок став образом тернового вінця, крапки червоні — це рани від тернових колючок, п'ять пиляків — це знову знаки п'ятьох Христових ран, три знамена — то три цвяхи, що руки й ноги Христові пробивили, а стовпчик усередині — це образ списа, що ним один з вояків пробив Христові бік.

Через те, що ця квітка носить знаки Христових страстей у своєму цвіті, то й зветься вона «страстеквіттом». Господь прославив її так за те, що вона з розп'ятим Спасителем терпіла страждання й біль і хотіла пожертвувати собою в ту тяжку годину, коли навіть учні розійшлися.

Сині цвяхи

Коли Ісуса вели на страту, то по дорозі вояки зустріли цигана, що ніс усяке залізяччя. Вояки спитали в нього, чи не має він цвяхів. Циган відповів:

— Саме три цвяхи є в мене, тільки мусите добре заплатити, бо це великі й міцні цвяхи! — і показав три великі, вже заржавілі цвяхи.

— Дамо тобі три срібняки, щоб довго не торгуватися, бо ми спішимо. Там, на Голгофі, мають розпинати Ісуса Назарянина, й народ нетерпляче чекає на видовище.

Та коли циган почув, що їм так конче й негайно треба цвяхів, став дорожитися. Бачать вояки, що циган тільки гає час, і кажуть:

— Ми не можемо самі дати вищої ціни. Ходи з нами на Голгофу, може, сотник дасть тобі більше.

І вже силою потягли його на Голгофу.

Коли циган прийшов на лобне місце й побачив табличку з написом «Ісус Назарейський, Цар Іудейський», то зажадав удвічі стільки, як жадав перше.

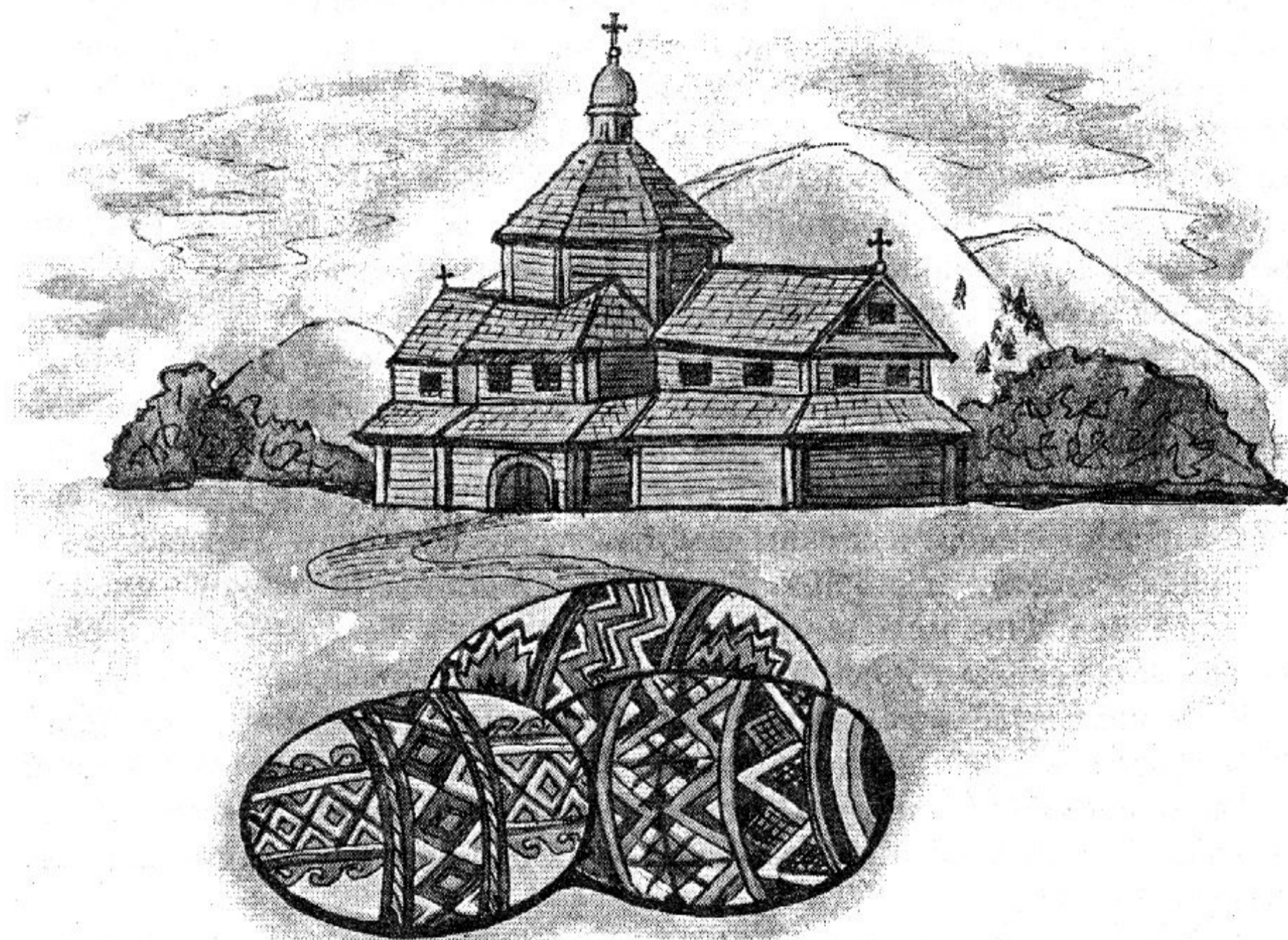
— Цвяхи для царя мусять бути по-царськи оплачені! — стояв уперто при своїм.

Сотник не хотів при всіх торгуватися і заплатив йому стільки, скільки він жадав.

Від того часу цигани засуджені на поневіряння. І ніхто ще не бачив, як цигани сміються. Їх очі дивляться сумно, а їх музика меланхолійна.

А куш, що тоді зацвів уперше безліччю маленьких білих, багряних і синіх цвяхків, — то «боз турецький», що його плекають і в нас по садах та городах. Відтоді й досі він цвіте так.

НА ПИСАНЦІ ДОЛЮ ПИШУТЬ

Що ми знаємо про українську писанку?

«Село на нашій Україні — неначе писанка, село...» У цих словах Тараса Шевченка міститься згадка про наш давній і прекрасний звичай — виготовляти писанки. Писанки і фарбовані яйця (крашанки) існують у багатьох країнах світу, з ними пов'язано безліч легенд, повір'їв, переказів, звичаїв, традицій та обрядів, які виникли ще в язичницьку добу, видозмінювались, а з прийняттям християнства набули нової якості — пов'язаної з дійством освячення паски під час найголовнішого християнського свята — Великодня. Звідси і їхня назва — великодні яйця.

В уявленнях багатьох народів яйце уособлювало джерело життя й усього Всесвіту. У стародавніх єгиптян, персів, індіанців, візантійців, греків існували вірування, що Всесвіт виник із яйця. Предки слов'ян називали розписані яйця «красними яєчками». Загалом в історії слов'янської культури значення писанки неоціненне. На писанках повторюються елементи візерунків та орнаментів, які знаходять у доісторичних могилах, а це доказ того, що вони походять з глибокої давнини. Ці розписи також дають археологам підставу розрізняти слов'янські та неслов'янські поховання.

Сьогодні важко знайти людину, яка б не знала або не чула про українську писанку. Український народ у своїй історії опинявся в різних країнах світу, і в якій би країні він не був, з ним приходило писанкарство на рівні з показом народного одягу і народних танців. Кожен народ прагне увійти до світової цивілізації зі своїм національним культурним набутком. Українська нація увійшла в світову скарбницю дивовижним мистецьким твором — писанкою. Це давнє і вічно молоде мистецтво увібрало в себе художню довершеність, багатство сюжетних композицій, неповторність кольорових гам.

Як і інші галузі українського мистецтва, писанкарство сягає своїми витокami сивої давнини і відбиває уявлення наших предків про навколишній світ. Таємниця яйця — зародка життя, як і таємниця дерева, тисячоліттями викликала найрізноманітніші асоціації і була одним з найбільших див для стародавніх людей.

Українська писанка має багатовікову історію. Припускають, що київські майстри-гончарі почали виготовляти писанки близько 1000-го року, ще за часів князювання Володимира Великого (979–1015 рр.). Наші прадіди-язичники, як і інші язичницькі народи, з-поміж усіх сил природи найбільше звеличували Сонце, яке, за їхніми віруваннями, було джерелом життя. Джерелом життя є також і яйце, яке носить в собі зародок життя. Тому яйце вважали атрибутом найбільшого та найласкавішого божества — Сонця.

Одними з найбільших див для людей були таємниця дерева і зародка життя — яйця. Поступово і дерево, і яйце стали в наших пращурів символами перемоги життя над смертю, весняного пробудження, що святкували на тери-

торії сучасної України в кінці чи на початку травня. Писанку як символ сонця і відродження природи знають усі народи світу.

Виготовлення писанок зазвичай відбувалось у перші дні весни, коли сонце стояло вже доволі високо в небі й уся природа прокидалася від тривалого зимового сну. Люди наносили на поверхню яєць стилізовані геометричні рослини та тваринні зображення. Згодом цей звичай запозичило й християнство, пов'язуючи його з Христовим воскресінням.

Яйце вважали символом сонця та джерелом життя єгиптяни та індійці. Греки вірили, що світ постав із яйця, яке знесла птиця Фенікс у святилищі бога Сонця. У старовинних оповіданнях Фінляндії вказується, що світ постав із сімох яєць.

Вірячи, що яйце є початком світу і навіть богів, наші пращури шанували його як поживу на свята та жертвну страву для добрих духів. Яєчко було амулетом, за допомогою якого людина приворожувала добрі сили, а лихі відвертала.

Наші предки святкували повернення життєдайного сонця. Це, звісно, відбувалось навесні, коли все розквітало, коли й кров у людей грала поновому. Окрім виконання різноманітних ритуальних танців, ігрищ, віддавна виникла традиція до цього щасливого дня розписували яйця. Причому дуже складними знаками-заклинаннями. Яйця здавалися нашим пращурам чимось дуже втаємниченим. Вдумаймося: щось схоже на камінець, наповнене жовтобілою рідиною... й дає життя птахам! Хіба не диво? Тільки після наукових досліджень геніального Леонардо да Вінчі людство дещо почало розуміти в цих біологічних процесах.

Культ яйця був притаманним й іншим народам, з тією лише різницею, що українці обрали його об'єктом для розписування заклиналими символами-оберегами, віра в які була дуже великою.

Спочатку розмальовували гусячі, качачі, журавлині яйця, а пізніше — лише курячі. Писанка — частинка нашої душі кращих традицій багатства, любові, краси і здоров'я, що заповідали нам батьки, діди і прадіди. Їх рисунки, теплі кольори нагадують наші весільні рушники, уставки сорочок в переплетенні жовтих, зелених, червоних відтінків — це все грає, сміється, звучить.

Ще за дохристиянською традицією Паску в Україні називають Великоднем, тобто великим днем. А культ розписаного яйця виник у християнстві, за різними свідченнями, після того випадку, коли Марія Магдалина сказала Понтію Пілату, що Ісус воскрес, і на знак цього піднесла йому яйце.

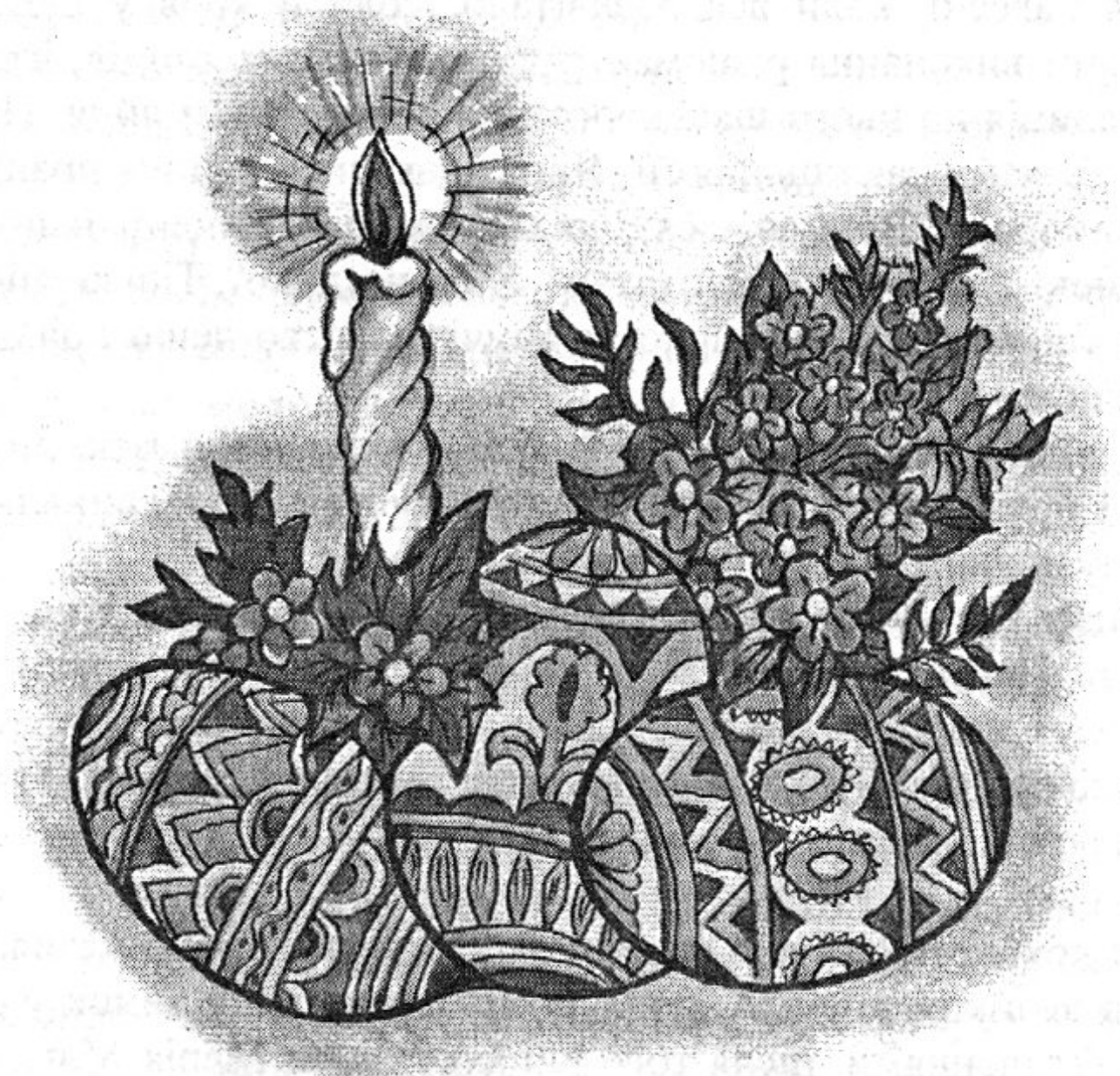
Магічна сила писанки у звичаях та обрядах

Наші предки боялися й остерігалися злих духів та шанували добрих. Щоб прихилити до себе добрих духів або прогнати злих, нерідко використовували яйце, бо вважали, що воно очищує людину.

За первісними віруваннями багатьох народів, відлуння яких збереглося навіть у християнських церковних звичаях (наприклад, обряд «виводу»), породілля й новонароджена дитина, а також дім, де відбувалися пологи, вважалися нечистими. Тому злі духи їм шкодять. Вважали, що яйце приманює злих духів і забирає на себе всяку нечистоту. Померлі предки також деколи вважалися лихими духами. Щоб захиститися від їхнього недоброго впливу, вкладали їм до гробу яйце.

Тому наші предки вірили, що й писанка має магічну силу.

У християнських повір'ях писанки пов'язуються з життям Марії Магдалини і воскресінням Ісуса Христа. Яйце стало символом Христового воскресіння. Як із мертвої шкаралупи народжується нове життя, так і Ісус Христос вийшов з гробу до нового життя.

Є така приказка: «Дороге яечко на Великдень». Саме до цього свята фарбують і розписують яйця. Потім їх святять і дарують своїм рідним та знайомим. Такий дарунок є виявом симпатії та прихильності. А ще він означає, що всі образи, які мали місце протягом року, слід великодушно забути. Якщо хтось посварився з кимсь, то на Великдень обов'язково мирився.

Писанку дарують дівчині — як побажання краси, а дівчина дарує хлопцеві — як вияв любові. Порівняння чистісї краси з писанкою було найвищою похвалою. Чоловіки обмінювались писанками на знак примирення — «Прости, Біг».

Не прийняти у дарунок від когось писанку або крашанку — означає дуже образити того, хто її дарує.

З давніх-давен предки вірили, що писанка має магічну силу. Старі люди і нині вважають писанку особливою святинею, оберегом, що приносить добро, щастя, достаток, захищає людину від усього злого. Оскільки яйце вважається джерелом життя, символом сонця, початком світобудови, для розпису беруть запліднене яйце від домашньої курки. І в жодному разі його не можна варити, бо з вареного яйця не буде життя. За законами писанкарства, оберег має зберігатися рік, до нового Великодня, а потім розписується нове яйце. Адже протягом року в житті людини щось змінюється, вона прагне іншого, а отже, «замовляє» щось нове для себе. Стара писанка закопується в землю. Викидати чи розбивати її негоже. Якщо писанка випадково розбилася — треба «поховати» її в землю. Освячену писанку з давніх-давен клали до першої купелі немовляти, щоб воно зростало в силі.

Писанку приорювали в полі, щоб ліпше родило жито-пшениця. Якщо кинути писанку позаду себе в полі під час сівби, то жито добре вродить. Клали під поріг стайні, щоб велась худоба. Зводячи нову хату, в кожному кутку клали по писанці. Писанки носили на могили батьків, дідів, дітей.

Писанки використовували як засіб для відгону деяких хвороб (наприклад, пропасниці), але така писанка мусила мати певні символічні знаки, бути висушеною і стертою в порошок.

Освячені писанки закопували на озимому полі, а шкаралупу з них після розговіння закопували в городі для доброго врожаю городини. Писанкою гладили худобу по хребту, щоб вона не хворіла, а шерсть її була блискучою (робили це перед першим весняним вигоном худоби на пасовисько). Писанку також клали у домовину покійнику, якщо людина помирала під час Великодніх свят. У кожній місцевості були своєрідні вірування, звичаї та обряди, пов'язані з писанками.

У деяких селах Волині, наприклад, вірили, що коли вмитися водою, в якій лежала писанка, то обличчя стане округлим і гладеньким, як яйце, і гарним, як писанка. У селах Равщини підвішували писанки під образами, вірячи в те, що вони охоронятимуть мешканців хати від злих духів. На Брідщині закопували писанки в полі, щоби збіжжя добре вродило. Освяченими писанками гасили пожежу, відводили блискавку, перекидаючи їх через хату. Вірили, що шкаралупою писанки можна прикликати і добро, і зло.

У наш час деякі вірування й обряди призабулися. Але в Україні зберігся звичай, за яким на Великдень кожна родина відвідує кладовище, щоб «похристосуватися з родичами». Крашанку чи писанку качають на могилі та за-

лишають її на горбочку або на хресті. За іншим повір'ям, померлі родичі в цей день самі приходять розговітись, і тому на цвинтар ідуть тільки «на проводи» (через тиждень після Великодня).

Оскільки писанки вважалися оберегом проти всякого зла, тобто предметом із доброю, охоронною силою, їх не можна було споживати в їжу, вони були виключно предметом для виконання різних обрядових дій. Інші яйця, розмальовані різними фарбами, але не орнаментами (крашанки), можна було їсти.

Одним з найголовніших звичаїв, який передався нам з давніх-давен, є традиція розпочинати Великодній сніданок свяченим яйцем. Батько або мати ділить його на всіх членів сім'ї, а на краю стола, на тарілці залишає шматочок і для тих, кого немає в живих. А потім споживають свячені крашанки, паску, ковбасу, хрін тощо і промовляють один до одного: «Христос воскрес!» А у відповідь чують: «Воістину воскрес!»

У країнах Європи існував звичай на Великодні свята дарувати один одному крашанки. Цей звичай перетворився на ритуал, якого дотримувались не лише прості люди, а й вельможні особи.

Подарункові яйця робили з порцеляни, кришталю, дерева, коштовного каміння, срібла та золота. Це були справжні шедеври ювелірного мистецтва. Найвідомішими були подарункові яйця фірми Фаберже. Її майстри виготовили 56 унікальних великодніх яєць для російських імператорів.

Вважають, що чим більше яєць буде подаровано й отримано в подарунок, тим щасливішим для людини буде наступний рік. Адже посвячені великодні писанки приносять у дім щастя, добробут і благословення.

Кажуть, що найперша писанка, одержана на Великдень, має чудодійну силу оберегу. Її зберігають до наступного Свята.

Магнетизм писанки існував завжди. Він існує і нині, здійснюючи цілющий вплив на наші душі. Тож насолоджуймося ними, захоплюймося і зцілюймося!

Ось що сказав про українську писанку Михайло Стельмах: «Народ живе красою, вміє не лише створювати, а й обезсмертити себе у прекрасному. Скільки стрілося в писанці! Казка, пісня, бувальщина, материнська колискова і дужість повноліття, мудрість старості і присмак вічності у присмерку вечірнього неба. З радістю — смуток, з усмішкою — надія. Добирайте, осмислюйте, повертайте скарби народів, котрий примножить їх знову і знову».

Сонце писанки у символах

Писанка — це своєрідна народна живописна мініатюра, відома із сивої давнини. Беручи в руки розмаїто-барвисте яєчко, ми передусім милуємося його красою, вишуканим орнаментом і мало замислюємося стосовно символіки, колишнього ритуального значення.

«Українська загальна енциклопедія» повідомляє: «звичаї, вірування та гри, пов'язані з писанками, що зберігаються в народі по нинішній день, указують, що писанки своєю традицією сягають глибоко в дохристиянські часи».

Дослідники пов'язують писанку із сонячним культом, що прийшов до слов'ян зі Сходу.

Символічних малюнків у писанці понад сто. Кожний елемент візерунка мав своє символічне значення.

Кривулька знаменувала нитку життя, вічність сонячного руху. *Кривулька*, або *безконечник* — це вияв філософської думки: початок і кінець.

Гачковий хрест, або *тригер*, *ружа*, *зірка*. Дослідники вважають ці знаки символами найвищого божества наших предків — Сонця. *Тригер*, або *триніг* (відомий з трипільської культури) знаменує собою, на думку одних, небо, землю і повітря, на думку інших, — повітря, вогонь і воду, треті вважають його символом життя людини тощо.

Сорок клинців символізували сорок точок життя, успіх господарства, добробут і чесність людини.

Розбіжності орнаментів писанки свідчать про їхнє походження з різних регіонів України. Одним із найдавніших варіантів солярного (сонячного) знака, що зберігся донині, вважають «*навучки*», відомі по всій території України під назвою «*крутороги*» (*круглі вугли*).

Писанки, пофарбовані в один колір, — це так звані *крашанки*.

Червоне яєчко символізувало радість життя, любов; для молодих — надію на одруження, а потім стало символом воскресіння Ісуса.

Жовтий колір уособлював місяць і зорі, а в господарстві — врожай.

Блакитний — небо, повітря, а магічне значення — здоров'я.

Зелений — весна, воскресіння природи, багатство рослинного та тваринного світу.

Бронзовий — земля, багата на дари плодів.

Чорний з білим — пошана духів, душ померлих, подяка за охорону від лихих сил.

Сполучення кількох кольорів з відповідними елементами в орнаменті з чотирьох-п'яти барв — родинне щастя, мир, любов, успіх тощо.

Щодо кольорів писанки, то кожна місцевість мала свою особливість.

Писанками обдаровували на знак побажання-завороження: дітей — з одними символами (здебільшого з ясними барвами); хлопців та дівчат — з сонячною символікою (*розетками*, *тригерами* та з веселими барвами); господарів — здебільшого із сорока *клинцями* або *кривульками*; старців — з чорними барвами та поясами, так званим *небесним мостом*.

Для різних місцевостей характерні свої кольори. На Поліссі, Волині, частині Поділля побутують писанки з переважанням ясно-червоного тла. Для Подніпров'я притаманні широкі симетричні поля й товсті лінії. Наддніпрянське Поділля знає чорні писанки, деколи з темним чи блідим тлом і контур-

ним рисунком. Бойківські писанки — переважно двобарвні, часто з вишкрябанним мотивом. Гуцульські писанки — яскраві, писані жовтими й білими кольорами на червоному тлі, часто додається трохи зеленої, чорної і синьої фарби; орнамент геометричний, складається з цілого ряду дрібних елементів, барвисто розфарбованих.

На особливу увагу заслуговують писанки Космача та сіл Буковини.

Село Космач. Тут мистецтво писанки та традиції передавались поколіннями. Характерні дрібно-узорні орнаменти. Великої майстерності досягли космацькі майстрині у виконанні зооморфних мотивів. У зображенні тварин помітні намагання передати рух коників чи оленів. Для космацьких писанок характерна кольорова гама поєднання жовтого та оранжевого кольорів на бордовому тлі. Вплив космацького писанкарства помітний у селах Брустурах, Річці, Яворові — з місцевими темно-коричневими кольорами. Писанки Василіни Іванівни Шкрібляк з Яворова відзначаються яскравим червоним колоритом та багатством орнаментальних мотивів — зубці, зірки, ружі, клинці, листки, кучері, сонечка тощо. У Космачі нині проживає більше ста писанкарок.

Можна сказати, що абсолютна більшість елементів орнаменту українських писанок збереглася з прадавніх часів. Кожен з елементів мав своє символічне значення. Найпоширеніші знаки-заклинання — на честь небесного світила — Сонця. На другому місці — так звані рослинні орнаменти. Очевидно, вони походять від культу дерева життя і, як правило, називаються «деревцями» або «вазонами». Складаються ці візерунки з трьох пагінців. Одним з найдовершеніших узагальнень дерева життя слід визнати тризуб. Не випадково київський князь Володимир обрав його своїм символом.

Вдалося розшифрувати й ще один знак — «волове очко». Він і досі зустрічається на писанках Гуцульщини. На Чернігівщині його називають «волове око». Вважають, що це зображення всевидючого ока бога Велеса, який вважався головним охоронцем свійської худоби. Рідше, але також трапляється знак заклинання води у вигляді хвилястих ліній — «безконечник». Він походить ще з часів Трипільської культури, де використовувався для оздоблення керамічного посуду. Лише через три тисячі років аналогічний орнамент з'явився у давніх греків, і вони називали його «меандром».

На жаль, найменше дійшли до наших часів зображення прадавньої богині-матері, богині Мокоші. Її відтворювали у вигляді жучка чи тарганчика, із здійсненими догори (до сонця) руками. Не виключено, що зображення Оранти, теж із піднятими догори руками, у київському Софійському соборі, треба розуміти як внутрішнє визнання язичниками християнської віри своєю.

Характерно, що, незважаючи на тисячоліття християнства в Україні, писанки здебільшого небагато мають у деталях розпису чогось від християнства, окрім монастирських мальованок. Мабуть, сталося це тому, що вважалося великим гріхом вводити в орнамент нові деталі. Здебільшого на писанках вміщували написи: «Христос Воскрес» або скорочено «Х. В.» І лише на

початку ХХ століття з'являються поодинокі спроби зобразити розп'яття та церковки.

Гілочки — символ дерева життя (дерева для наших предків взагалі були священними: вважали, що в їхній кроні живуть боги). Стріли і дубові листочки — символіка Перуна. А грабельки — символ дощу, колись писанками з такими знаками наші предки випрошували у богів живильної вологи для спраглої землі. Три язички полум'я, розташовані по колу — символ вогню. Тваринний світ на писанці — олені, коні, корови — символізував багатство і добробут людини. Квітами вшановували богів і цвітіння природи.

Адже символіка, яку ми бачимо на писанках, присутня й у вишивці, і в кераміці, і в різьбленні по дереву. Це все не просто складові нашої культури, це — обереги. Скажімо, німці дуже добре знають писанку і вільно «читають» її символіку. До речі, першими дослідили її саме німці. А наші співвітчизники, на жаль, майже не орієнтуються в символах писанок.

Писанка може бути «закодована» як на позитив, так і на негатив. Тому купувати писанки, не вміючи їх читати, не варто. Тим більше, коли вони писані на порожньому яйці, з якого видули його вміст. Із заплідненого яйця народжується все живе — від одноклітинного організму до людини (навіть земна куля за будовою схожа на яйце). А шкаралупа сама по собі нічого не варта.

Мотиви (елементи) орнаменту на писанках бувають різними:

Мал. 1

Мал. 2

Мал. 3

Мал. 4

Мал. 5

Мал. 6

Мал. 7

Мал. 8

Мал. 9

Мал. 10

Мал. 11

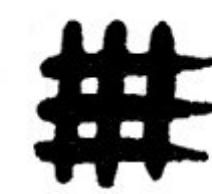
Мал. 12

Мал. 13

Мал. 14

Мал. 15

Мал. 16

Космічні: сонце (мал. 1), зірка з парним числом кінців (мал. 2).
Елементи природи: вода (мал. 3), дерево (мал. 4).
Провісники весни: ластівка (мал. 5), бджілка (мал. 6), квітка (мал. 7).
Збіжжя, продукти харчування: сніпок — символ урожаю (мал. 8), риба (мал. 9).

Тварини, що охороняють господу від біди: домашній вуж — охоронець хати, вбивати якого — великий гріх (мал. 10); павук (мал. 11).

Інші мотиви: людське серце (мал. 12), віночок (мал. 13), коло (мал. 14), клітка (мал. 15), драбинка (мал. 16).

Магія писанкарства (технологія розпису писанок)

У давнину яйця розписували писанкарки, які здебільшого були й трохи знахарками, були серед них і справжні цілительки. Процес виготовлення писанки мав відбуватись у певний час, із певними словесними формулами-замовляннями, із зображенням магичних знаків — оберегів від хвороб і усього лихого. Для писання використовували відповідні фарби, які виготовляли тільки з рослинних барвників, коріння та кори дерев і кущів, сушених ягід, цибулиння, зелених свіжих пагінців озимини. Візерунки на таких писанках трималися протягом століть. Такі фарби добре зберігаються, адже вони стійкі і не мажуться.

Для розпису вибирали ціле яйце, без тріщин, бажано від домашньої птиці, щоб було запліднене (інакше втрачається його магична сила). Магією писанкарства володіли лише окремі жінки, обов'язково заміжні, які мали чоловіка та дітей і були щасливими в шлюбі. Адже виготовлення оберегів, до яких, власне, належить і писанка, було прерогативою жінок-берегинь.

В Україні такі народні традиції писанкарства збереглися донині. Коли приходив страшний четвер, писанкарка вмивалась джерельною водою, вбиралась у святковий одяг і, коли всі вдома вже полягали спати, урочисто проказувала молитву біля свічки. Тільки тоді вона розпочинала створення писанки — символу самого життя, символу безсмертя народу.

І тепер, за традицією, писанки пишуть жінки, а щоб традиція не переривалась і не зникла, вчать від матерів і дівчата. Дівчата розписують писанки, щоби прихилити щасливу долю. Бездітні жінки — щоб дитинку народити (ім радять три роки підряд писати по 12 писанок і роздавати дітям). Господині — щоб у хаті були злагода і достаток й усі в ній були здорові та веселі. Дівчата можуть писати гуртом, а матері — тільки самі, коли всі позасинають. Берегиням родинного вогнища потрібні тиша, спокій і зосередження на добрих думках. Мудрі люди кажуть: «У світі доти буде любов, доки люди писатимуть писанки». І справді, тільки велика любов може творити такі дива гармонії й уяви.

Розписували писанки за допомогою розтопленого воску і природних барвників. Віск потрібен для того, щоб зберегти відповідне тло. Перед тим як

опустити яйце в барвник, поверхню покривають воском. Це допомагало зберегти не пофарбовані частини, які потім заповнювали іншими кольорами. Віск наносили за допомогою спеціального пристрою — «писала». Кожна писанка вимагала неабиякої майстерності, вміння й посидючості. Спосіб виготовлення писанок хоч і простий, проте вимагає неабиякого хисту, бо малювати на опуклій поверхні яйця значно важче, ніж на папері чи полотні.

Кожна писанка — це окремий маленький світ. Заглянемо в цей чарівний світ писанок на Гуцульщину. Блимає язичок вогню у газовій лампі, не даючи охолонути воскові у горщику на тринозі. Стоїть решето чи миска з білими, добре протертими і злегка нагрітими яйцями. Нахилившись якомога ближче до горщика з воском, сидить писанкарка і виводить писальцем перші лінії поділу, площини складних елементів. Працює вона із задоволенням і любов'ю. Коли написано по першому разу, має писанкарка трохи відпочинку, бо фарбує найсвітлішою фарбою...

За четвертим разом, наносячи нові й нові лінії, змінюючи фарби, нарешті яйце перетворюється в справжню великодню писанку.

Яскраві, колоритні писанки, бо використовує писанкарка жовту, рожеву, синю, зелену, чорну фарби. Та й орнаменти також різні. Майстриня віддає перевагу різної форми квіткам, листочкам, вазонам. А виходять вони в неї, наче справжні. Бо вкладає Юстина Калинчук із села Стопчатів, що на Косівщині, в них усе своє вміння, наділяє кожную писанку часткою своєї душі.

Істинно — в писанці закладена магія жінок-берегинь, що несе здоров'я, довголіття, силу, щастя і багатство. Кожне село має характерні лише для нього писанки. Жодна господиня не «писала» двох однакових писанок. Тому й славились українські писанки на весь світ.

Крім писанок, до свят фарбували *крашанки* (їх ще називають *галунками*). Червона крашанка — символ спасіння людей через кров Ісуса Христа, відродження людства до нового життя.

На відміну від писанок, крашанки не мають малюнків. Поверхню яєць заповнює однотонний барвник. Раніше це переважно був настій, приготований з цибулинного лушпиння або листя молодої берези. Залежно від насиченості відвару, яйця набувають жовто-коричневого кольору різної інтенсивності. Яйця занурювали у фарбувальний розчин і варили на повільному вогні.

Найпростіший і найдоступніший спосіб — фарбування яєць у червоно-коричневий колір лушпинням цибулі. Заздалегідь зібране лушпиння слід покласти в каструлю разом з ретельно вимитими яйцями, залити холодною водою і варити 10 хвилин. Пофарбовані яйця вийняти з відвару, витерти насухо та протерти змоченою в олії полотниною — крашанки матимуть гарний блиск.

Зелені яйця ви одержите, якщо зварите їх разом з молодою зеленню паростків озимини або шпинатом. *Фіолетового* кольору набудуть яйця, зварені у відварі з квітів вільшини (якщо ви запасилися ними з минулої весни). Кора

дуба надасть яйцям *бронзового* кольору. Яйця найрізноманітніших відтінків *червоного* ви отримаєте, зваривши їх разом з буряком чи корою вишні. А якщо хочете не просте, а *золоте*? Тоді при варінні яєць використайте шафран чи жовту резеду (теж, звичайно, сушену).

Яйця можна також фарбувати харчовими барвниками. Для цього зварені на круто яйця ще гарячими занурюють у гарячу воду з розчищеною фарбою, а потім виймають і розкладають на папері. Щоб вони мали блиск, після висихання їх протирають олією.

Нині здебільшого послуговуються хімічними барвниками. Але якість таких виробів значно гірша за традиційні.

Є ще один спосіб фарбування яєць. На шкаралупу наклеюють листочки з дерев чи вирізані фігурки з паперу й опускають у барвник. Дехто просто розмальовує поверхню різними фарбами. Нерідко такі вироби плутають з писанками. Насправді ж вони називаються крашанками. Крашанками обмінювалися, а під час великодніх ігор ними ділилися й спільно споживали.

Ніколи так не майорить кольорами косівський базар, як напередодні Великодня. Звичайно, в найбільшій пошані тут писанки, а серед них особливо — космацькі. Але справжнє свято народжується не на базарі, а у хатах умільців та добрих газдів. Саме на таких людей багатий відомий усьому світові Космач.

Хата відомої космацької писанкарки Марії Григорівни Костюк на горбочку за річкою Ставник, що впадає в Пістиньку. Стоїть собі, чимось заворожена. Все вияснилось, як лиш поріг переступив: господиня, зручно прилаштувавшись, писала (це слово не зовсім підходить — виданловувала чи що) писанки. Розговорились.

— Добре, що хоч до розмов не варто відриватись від роботи, — каже Марія Григорівна.

Майстриня раз-у-раз вмочує пензлик у віск і лиш покручує біленьким яйцем. Не встигаємо й перемовитись, як уже мережане відкладене, а вона бере друге. Мамина наука тридцятирічної давності, вдосконалена власною творчістю, принесла відомість і повагу. Невістка Ганна сама стала визнаною писанкаркою. Прошу Марію Григорівну розповісти про технологію народження писанки.

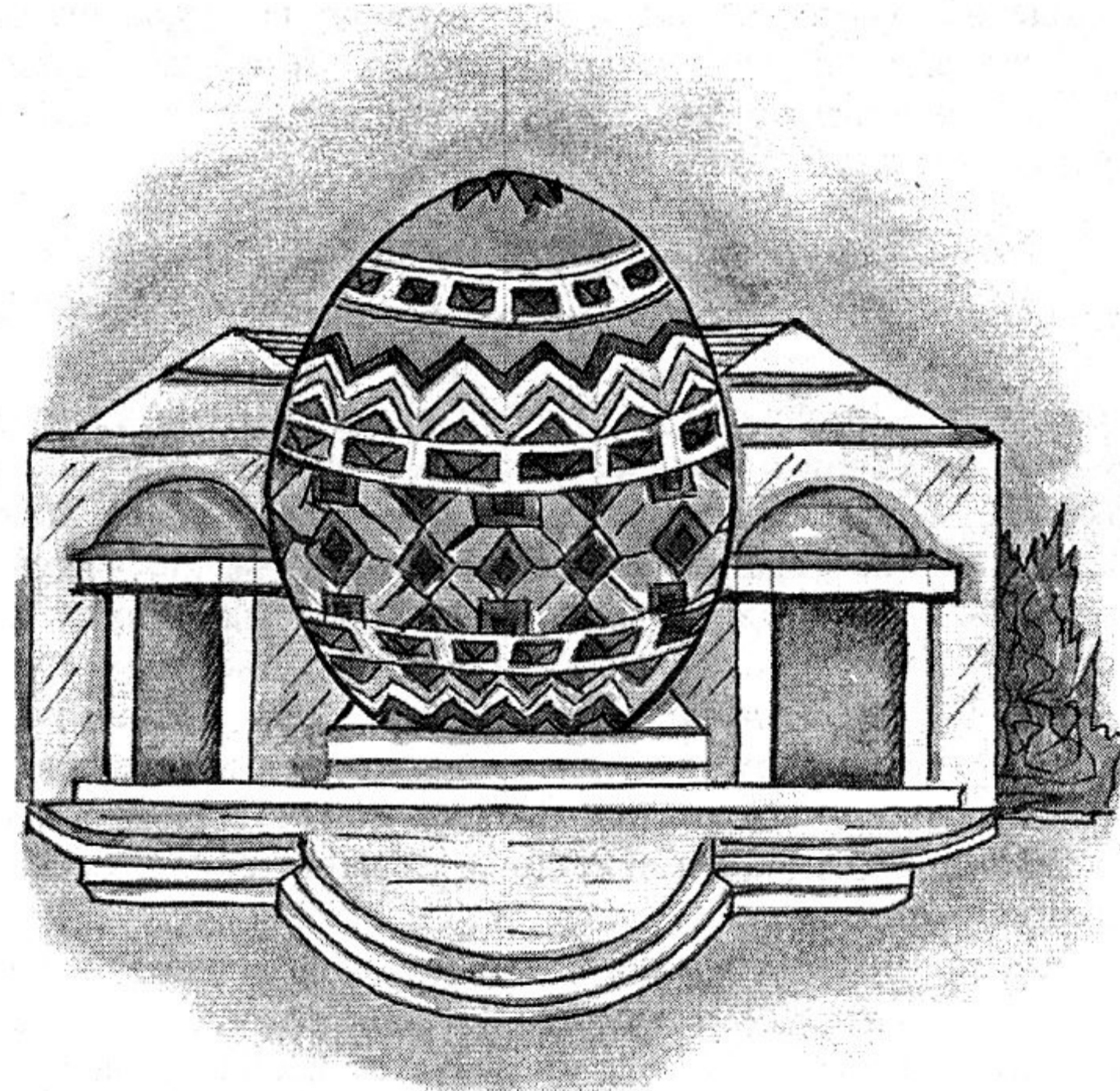
— Як бачите, пензлик саморобний. А придбати його можна й на базарі. Ось розплавлений бджолиний віск, до якого я додаю трішки парафіну. Цим воском роблю по білому яйцеві основний розвід, тобто виписую основні лінії майбутнього орнаменту. Таке яйце вкидаю на деякий час у жовту фарбу (окрім зеленого, використовую барвники для шерсті). Тоді зеленим (зеленка, розведена одеколоном) наношу певні частини візерунку і саме ці місця покриваю воском, щоб зберегти зелень, бо наступним кроком писанкарської технології є фарбування всього яйця у червоне. Знову у червоній фарбі витримую якийсь час, залежно від того, яку інтенсивність фарбування задумаю, після чого наношу воском орнамент, що в майбутньому залишиться червоним.

В останню чергу на розписане яйце чекає чорна фарба. От уже з чорної виймаю писанку, злегка нагріваю її коло печі чи над циліндром газової лампи і витираю від воску.

Так воно насправді й було. На диво просто й легко, як і в усякій творчості, коли з чужих рук народжується шедевр самобутнього мистецтва.

Перший у світі Музей писанки

Хто не був на Прикарпатті, на Коломийщині, той пошкодує. Це край оспіваний у піснях, багатий на звичаї та обряди, щедрий на мистецькі ужинки. Тут є красиве, мальовниче місто над Прутом — Коломия. Це місто вже відоме в цілому світі своїм унікальним музеєм — Музеєм писанки. У 2000 році до X Міжнародного Гуцульського фольклорного етнографічного фестивалю, на який з'їхались представники цієї унікальної етнічної групи з усього світу, було приурочено відкриття музею. Він збудований за сучасними технологіями, має оригінальну архітектурну форму у вигляді писанки.

Уявіть, що ви завітали до Музею писанки. Вас гостинно запросили до просторої зали, у центрі якої — статуя Богородиці з малям. Це робота Коломийського скульптора Романа Захарчика, яку він виготовив з чорного мармуру, спеціально привезеного з Ізраїлю. Статуя оточена дерев'яними скульпту-

рами, вирізьбленими руками учнів коломийських шкіл. На стінах зали вивішені акварелі, натюрморти місцевих художників, композиції з квітів. А на другому поверсі — всюди писанки — роботи досвідчених майстрів і майстринь, а також дітей.

Колекції давніх українських писанок зберігаються у приватних зібраннях та музеях України. Та найбільшу колекцію писанок з усієї України — понад 6 тисяч — ви побачите тут, у Коломийському музеї. Ви зможете переконатись, що орнаментальні мотиви писанок перегукуються з візерунками вишивок, килимів, настінних розписів. Зібрати всі орнаменти писанок, як і візерунки вишивок чи тексти й мелодії народних пісень, не вдавалось нікому.

Та попри все це, ви зможете ознайомитись з крашанками, дряпанками української майстрині Альбіни Іванівни Саган, яка тепер проживає в Ізраїлі. Характерно, що при створенні своєї колекції Альбіна Іванівна обмотувала яйце нитками. Не менш цікавими є писанки з Австрії, Канади, США, Польщі, Пакистану і навіть Таїланду та Шрі-Ланки.

Нині колекція музею нараховує 2655 писанок, що є доброю базою для великої і пошукової праці для тих, хто цікавиться цим видом мистецтва, і для тих, хто просто милується цією красою, що прийшло до нас з сивої давнини і ніколи не вмере.

Українські писанки в діаспорі

Доки люди пишуть і дарують один одному писанки — доти існуватиме світ.

На Гуцульщині це знають усі: і дорослі, і діти. Саме в цьому регіоні України не вдалося знищити писанкарство, саме тут воно нині набуває найбільшого розквіту. Гуцульські писанки, зокрема космацькі, здобули собі світову славу. Їх знають у всіх країнах світу ще й тому, що там, на чужині, проживають гуцули з Космача та довколишніх сіл. Упродовж багатьох років творять вони ці маленькі сонячні дива в Канаді і США, Австралії і Франції, Чехії, Словаччині, Польщі, Румунії. Так, уродженка села Космач пані Явдоха Кушнірчук на американському континенті вважається найкращою та найвідомішою українською писанкаркою у діаспорі. Вона створювала писанки навіть для президента США Рональда Рейгана. Словом, усюди, де живуть українці, вони розписують яйця.

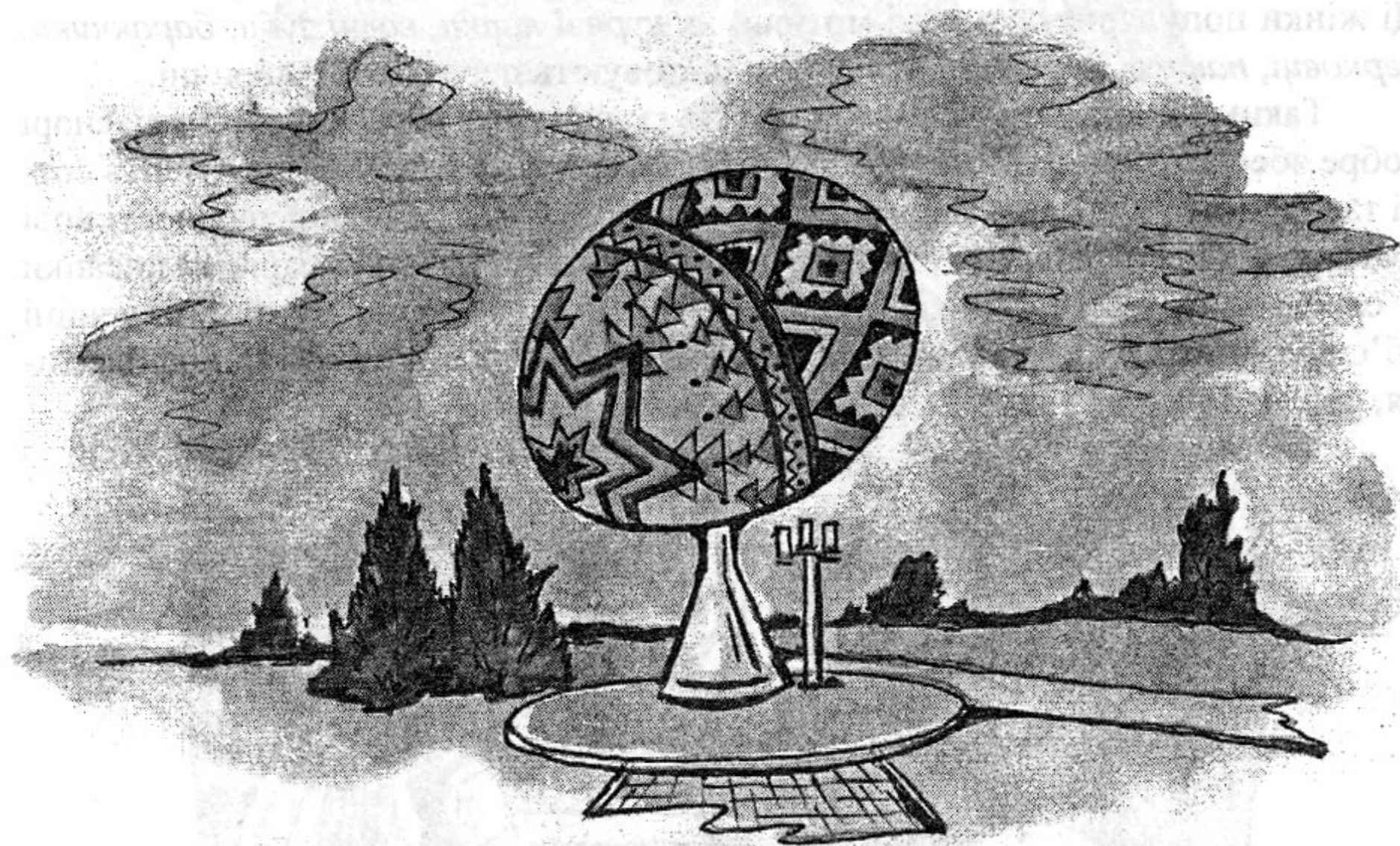
Українські писанкарі в діаспорі поки що мало вивчені. У нас є деякі офіційні дані про писанкарів із перелічених вище країн, де про писанки видано чимало книг, знято фільми. Але ми майже не маємо фахового матеріалу про писанкарів-українок з Бельгії, Шотландії, Венесуели, Австрії, Німеччини. Українські писанкарки проживають у 33 зарубіжних країнах.

Коли говорити про українські писанки на чужині, то доречно назвати уже відомих майстрів цього виду народної творчості, передусім, Галину Хоткевич з Франції, Ангеліну Ціпко з Великобританії, Ярину Бамбуку, Василя

Рінника, Ганну Буртиху та Івонну Філіпеску з Румунії. У світі славляться також австралійська, канадська, американська, прашівська та гоївська школи писанкарства.

В Австралії, наприклад, українки у своїй творчості використовують усі техніки виготовлення писанок, однак перевагу віддають восковому розписуванню. З орнаментальних мотивів найбільше вдаються до *кривульки*, що знаменує нитку життя. Другим поширеним елементом тут є *тригер* — символ сонця. Він відомий ще з часів трипільської культури. В останні роки певного поширення на писанках в Австралії набули *пшеничні колоски*, *ружі*.

До плеяди писанкарів в Австралії належать пані Людмила Мішало, пані Олена Масна, панна Анничка Зелінська, а також пані Анна Цькуй, якій уже давно за вісімдесят. Для писанок вони використовують курячі, качачі та гусячі яйця, а панна Анничка Зелінська — навіть страусові.

Пам'ятник українській писанці в канадському місті Вегревіл

У Канаді українські писанки шанують чи не найбільше. У канадському місті Вегревіл (провінція Альберта), де мешкає 75 % українців, за проектом українського художника Павла Цимбалюка створено 12-метровий пам'ятник українській писанці, що за розміром дорівнює триповерховому будинкові. Це ще одне з чудес світу. Тут писанки стали окрасою багатьох музеїв. У Канаді Одарка Онищук видала про українські писанки чудову книжку-альбом, в якій уперше звернула увагу на саму суть писанки, її символіку. У книзі вона досліджує писанкарство за окремими етнографічними регіонами України. А ще в

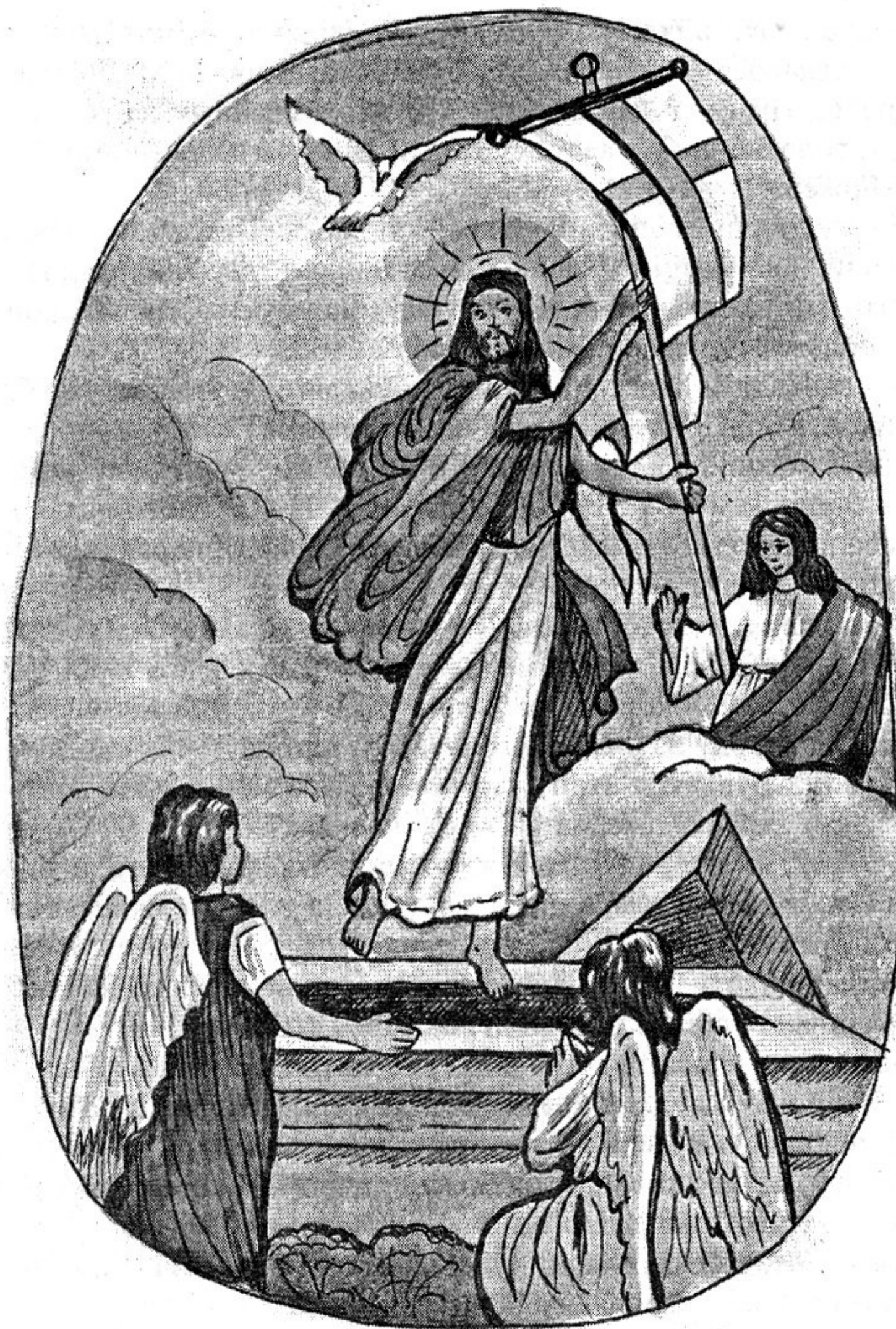
Канаді живе кілька сотень писанкарів. Безперечно, витвори не кожного автора писанки можна назвати справжніми шедеврами, однак писанкарські традиції тут зберігалися набагато краще, ніж у східних, південних та центральних областях України, де вони вже практично відмерли.

Писанкарством у Канаді займаються люди різного віку і фаху. Як дорослі, так і діти та студенти, як жінки, так і чоловіки. Однією з представниць молодого покоління є панна Оксана Ярош — біолог за фахом. Її писанки високого гатунку. Колорит їх найрізноманітніший. Це і червоне тло, яке символізує радість життя, надію. І бронзовий колір, що уособлює землю, багату на дари полів. І білий з чорним — пошана духів. І сполучення декількох барв — родинне щастя.

Серед витворів канадських писанкарів популярністю користуються і писанки Ольги Давидяк та Ольги Катульки, пані Буртик та пані Гробельської. Ці жінки популяризують такі мотиви, як *курячі лапки*, *вовчі зуби*, *баранчики*, *церковці*, *науки*. Барвники вони використовують переважно фабричні.

Таким чином, можна з упевненістю сказати, що писанкарство в діаспорі добре збереглося і всебічно розвивається. Впродовж багатьох десятиліть сотні талановитих майстрів на чужині вносили в цей вид народної творчості нові мотиви, вдосконалювали технології розпису, пропагували українські писанки в середовищі представників інших культур. Писанка на чужині й донині об'єднує мільйони українців. Вона несе світло Великодня, світло відродження, світло добра та єдності з Україною.

УКРАЇНСЬКА ПИСАНКА В ЛЕГЕНДАХ І ПЕРЕКАЗАХ

Врятовані Його воскресінням

За декілька днів перед святом Пасхи Ісус звернувся до апостолів: «Тепер ідемо в Єрусалим. Там видадуть мене первосвященикам і книжникам. Вони засудять мене на смерть і передадуть римлянам. А ті знущатимуться наді мною, плюватимуть на мене, бичуватимуть мене й уб'ють. Але по трьох днях я воскресну».

Коли Ісус верхи в'їхав у Єрусалим, вулиці міста були переповнені людьми, бо наближалось велике свято Пасхи. Всі зустрічали Месію: розстеляли свій одяг перед Ним, ламали галузки з кущів і клали їх на дорогу. Ті, що йшли поруч, голосно вигукували: «Осанна! Він благословенний! Він приходить в ім'я Боже!»

Первосвященики і книжники, вкрай стривожені таким настроєм людей, шукали нагоди, щоб упіймати і вбити Ісуса й при цьому уникнути якогось заклоту. Його звинувачували в тому, що Він підбурює народ, забороняє давати кесареві податок і каже, що Він спаситель.

Серед дванадцяти апостолів був Іуда Іскаріот. За тридцять срібняків він зрадив Учителя, а інші, боячись тяжкої кари, зреклись Його.

Коли Ісуса схопили і привели до Понтія Пілата, римський намісник запитав Ісуса Христа: «Чи ти цар юдейський?». На це Син Божий відповів: «Царство моє не від світу цього. Ти кажеш, що я цар. Я народився і прийшов у світ на те, щоб свідчити істину».

Пілат не знайшов ніякої провини в словах та ділах Ісуса Христа. Але він не став на захист Сина Божого, а підкорився розлюченій юрбі, бо боявся втратити свою посаду. Римський намісник умив руки, чим підтвердив невинність Христа і дав згоду на виконання злої волі натовпу.

Ісус Христос був розіп'ятий на хресті. Своїми муками Він повернув людям Божу ласку і дарував щасливу вічність на небесах.

Сталося так, як пророкували пророки і як говорив Учитель апостолам. Того ж дня Йосип і Никодим, випросивши дозвіл у Пілата, зняли тіло Ісуса з хреста, обгорнули полотном і поклали у гріб, висічений у скелі недалеко від Голготи. Потім прикотили великий камінь і закрили ним вхід до гробу, а жидівська старшина поставила при вході військову стражу.

На третій день удосвіта ангел відхилив камінь і з могили полилося світло, наче там зійшло сонце. Перелякані воїни попадали ниць. Над гробом в усій величчості постав воскреслий Христос. Живий і усміхнений, з кривавими ранами на руках, ногах і голові, Син Божий випромінював світло добра і спасіння для всіх, хто повірив у Нього.

Не тямлячи себе від побачених чудес, воїни щодуху помчали до сотника.

Вишколений військовою дисципліною, сотник вставав разом із ранковою зорею. Коли прибїгли вкрай перелякані воїни і почали розповідати про воскресіння Христа, командир римської сторожі снідав. На столі перед ним у

глиняній мисці лежало шість сніжно-білих курячих яєць. Почувши таку звістку, сотник з переляку та злості втратив смак до їжі. Адже він відповідав за варту при гробі. Хто ж міг забрати тіло Ісуса, як не його учні? Яка кара чекає на нього за це?

Розлючений сотник звіром накинувся на воїнів: «Ви — розбещені гультаї і сплюхи! Що ви мені тут байки розповідаєте? Не встерегли гробу! Ви п'яні спали, а послідовники Христа викрали Його тіло! Тепер теревените мені про чудо, щоб врятувати свою шкіру?! Хочете уникнути смерті? Не вийде!»

— Хіба ми могли б щось подібне вигадати? — виправдовувались воїни, але сотник їх не слухав.

— Голови повідрубую за таку брехню! Хіба може закатований чоловік воскреснути?! Як з мертвого може щось стати живим?! Як можуть ці білі яйця, без усякої на то причини, раптом почервоніти?! З мене досить! Готуйтеся до смерті! Покликати ката! — розпорядився сотник.

Воїни, тремтячи від страху, попадали на коліна і благали воєначальника помилувати їх.

У цей час сталося чудо — Ісус Христос подбав про невинних.

Коли один із воїнів ненароком глянув на стіл, то побачив, що яйця у глиняній мисці стали червоними. Приречений зірвався на ноги:

— Сотнику, ось доказ нашої невинності! Сталося чудо! — вигукнув він, показуючи на миску з яйцями. — Якщо ти людина чесна і пам'ятаєш свої слова, то ми врятовані!

Сотник глянув на стіл і остовпів: шість яєць, що хвилину тому були білі як сніг, червоніли, мов свіжа кров. Досить було глянути на обличчя воєначальника, щоб зрозуміти, яка велика зміна сталася в його душі за цей короткий час. Отямившись, сотник мовив:

— Радійте! Ви врятовані. Тепер я вірю, що Той замучений воскрес, і я вірю, що Він — Бог. Ідіть у мирі. А на згадку про чудесний порятунок візьміть собі по яйцю.

До кінця життя воїни розповідали людям про дива — воскресіння Христове і свій порятунок. І як доказ показували червоні крашанки.

Відтоді люди малюють писанки на червоно і дарують їх рідним та знайомим у Великодні свята.

Свячене яйце

Давня християнська легенда пояснює походження крашанок і галунок так: Марія Магдалина, проповідуючи Христову науку, зайшла аж на подвір'я римського цісаря Тиверія і дала йому в подарунок червону крашанку зі словами: «Христос воскрес!» Від того й пішов звичай дарувати на Великдень крашанки та писанки. Яйце стало ніби уособленням воскресіння Ісуса Христа. Як із мертвої шкаралупи яйця народжується нове життя, так і Ісус Христос вийшов із гробу до нового життя. Червона крашанка є символом нашого спасіння через кров Ісуса Христа.

Поширений у наш час звичай прикрашати великодній стіл фарбованими яйцями і писанками прийшов до нас із Греції після засвідчення чуда Св. Марією Магдалиною. Після вознесіння Спасителя на небо Св. Марія Магдалина прийшла в Рим для проповідування Євангелія. Її привели до імператора Тиверія й змусили вчинити чудо, щоб довести правоту проповідей. У Марії було звичайне яйце. Тоді вона звернулася у молитвах до Господа за допомогою. І коли вона простягнула руку з яйцем зі словами «Христос воскрес!», яйце почервоніло. Християни, довідавшись про це, почали при згадуванні Воскресіння Христового дарувати один одному червоні яйця. Цей звичай згодом став загальним. Переказ цей підтверджується згадкою вченого грека Костянтина Економа в рукописі X століття, що зберігається в монастирі Св. Афанасія. У рукописі йдеться про те, що звичай цей існує від часів апостольських і започаткований він Св. Марією Магдалиною.

Великдень — свято всезагальне та найбільше, тому що Воскресіння Христове докорінним чином змінило і землю, і пекло, і небо. На землю Воскреслий Господь послав Духа Святого й освятив на землі Христову церкву — стовп і твердження Істини. Так що очистимо й освяtimo свої душі в таїнствах Святої церкви.

Коли ми з кимсь христосуємося, то кажемо: «Христос воскрес!» — і нам відповідають: «Воістину воскрес!» Цими вітаннями, хоч і коротко, але ясно, ми нагадуємо одне одному історію цього свята. Взаємно поцілувавшись, ми даруємо одне одному червоні яйця, що символізують воскресіння з мертвих.

Чому красять крашанки?

Комендант Єрусалиму був очевидцем і свідком розп'яття та поховання Ісуса Христа. А щоби апостоли не викупили і не викрали тіло, він наказав біля господнього гробу поставити підсилена варту найвірніших воїнів із свого особистого гарнізону.

Зі сходом сонця йому на сніданок принесли тарілку свіжозварених яєць, шматок паски і чашу пива. Та в цей час привели до нього воїнів нічної варти, які переступивши поріг, в один голос мовили: «Великий наш повелителю, Христос воскрес».

— Що?! — заревів комендант, — Негідники, вас усіх чекає жорстока смерть! Ось, погляньте, мені на сніданок принесли яйця. І як біле яйце може стати червоним? І як може мертвий воскреснути?

Враз він затремтів, з очей покотились сльози. Перед ним були червоні крашанки. Комендант підніс вгору руки і сказав, що його воїни вірні і він залишає їм життя і дарує крашанки.

З того часу на згадку про воскресіння Христа красять крашанки. Зокрема в Україні, й особливо в Карпатському краю, щоб крашанка мала привабливий вигляд, народні умільці розписують їх у чудові писанки, які є найкращими у світі.

Справдилися слова Ісуса й старозавітних пророків. Третього дня по своїй загибелі Ісус воскрес із мертвих. Вдосвіта третього дня відхилився важкий камінь від гробу Ісуса, з могили вдарило яскраве світло, а над гробом постав воскреслий Христос із кривавими слідами ран на руках і ногах. За хвилину Ісус зник, а гріб залишився порожнім.

Перелякані воїни побігли в місто, щоби повідомити своєму сотникові, що сталося, та просили, аби той їх не карав, бо вони не винні:

— Хто може змірятися з незнаною вищою силою, що творить дива?

Сотник сидів саме при сніданні й мав їсти варені яйця. Почувши цю звістку, він розлютився на воїнів і почав кричати:

— Ви, певно, позасинали, а злодії вкрали у вас тіло Ісуса, а тепер викручуєтеся чудом, щоби уникнути смерті. Де ж може чоловік воскреснути з мертвих?! Як з мертвого може щось статися живе, з червоного біле, а з білого червоне?! Готуйтеся до смерті!

Воїни присягали, що це правда, та благали, щоби він дарував їм життя. Нараз один з них глянув мимохідь на стіл і крикнув:

— Ось, сотнику, поглянь! Чи не сталося з білого червоне? Чи не може бути чудо? Коли ти пам'ятаєш, що ти сказав, то тепер подаруєш нам життя!

Сотник глянув і собі на стіл та остовпів з дива. Всі яйця на тарілці, що хвилиною тому були білі, тепер стали червоними. Хвилину не знав він, що з ним діється; велика переміна сталася в його серці. Нарешті він промовив:

— Радуйтеся, бо ви врятовані! Вірю вам тепер, що той замучений воскрес, і вірю, що він був Бог! Ідіть у мирі, а на спогад про свій порятунок візьміть собі по одному червоному яйцю. Вони вас урятували.

Кажуть, що потім воїни розказували всім про чудо, яке сталося над гробом Ісуса і в домі сотника, а на доказ того показували червоні крашанки. І відтоді всі християни кожного Великодня красять крашанки й пишуть писанки та обдаровують один одного взаємно на пам'ять про те, що червоні крашанки врятували воїнів від смерті, Так Ісус Христос своїми муками врятував увесь людський рід від пекельних мук.

Писанки

Забажала Божа Мати
Сина Ісуса рятувати,
Як взяли його на муки
Фарисеї, люті злюки.
Полотенце десь дістала
І яечко зав'язала —
До Пилата йде в палати
Ласки синові благати.
Стала мирно на порозі —
Серце билося в тривозі,
І ридали очі-зорі
В материнським лютім горі.
«Він не винен, ясний пане!
Чи зробив що зле, погане?
Не дозволю 'го вбивати —
Я прошу тебе Пилате!..»
Відповів Пилат не грізно:
«Мати, ти прийшла запізно!
Все дарма! Тієї ночі
Смерть йому закрила очі!»
Мати зойкнула, збіліла,
Похитнулася, зомліла...
Защеміло болем серце,
З рук упало полотенце,
А яечка розгубились,
По підлозі розкотились
І, вдаряючись об камінь,
Поробились писанками.
Наче квіти, наче зорі,
В пишні вбралися узорі,
Кольорами засіяли,
Мов веселка серед хмари.
Стрепенувся Пилат з дива:
«Мати! Мати нещаслива!
Вірю: син твій — Бог обнови,
Не хотів його я крові!»
Писанки, мов квіти пишні,
Розкотилися по світі —
Люди стали їх збирати,
Бога-Сина прославляти.

За Юрком Шкрумеляком

Звідки взялися писанки?

Як Христа вели на муки,
Хрест дали йому у руки,
І, зітхаючи о Бозі,
Хрест той ніс він по дорозі
У скорботі і нарузі...
Десь його поділись друзі,
А сторожа навкруги —
Все кати і вороги,
Але ось прийшов гостинцем
З своїм хлопчиком-мізинцем
Чоловік марний, убогий,
Та й вступається з дороги.
Він узяв яець в торбинку,
Наскладав у кошелінку,
Ніс до міста їх продати,
Щоб на сіль і хлібець мати.
А хлопчина каже: «Тату,
В Бога матимеш заплату
І доступиш в раї чести,
Як поможеш хрест той нести».
І послухав він дитини
Та й поніс той хрест на спині,
Облегшив Христові біль,
А синок поніс кошіль.
На Голгофі хрест лишає
І до міста повертає,
Хоче яйця ті продати.
В кошик глянув: «Рідна мати!
Замість яечок біленьких —
Сотня писанок пишненьких».
Всі радіють — чудо! Диво!
І купують радо й живо.
За хвилину розкупили
Й дуже гарно заплатили,
А син каже: «Це дав Біг,
Бо Христові ти поміг».
І пішли ці дивні вісті
На весь світ. В селі і в місті
Люди писанки писали,
Бога-Творця величали.

Юрко Шкрумеляк

ПИСАНКА У ФОЛЬКЛОРІ ТА ЛІТЕРАТУРІ

Коломийки про писанку

Ой кувала зозуленька
Як цвіла калина,
Що найкраща писаночка —
Наша Україна

Ой дівчина хлопця любить,
Писанку дарує,
Бо писанка весну теплу
Та любов віщує.

Ой котилася писаночка
З гори на долину,
Прикотилась простісінько
До нас у гостину.

А за нею йде Великдень,
Несе білу паску
Розсипає між діточок
Радощі і ласку.

Пишу я цю писаночку,
Узір ми ведеться,
А я собі та й думаю,
Кому вона попадеться.

Пишу на цій писаночці
Гори й полонини,
Де колись пішки
Опришки ходили.

Ой чия то дівчинонька
По горі ходила,
Взяла в руки писаночку —
Води ся налила.

Ой кремезний легінику,
Прекрасний легіню,
Ти подаруй писаночку
Дівчині в неділю.

Ой я пишу писаночку,
Писати пишу,
Прийди д'мене до Космачу —
Я ті подарую.

Ой у моім городчику
Горішки трясуться,
Дала би вам по писанці —
Кури не несуться!

Дала би вам по писанці,
Ще й по писаночці,
Не нанесли мені кури —
Вибачайте, хлопці!

Ой кувала зозуленька,
Сіла на кошару.
Подаруй ми писаночку,
Молодий вівчару.

Купи мені писаночку
І зелену крайку,
Я ти куплю тютюнику
І різьблену файку.

Який листок на явору,
Такий на калині.
Ти писанку дарував ми,
Маю ще й донині.

Писаночки розписую,
Кольори вкладаю.
Кому першу подарую,
Лиш собі гадаю.

Ой кувала зозуленька,
Кувала, кувала,
А я файну писаночку
Милому писала.

Я не можу розбити писанку,
Я не можу її розбити,
Як веселу веснянку-пісеньку
Раптом словом різким спинить.
І тому, що це світла пісенька,
А не витвір нерідний естетства,
Я не можу розбити писанку
Й шкарлупу робити з мистецтва.

О. Стрілець

Котилася писаночка
З гори на долину.
Прикотилась простісінько
До нас у гостину.
А за нею йде Великдень,
Несе білу паску,
Розсипає між діточок
Радощі і ласку.

О. Миронюк

Одарочка малює

Ой малює Одарочка
Писанки червоні,
І біжать до неї взори:
Півні, зорі, коні.

Кожне просить на писанці
Його написати
Кожне хоче звеличати
Господнєє свято!

Кожне каже: «На писанці
Я вже не віднині!
Мене здавна так писали
В нашій Україні!»

Подумала Одарочка,
Сіла за роботу,
Вже всі взори на писанці
В Велику суботу.

Леся Храплива

Писанки

Виводить мама дивним писачком
По білому яйці яскраві взори,
Мандрує писанка по мисочках
Із цибулинним золотим узваром,
З настоями на травах.

Г. Калінець

На веснянім і на осіннім зіллі —
І писанка оранжево горить
У філіграннім сплеті ліній.
То вже вона, як дивовижний світ,
То вже дзвенить, як згусток сонця,
Буяють буйно квіти у росі,
Олені бродять в березневім сонці,
І стилізовані сплітаються сади
У маєві пустих обрамлень.
Мереживом найтоншим мерехтить
Геометричний космацький орнамент.
І я поплив у світ дитячих мрій,
На білі коліскові оболоні...
Котились писанками із гори
Ясні сонця у мамині долоні.

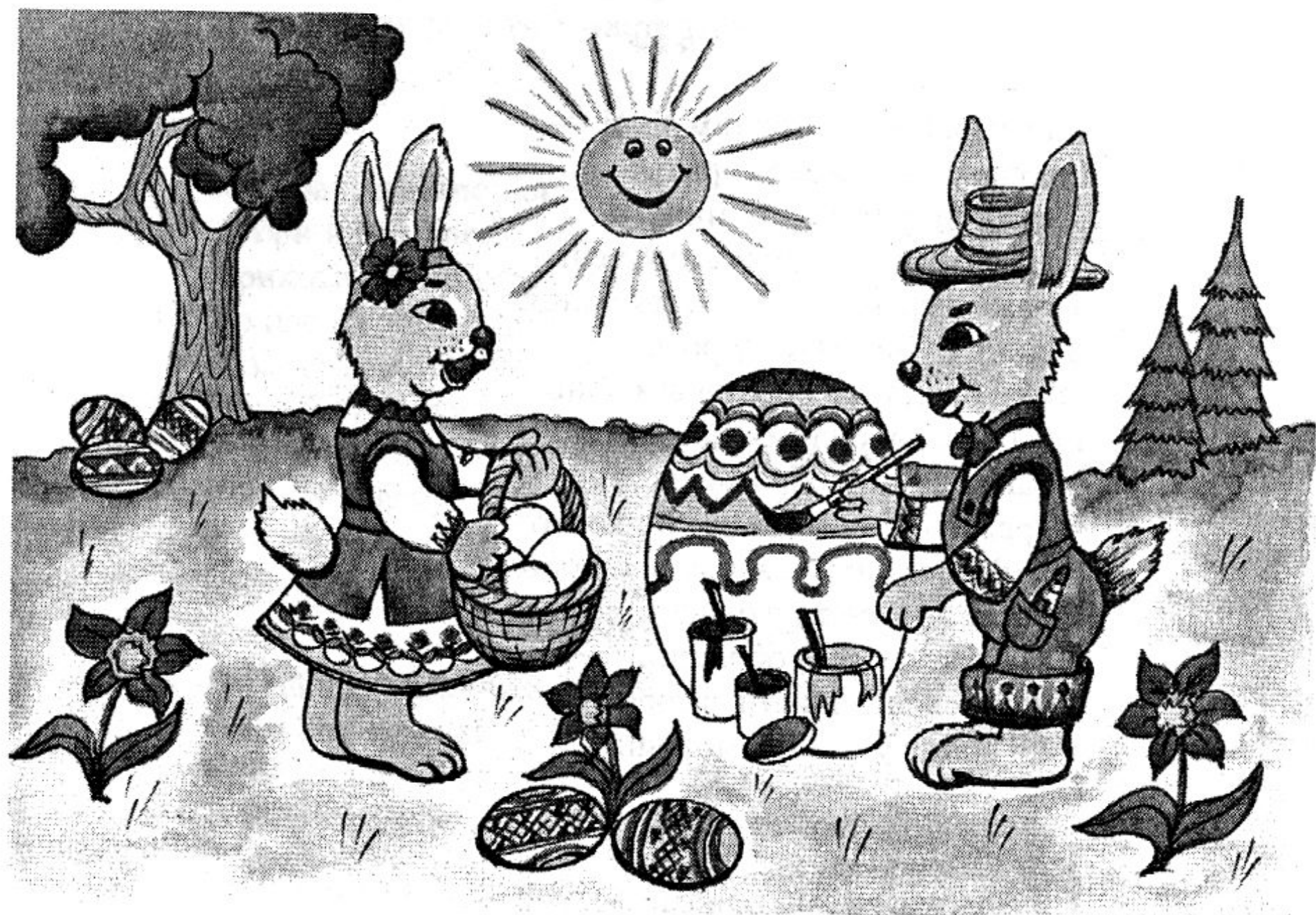
Писанки

Ой гуцулка писанки писала,
На Великдень дітям роздавала,
Гори в них співають і смереки,
Світ від них дивується далекий.

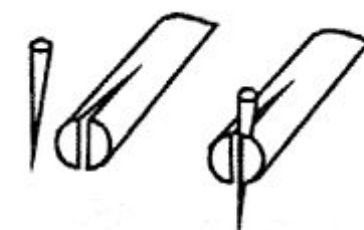
В них веселка, сонце і Карпати,
Квіти поля і пісні крилаті,
Ой Марічка писанки малює
І красою всіх людей чарує.

Записано в Косові від Марії Недобійчук

РОЗМАЛЮЄ ПИСАНКУ МАЛЕЧА

Розпишемо писанку самі

Пропоную тобі, мій друже, розписати великодню писанку. Ти не вмієш? То спробуймо зробити це разом. Перш за все, зробимо писальце, яким на яйце наносять малюнок. Писальце можна злагодити з нетовстої палички або старого олівця, розчепивши один кінець і під прямим кутом встромивши туди металеву трубочку або наконечник від звичайних шнурків до взуття.

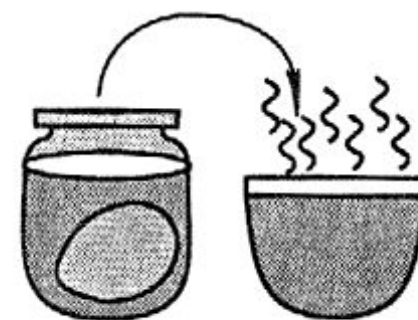
Далі закріпи його клеєм та обмотай ниткою. Потім треба розігріти металевий наконечник на полум'ї свічки, тримаючи його збоку від неї (щоб не загорівся дерев'яний держачок), вмочити у розтоплений віск чи парафін і розписувати яйце — біле, домашнє і сире.

Воно повинне бути протерте оцтом. А руки мають бути чистими і сухими. Яйце краще тримати двома пальцями або покласти зверху поперек на чарку.

Раджу тобі спочатку легенько розмітити малюнок для розписування твердим простим олівцем, а вже потім обводити його писальцем.

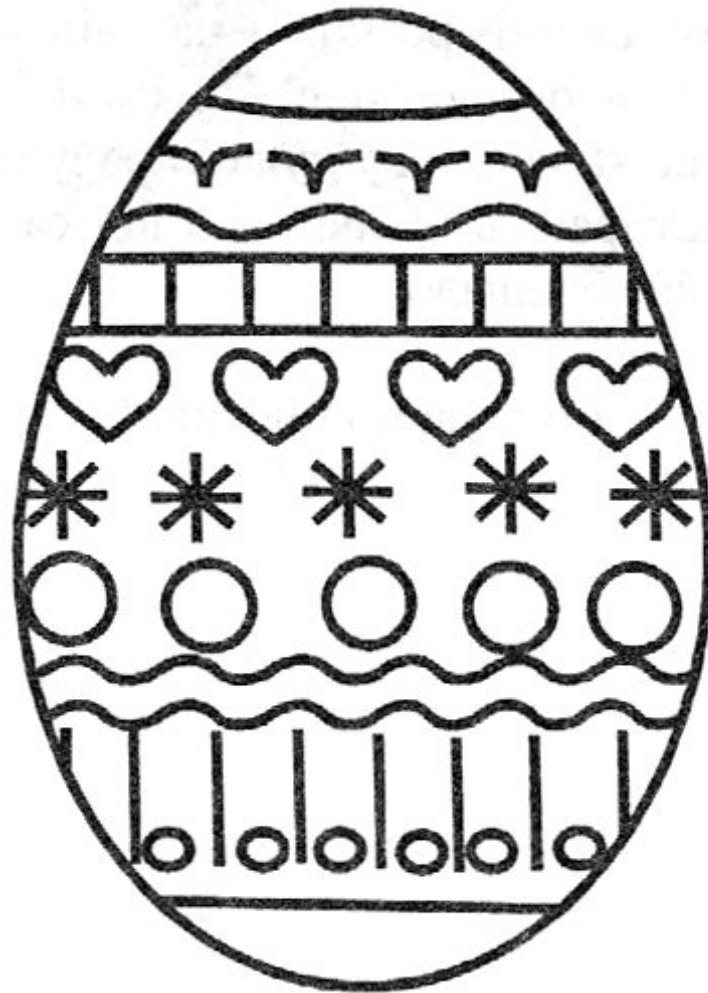
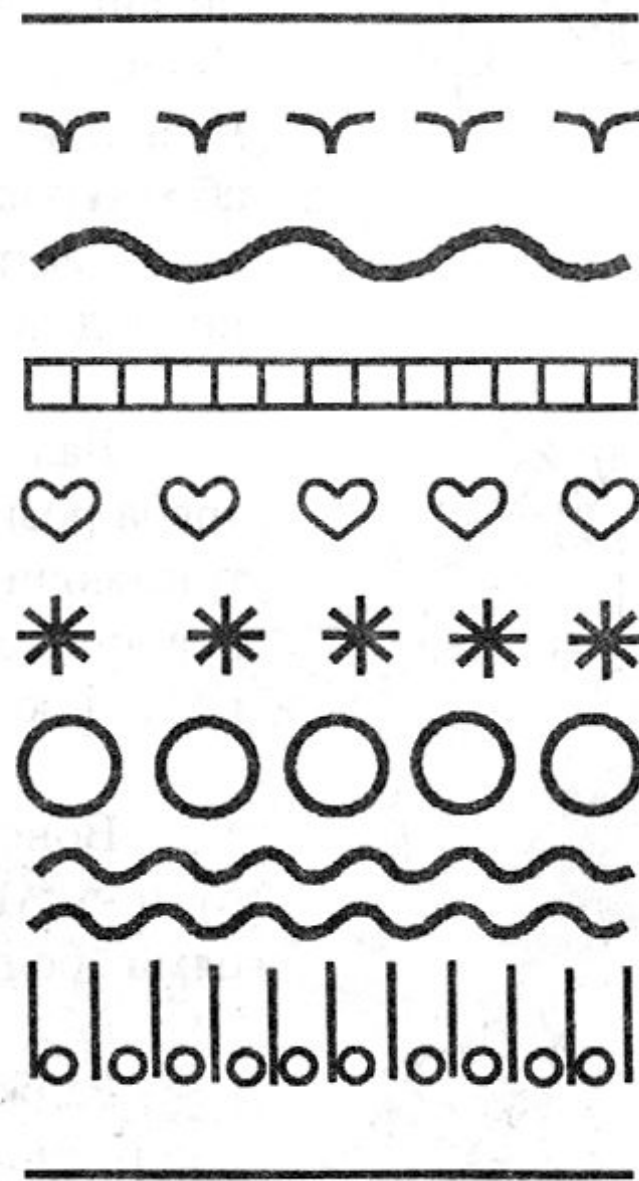
Розписане яйце треба покласти на півгодини у фарбувальний розчин і час від часу перекичувати його дерев'яною ложкою. Потім яйце виймають і опускають на кілька хвилин у дуже гарячу воду. Далі його обсушують і натирають шкірочкою від сала, щоб фарба не стерлась, а яйце блищало.

От і маємо писанку!

Розмалюємо писанку

1. Олівець тримай, Сергійку,
намалюємо лінійку.
2. Ще й пташок ми зробим п'ять,
що вгорі он там летять.
3. А тепер ще можна гори —
для маленького Миколи.
4. Щоб потішити Яринку,
намалюємо драбинку.
5. Буде писанка гарненька,
намалюєм ще й серденька.
6. На деревах є гілки,
а на писанках — зірки.
7. А чи вміє наш Микола
малювати такі кола?
8. Для нашої Юльки
намалюємо кривульки.
9. Зможеш ти на папірець
перенести парканець?
10. Ти поглянь, малий Сергійку,
намалюєм ще лінійку.
11. Більше не скажу ні слова,
бо вже писанка готова.

Продовжимо життя писанки (поради)

1-й спосіб. Писанку на полюсах обережно проколюють голкою і через дірочки видують її рідкий вміст.

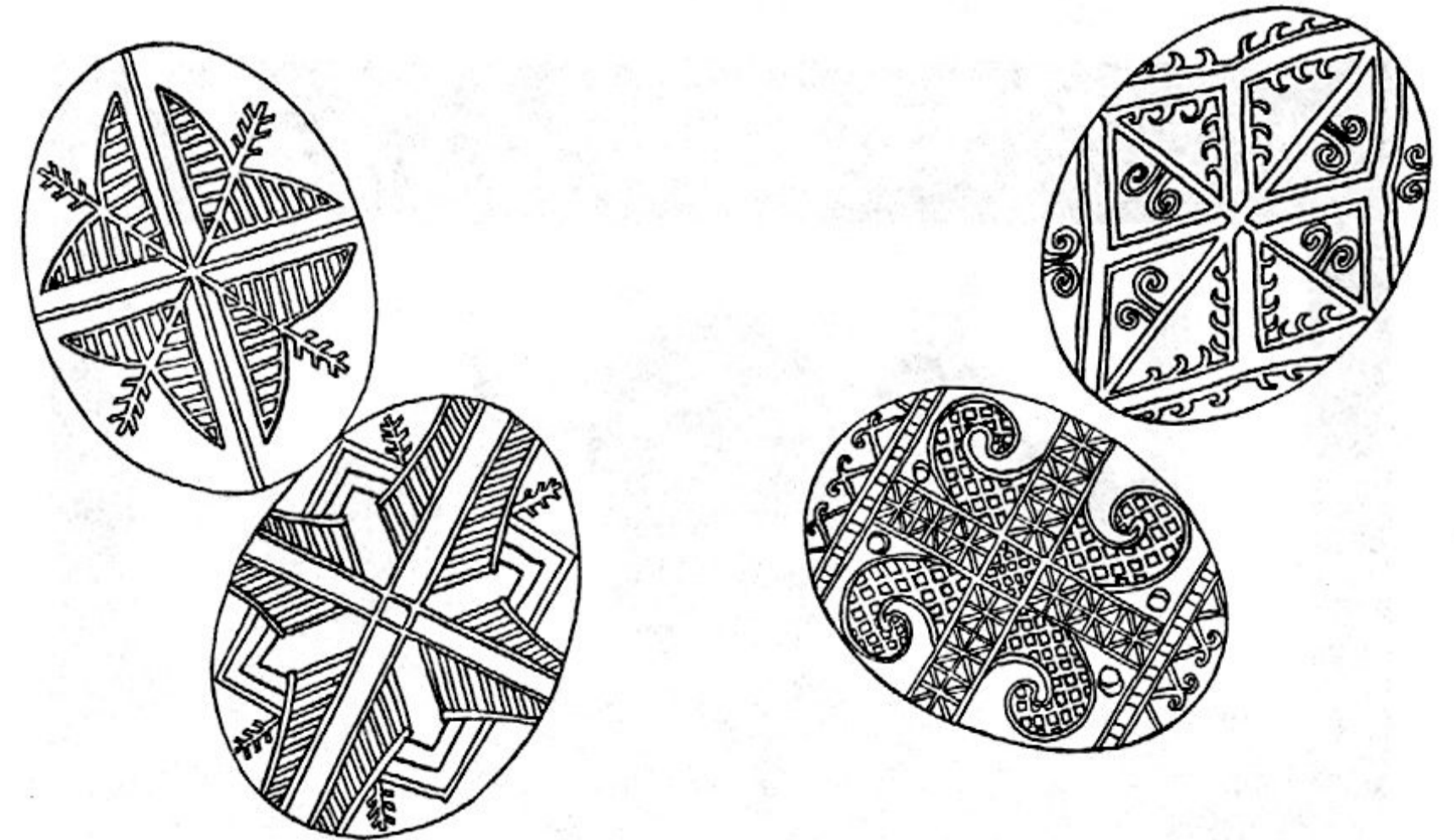
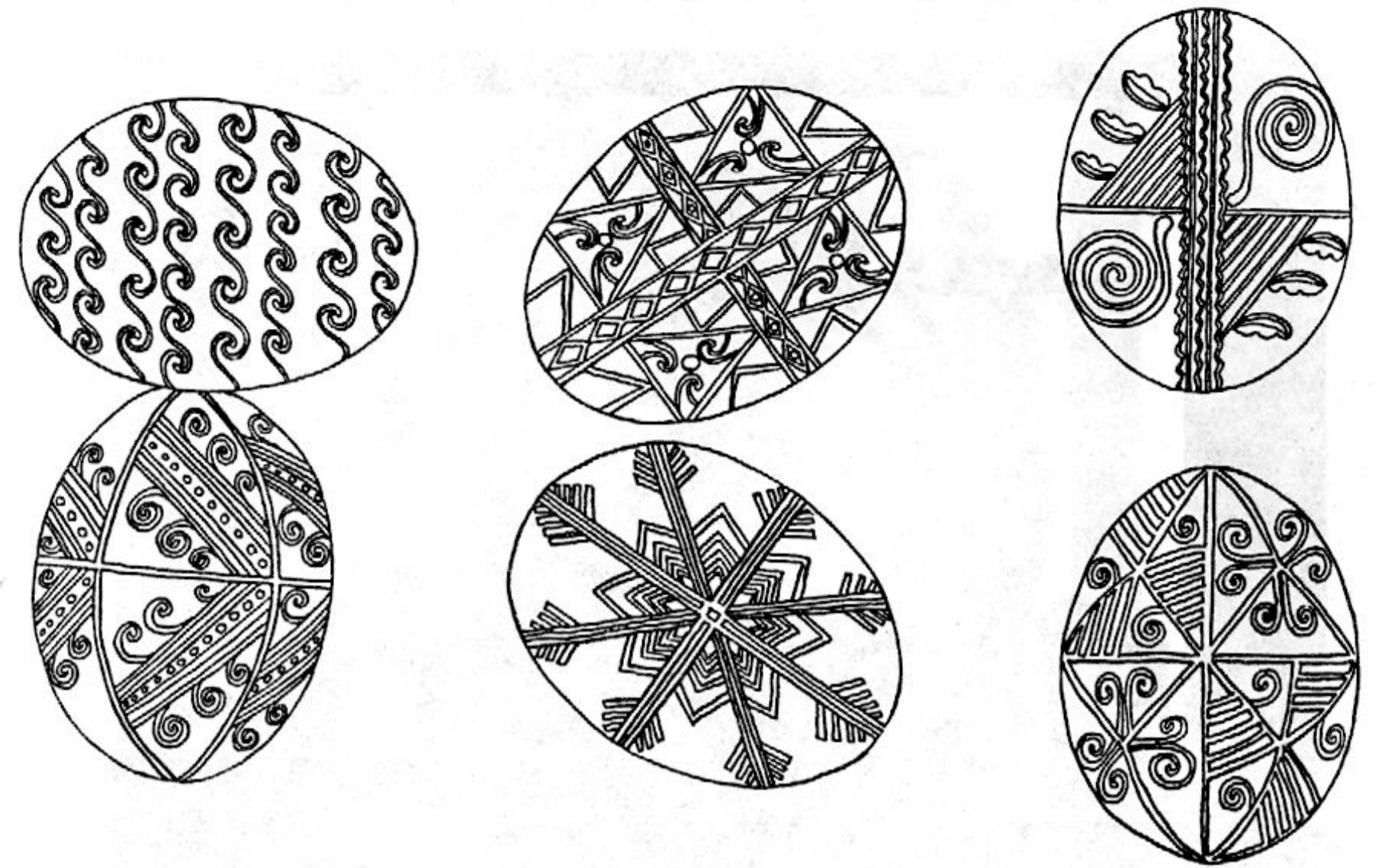
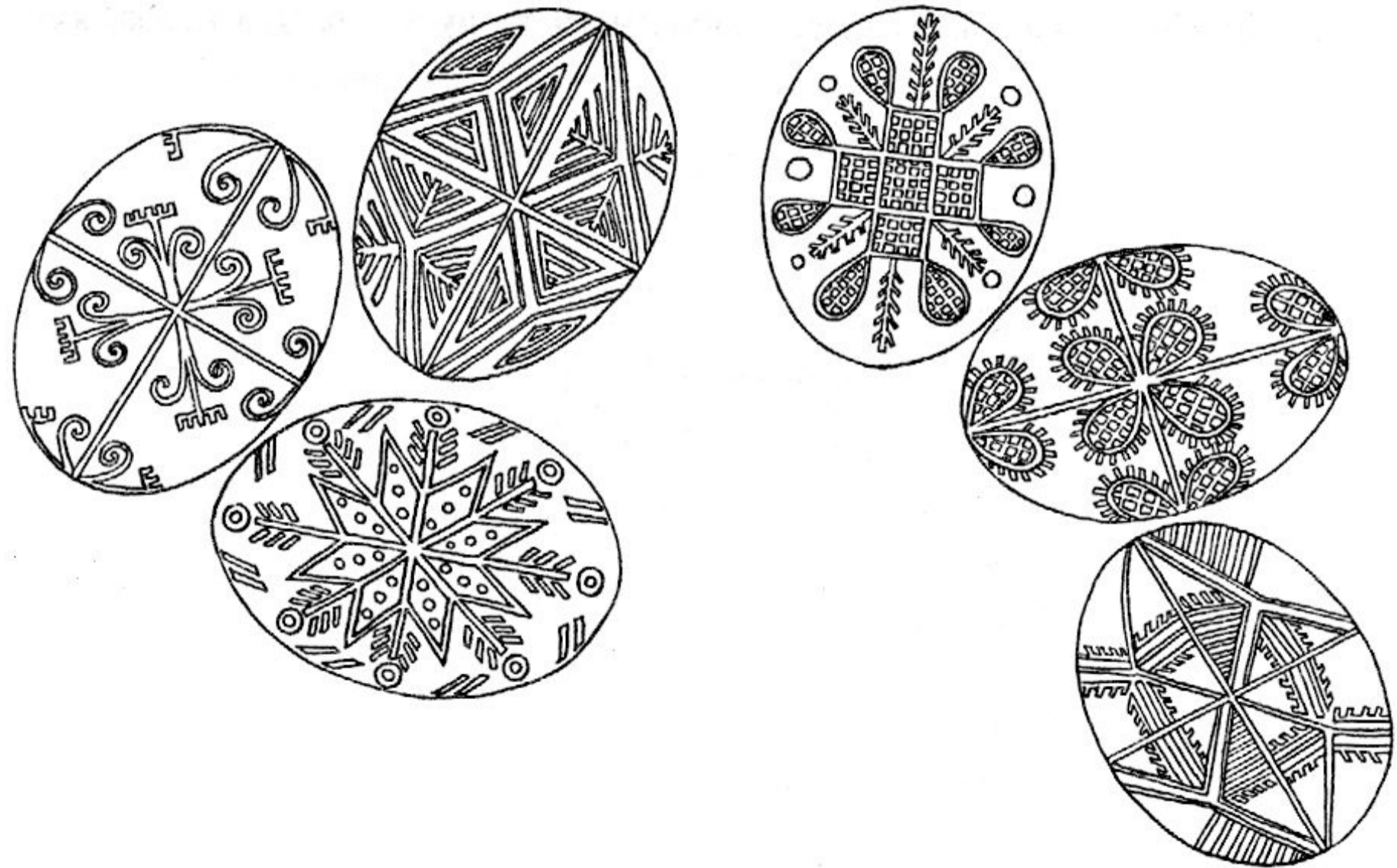
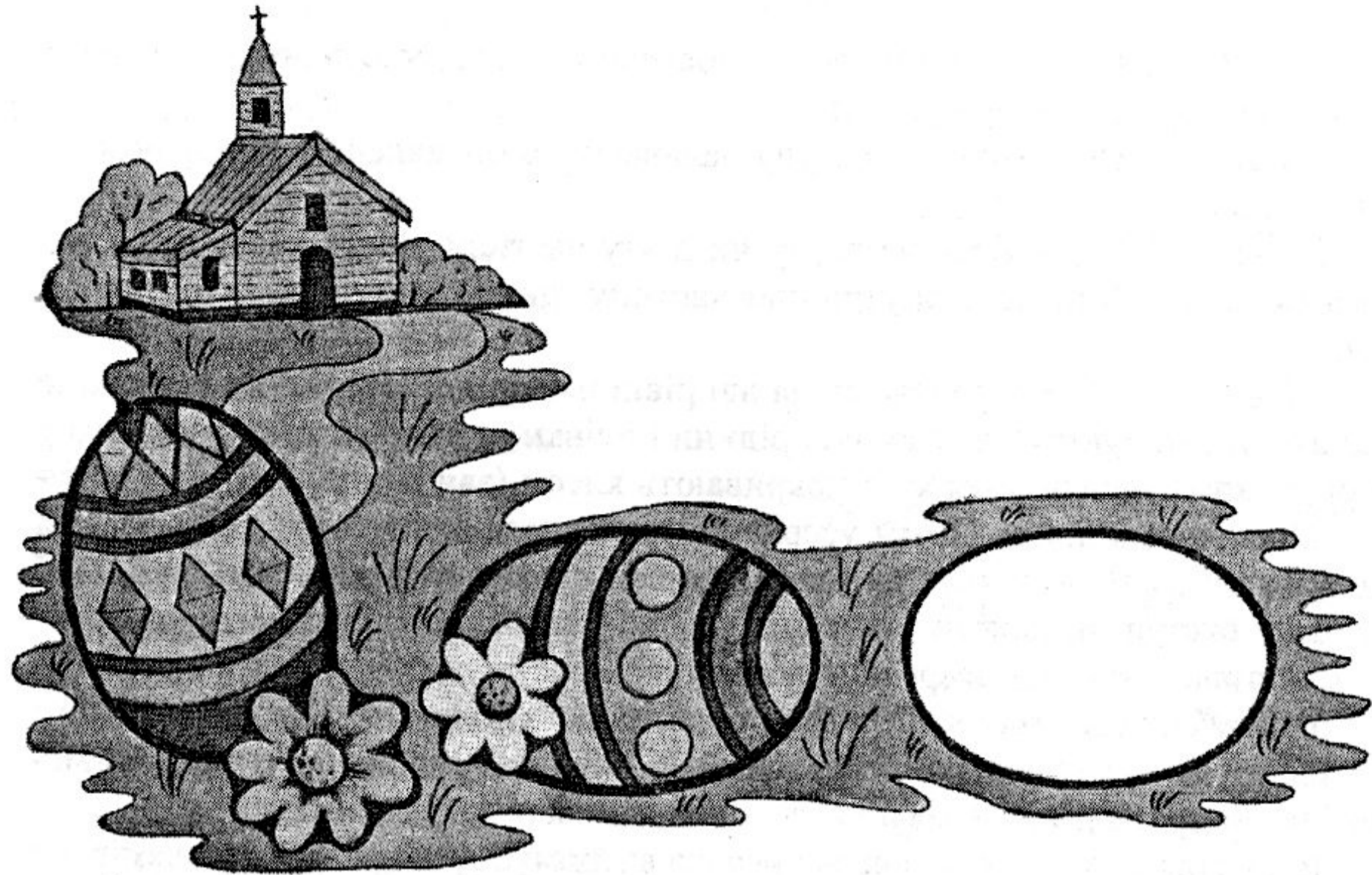
2-й спосіб. Порожню шкаралупу заливають розплавленим парафіном чи милом.

3-й спосіб. Видаляють четверту чи п'яту частину яйця і через отвір вилівають вміст. Натомість внутрішню частину шкаралупи заливають шаром клею.

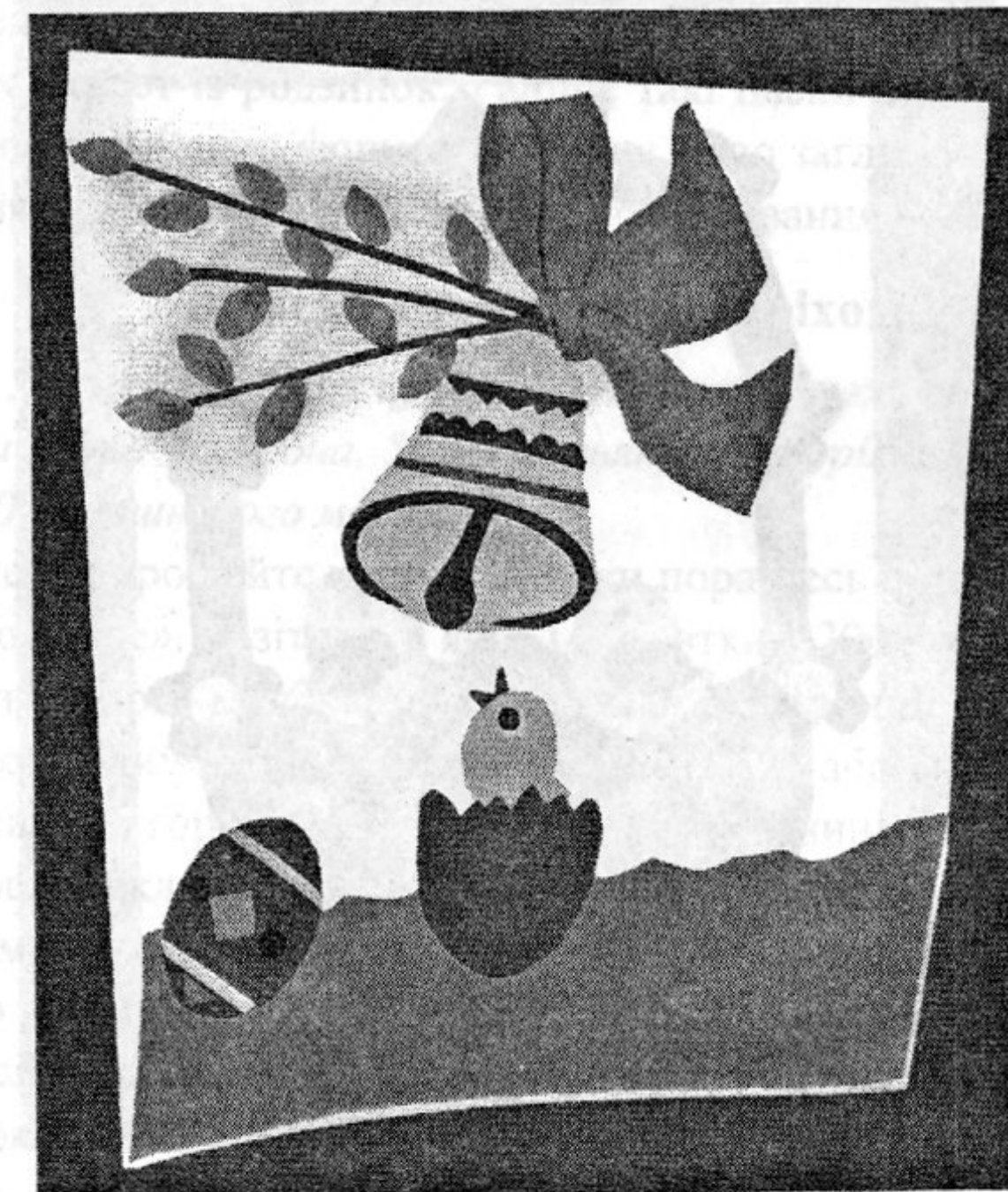
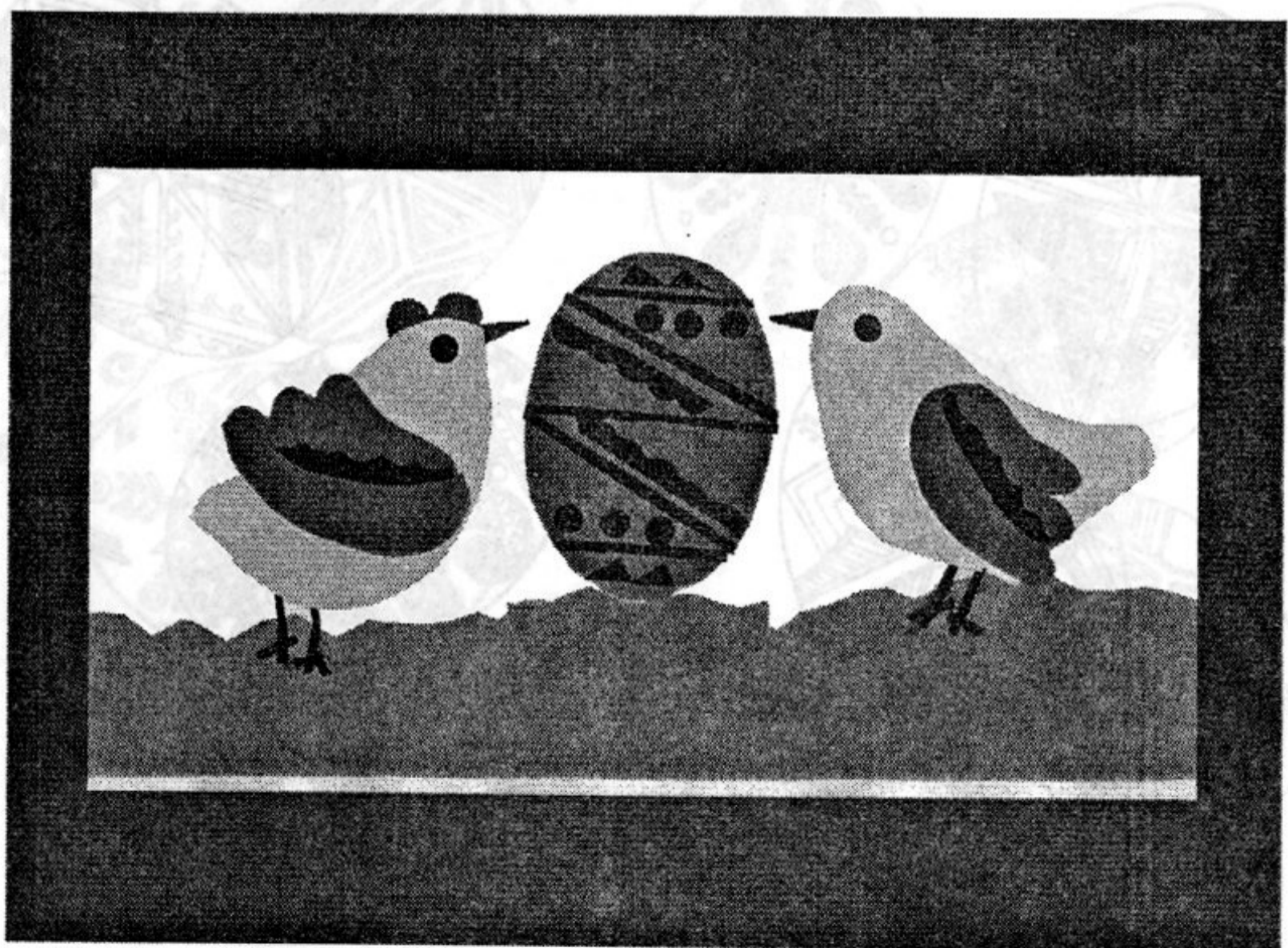
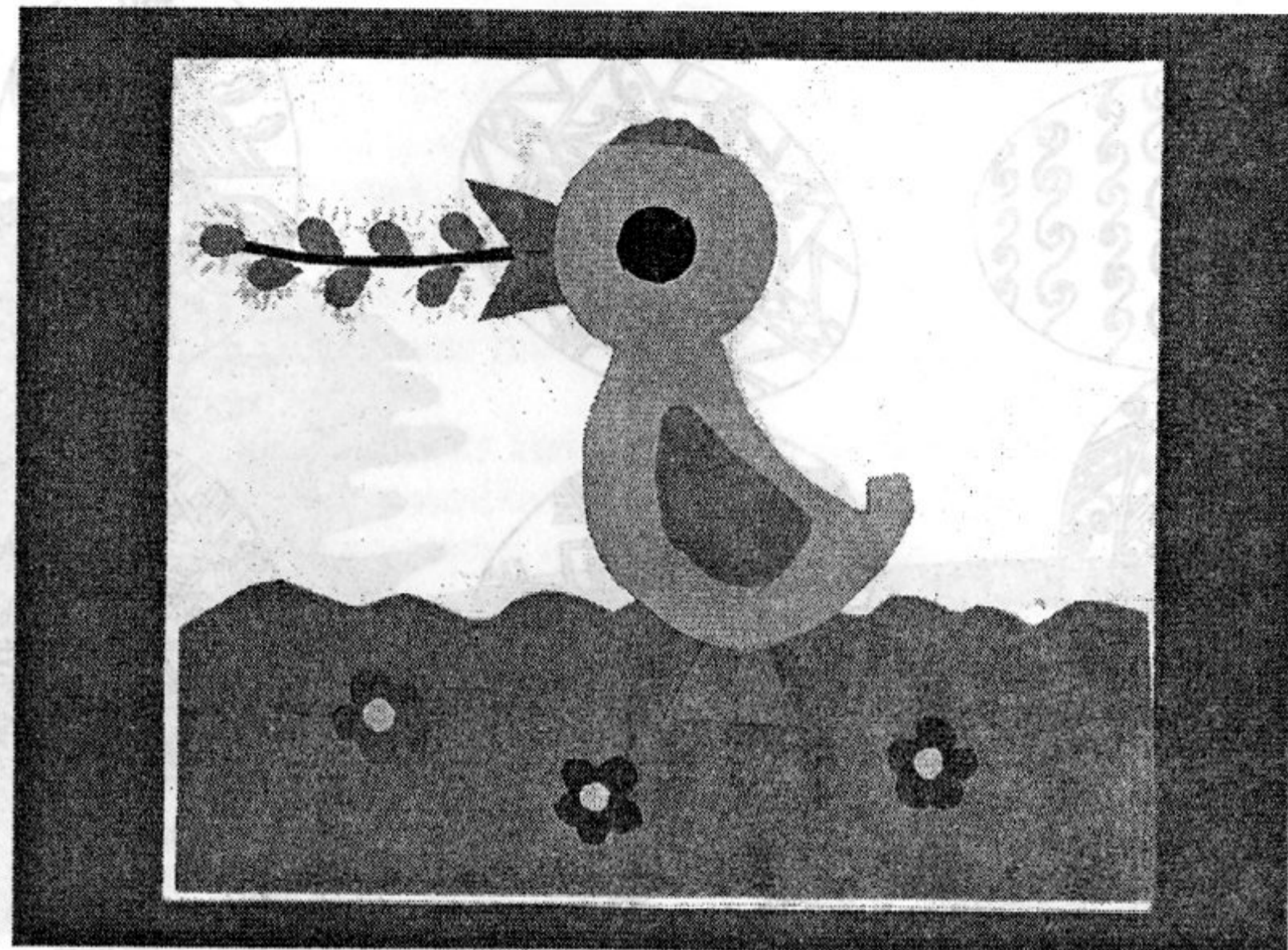
4-й спосіб. Яйце розбивають на дві рівні частини. Внутрішню поверхню шкаралупи очищують від залишків рідини і плівки за допомогою змоченого у спирті тампона. Далі поверхню покривають клеєм (звичайний ПВА) і просушують декілька хвилин. Потім усередині писанку проклеюють двома-трьома шарами паперу. При цьому на одній з половинок шар наклеюють так, щоб смужечки виступали за край сколу шкаралупи у вигляді обідочка завширшки 5–10 міліметрів. Проклеєні зсередини половинки просушують до повного висихання. Потім змащують клеєм паперовий обідок однієї з половинок і вкладають його в середину другої половинки так, аби вони зійшлися точно по сколу. Зайвий клей, що виступив після складання обох половинок писанки, видаляють.

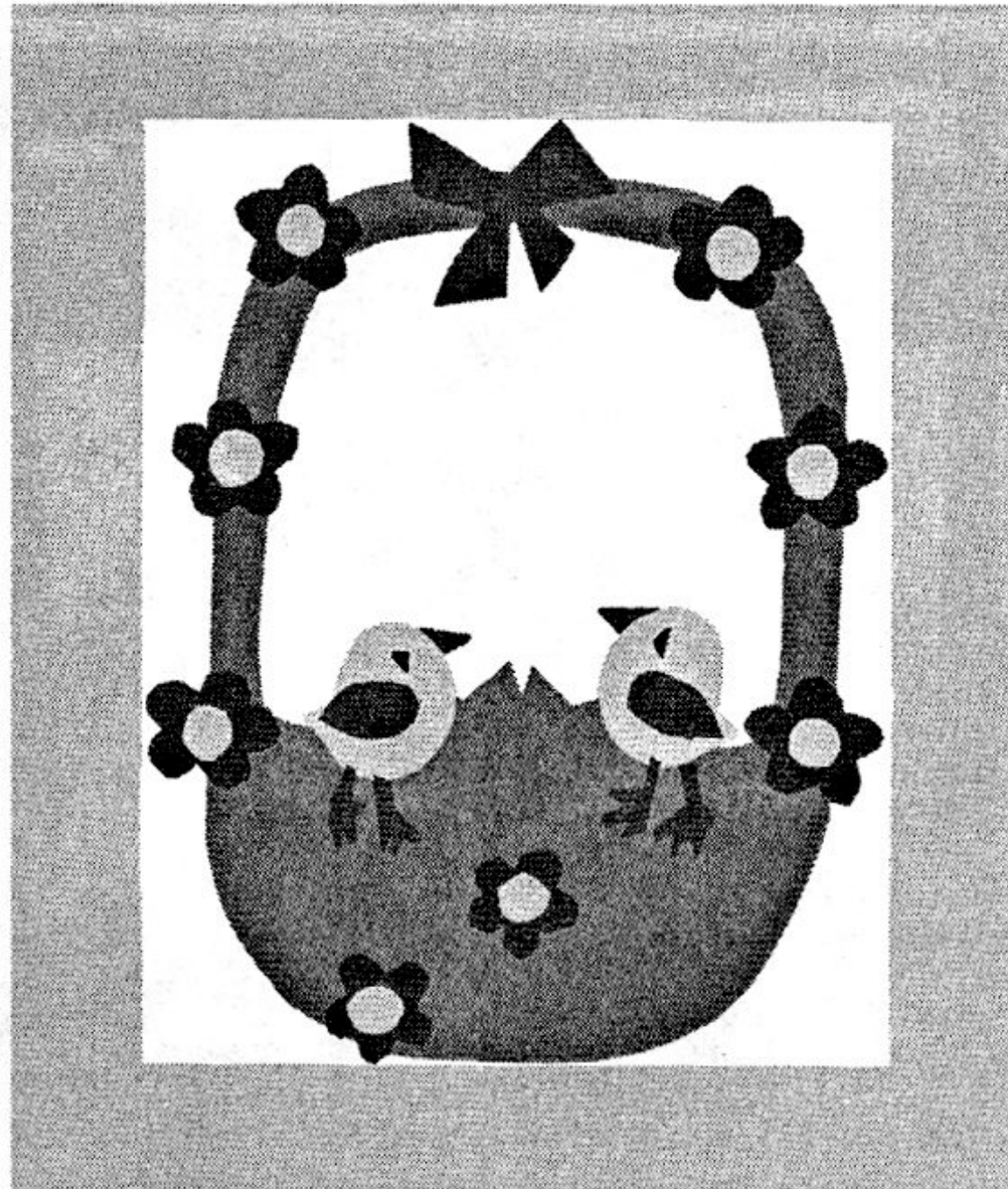
Відреставрована таким чином писанка витримує зусилля 5–8 кілограмів, не розбивається при падінні, не потребує якоїсь спеціальної упаковки при перевезенні. Термін зберігання такого відреставрованого твору мистецтва необмежений.

Доберемо візерунок для писанки

ВЕЛИКОДНІ МОТИВИ В АПЛІКАЦІЯХ

РЕЦЕПТИ ВЕЛИКОДНІХ ПАСОК

Паска смачна

10 яєць, 600 г цукру, 1 л молока, 100 г дріжджів, 100 мл олії, 200 г вершкового масла, борошно.

Яйця збити із цукром. Закип'ятити молоко і влити гарячим до цієї маси. Розмішати, а коли охолоне до 40°, додати розведені в цій суміші дріжджі. Як перебродить 2 год у теплом місці, покласти м'яке вершкове масло, олію, борошно і замісити молоде тісто. Нехай підійде, але недовго, а тоді викласти у форму, аби тісто ще раз піднялося, і випікати у духовні за помірної температури. Час приготування — 40 хв.

Сирна паска

5 круто зварених яєць, 200 г м'якого вершкового масла, 200 г сметани, 1 склянку цукру та близько 1 кг перетертого на ситі свіжого жирного сиру.

Розітріть жовтки, вершкове масло, сметану, цукор та сир. Додайте ванільний цукор та півсклянки родзинок (чи цукатів). Вимішавши, викладіть у вологу марлю і помістіть у якусь форму під гніт, щоб стікала сироватка. Форму залиште на дві доби в холодному місці, потім обережно вийміть паску і зробіть зверху хрест із родзинок. Раніше такі паски виготовляли у спеціальних розбірних дерев'яних формах, їх денце мало заглиблення у формі хреста, котрий відбивався на готовій пасці. Час приготування — 20 хв.

Паска з мускатним горіхом

5 яєць, 2 жовтки, 250 г цукру, 1 склянка молока, ваніль, мускатний горіх, натерта цедра 1 лимона, 50 мл коньяку або горілки, 40 г дріжджів, 1 кг борошна, 150 г вершкового масла.

Насамперед прогрійте кухню. А поки пораетесь із тістом, уникайте протягів, бо воно «сяде». Розітріть 5 яєць і 2 жовтки з 200 г цукру, вилийте половину склянки теплого молока, всипте ваніль, мускатний горіх, натерту цедру одного великого лимона, додайте 50 мл коньяку або міцної горілки. Потім додайте родзинки і горіхи. В окремому посуді розчиніть 40 г дріжджів та 50 г цукру в половині склянки теплого молока до консистенції сметани і відставте на 20 хв. Тим часом просійте 1 кг борошна (обов'язково вищого гатунку) й висипте його в підігріту каструлю. Розтопіть 50 г вершкового масла. Вилийте в борошно всі рідкі суміші, вимісіть тісто. Якщо воно занадто густе, долийте трошки молока і знову вимісіть. Не припиняйте вимішувати, поки в тісті не почнуть утворюватися великі пухирці. Потім накрийте його вологою ткани-

ною і дайте підійти, розкладіть у форми (не більше як на третину висоти), і нехай знову підійде. Змастіть виробы маслом чи збитим яйцем і поставте в гарячу духовку. Випікайте не менше 40 хв. Готові паски змастіть глазур'ю і прикрасьте. Час приготування — 2 год.

Паска заварна

5 склянок борошна, 9,5 склянок молока, 7 жовтків, 6 склянок цукру, 100 г дріжджів, 600 г вершкового масла, сіль, ванілін.

Борошно заварити гарячим молоком. Як охолоне, додати розтерті з половиною норми цукру жовтки, дріжджі, розведені в півсклянки молока. Замісити густе тісто, потроху досипаючи борошно, дати підійти, додати решту цукру, трохи солі й ваніліну, вимісити, додати вершкове масло, ще раз вимісити і покласти у форму. Коли тісто підніметься, випікати в духовці.

Паска українська

1 склянку борошна заварити склянкою гарячого молока і розітріть, щоб не було грудок. У захололу масу додайте розтерті 10 жовтків, 50 г дріжджів і поставте в тепле місце. Коли опара підніметься, покладіть пучку солі, 3 склянки борошна та вимішуйте тісто, поки на ньому не з'являться пухирці. Вилийте півсклянки розтопленого масла і вимішуйте ще. Додайте в тісто склянку цукрової пудри, 1 ст. ложку розтертого мигдалю і місіть ще півгодини. Заповніть форми тістом до половини об'єму, поставте в тепле місце і чекайте, коли тісто підійде і заповнить форму. Випікайте в духовці протягом години.

Паска прозора

Розітріть 8 жовтків, вилийте 50 г дріжджів, розведених у 0,5 склянки теплого молока. Додайте 2,5 склянки борошна, 0,5 склянки цукру. Добре вимішайте і дайте підійти. Вилийте в тісто 100 г розтопленого масла, вимішайте. Наповніть форму на 1/3 об'єму. Коли тісто підійде, поставте в духовку.

Паска сирна з горіхами

Сир — 1 кг, яйця — 4 шт., ваніль, цукор — 1 скл., масло — 100 г, горіхи подрібнені — 2 скл.

Сир протерти крізь сито, додати цукор, ваніль, яйця, масло, добре перемішати. Волоські горіхи підсмажити, подрібнити, перемішати з сиром, додати вершки або сметану, викласти у форму і поставити під прес.

Паска заварна

3 склянки борошна, 3 склянки молока, 50 г сухих дріжджів, 10 яєць, 2,5 склянки цукру, 3 склянки вершкового масла.

Заварити борошно киплячим молоком і добре розмішати. Коли маса трохи охолоне, додати 50 г сухих дріжджів, розведених у 0,5 склянки молока, поставити в тепло, щоб підійшло. Після цього додати 10 жовтків, розтертих добіла з 2,5 склянки цукру і 10 збитих у піну білків. Потім дати ще підійти, додати 3 склянки розтопленого масла і борошна стільки, скільки буде потрібно для належної консистенції. Тісто гарно вибити, потім перекласти у форму і, коли ще раз підніметься, — випікати.

Паска з родзинками

800 г борошна, 200 г вершкового масла, 200 г цукру, 1 скл. молока, 5 яєць, 50 г свіжих дріжджів, 200 г родзинок, сіль.

Розтопити масло, влити гаряче молоко, додати цукор, сіль. Перемішати і охолодити до температури парного молока, після чого всипати борошно, влити розведені в невеликій кількості молока спінені дріжджі, ретельно перемішати. Поставити в тепле місце. Коли підійде, додати 5 жовтків, 5 збитих у стійку піну білків, родзинки та вимішати. Тісто покласти у гарно змащену маслом і посипану борошном форму, заповнивши її до половини. Коли тісто підніметься в рівень з краями форми, випікати при температурі 180° до готовності.

Паска сирна

2,5 кг сиру, 200 г вершкового масла, 200 г цукру, 250 г сметани, сіль.

Сир двічі розтерти через сито. Розтерти масло з цукром добіла, додати сметану і продовжувати розтирати масу до повного зникнення кристалів цукру. Отриману кремopodobну масу з'єднати з протертим сиром, посолити, перемішати, заповнити пасочницю, закрити блюдцем, покласти невеликий гніт і поставити на 12 год у холодильник.

Паска шоколадна

1 кг сиру, 400 г вершкового масла, 2 склянки густої сметани, 1 склянку цукру, 1 склянку вершків, 200 г шоколаду, 4 яєчні жовтки, 2 яєчні білки, ванілін.

Протерти сир через сито, змішати з вершковим маслом і густою сметаною. Потім змішати цукор з вершками і шоколадом, натертим на дрібній терці, додати ванілін. Розмішувати доти, доки не залишиться крупинок шокола-

ду. Шоколадну масу змішати з сиром, добре розтерти. Збити густі вершки і яєчні білки, з'єднати з приготовленим сиром. Додати дрібно нарізані цукати та родзинки. Все перемішати, викласти у пасочницю, накрити кришкою, покласти гніт і поставити на добу в холодне місце.

Паска «Смачна»

10 яєць, 600 г цукру, 1 л молока, 100 г дріжджів, 100 мл олії, 200 г вершкового масла, борошно.

Яйця збити вінчиком із цукром, молоко закип'ятити і влити гарячим до цієї маси. Розмішати, а коли охолоне до 40°, додати розведені у цій же суміші дріжджі. Як перебродить 2 год у теплому місці, покласти м'яке вершкове масло, олію, борошно і замісити молоде тісто. Дати підійти, але недовго, викласти тісто у форму, аби воно ще раз піднялося, і випікати у духовці з помірною температурою.

Паска подільська

На 7 склянок борошна — 2 склянки вершків. 50 г дріжджів, 1 яйце, 4 жовтки, 2 склянки цукру, півсклянки розтопленого масла

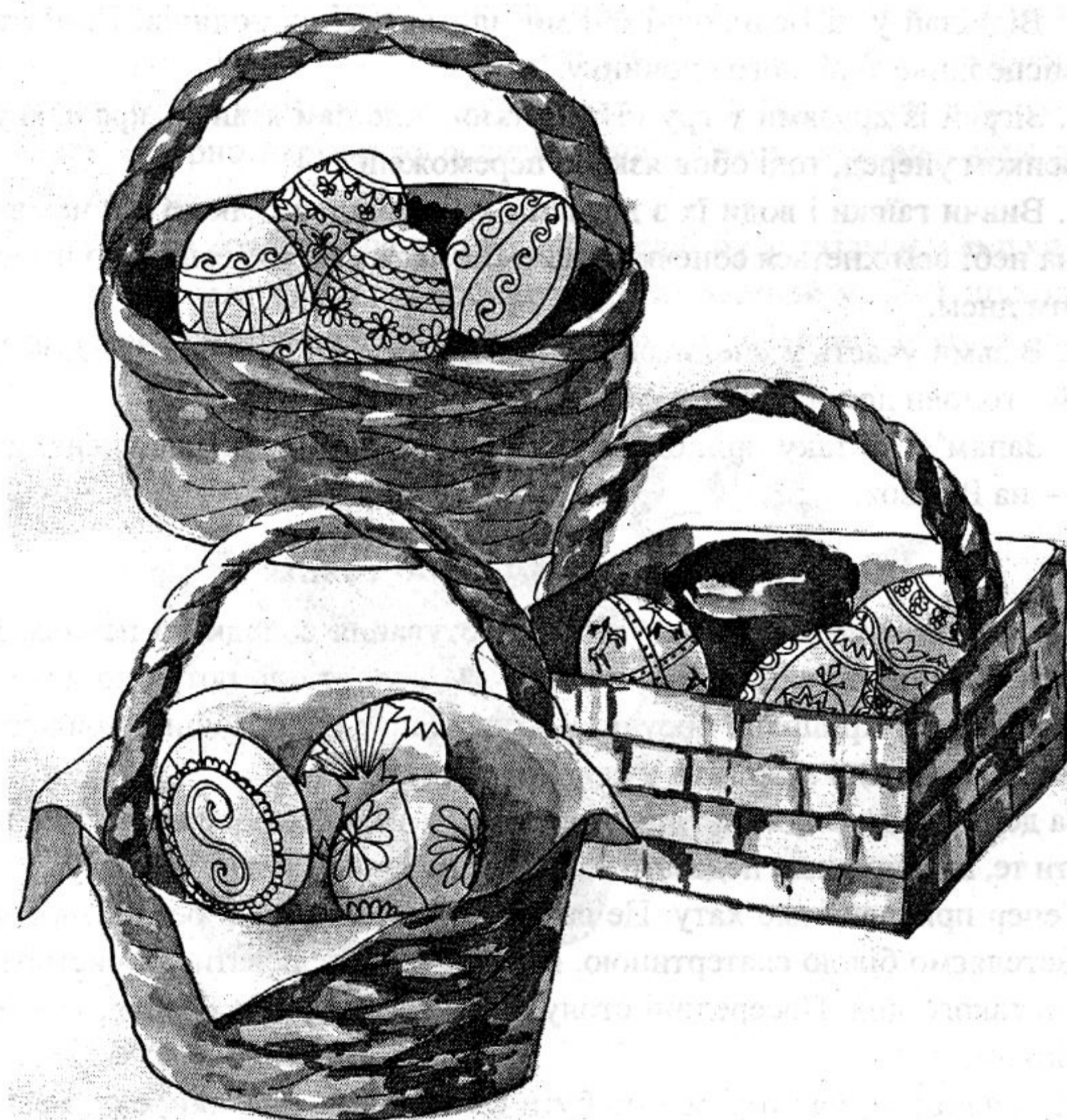
Масло з'єднати з вершками, вимісити з борошном, влити розведені дріжджі, яйце. Добре розмішати і поставити, аби підійшло. Потім додати розтерті добіла жовтки з цукром і вимісити з рештою борошна. Через 2 год ще раз вимісити, щоб відставало від рук. Наповнити форми тістом до половини і, коли паски підійдуть, поставити в духовку. Форми слід змащувати смальцем або маргарином.

Паска традиційна

5 яєць, 1 склянку, 0,5 молока, 50 г дріжджів, борошно, 0,5 пачки маргарину.

Ретельно розтерти добіла яйця з цукром, підігріти молоко, розвести в ньому дріжджі, додати борошно. Змішати до утворення однорідної маси і поставити на 3 год у тепле місце. Потім додати ще борошна, замісити м'яке тісто і знову поставити у тепло. Коли тісто двічі чи тричі добре підійде і ви його «обімнете», треба розкласти його у формочки і випікати. Щоб паски не підгоріли, накрийте їх папером.

ЖМЕНЯ ПОРАД

Великодні поради

1. У тебе має бути свій маленький кошочок, в якому були б пасочка та писанки чи крашанки, виготовлені твоїми руками.

2. Повір, що вода з-під крашанок — цілюща, і вмий нею своє обличчя.

3. Спробуй хоч раз подзвонити у справжній дзвін. Це щось величне, святе! У тих дзвонах ти відчуєш чудесну силу, яка проникне у твоє маленьке серце назавжди.

4. Відвідай у ці Великодні дні могили померлих родичів. Пам'ятай: це святе місце їхнього вічного спочинку.

5. Зіграй із друзями у гру «Навбитки». Але пам'ятай — крашанку тримай носиком уперед, тоді обов'язково переможеш.

6. Вивчи гаївки і води їх з друзями на Великдень. Якщо під час вашого співу на небі всміхнеться сонечко, знайте: це сам Бог усміхається і вітає вас з Великим днем.

7. Візьми участь у «поливаному понеділку». Це так чудово! Хоч будеш мокрий з голови до ніг, але й тобі вдасться когось облити.

8. Запам'ятай таку приповідку: «Добрий день — на Великдень, добрий вечір — на Різдво».

Як підготуватися до свята

Слід купити все необхідне для приготування солодкого печива. Варто придбати зеленої цибулі, салату, редиски. М'ясо, птицю потрібно покласти у щільно прикриту кришкою посудину, попередньо посипавши її товченим часником (не солити), і зберігати у холодильнику.

За день-два до свята слід спекти печиво. У переддень свята ставимо варити чи пекти те, що вирішили подавати на стіл як гарячу чи холодну страву.

Тепер прикрашаємо хату. Це свято не можна уявити без квітів і зелені. Стіл застеляємо білою скатертиною, яка має підкреслювати урочистість, святковість такого дня. Посередині столу ставимо паску або «бабу», уквітчуємо її барвінком.

За традицією, на столі мають бути варені яйця, писанки, сир, масло, ковбаса. Бажано, щоб на столі лежала гілка верби зі срібними бруньками, що є символом весни.

Можна зробити і так. Перед святами горщик з-під квітів або іншу посудину ставлять догори дном і обгортають трохи зволоженою ватою. Зверху її посипають намоченим зерном вівса чи пшениці. Такий горщик ставлять на тарілку, в яку потрібно постійно підливати воду. Через деякий час горщик вкрийється зеленню, яка і прикрасить ваш стіл.

Можна приготувати композицію з великої шишки, застромивши за кожною лусочку намочене зернятко і поставивши її на тарілку зі зволоженою ватою. До тарілки весь час слід доливати воду, а шишечку — зрошувати. Через деякий час шишка вкрийється зеленню, яка на святковому столі матиме декоративний вигляд.

На столі розкладіть серветки, ножі, виделки. На серветки не забудьте покласти маленькі гілочки барвінку.

Подбайте, щоб усі страви були гарно оформлені. Зробити це можна за допомогою фігурно вирізаних кружалець моркви, цитрини, листків петрушки.

Печене м'ясо прикрашаємо кружальцями вареного яйця. Салати можна прикрасити фігурно нарізаною редискою чи огірком або червоним перцем, нарізаним соломкою.

Варені яйця розріжте на четвертинки, щоб було стільки, скільки людей сидить за святковим столом. Господар чи найстарший у сім'ї підходить до кожного, вітає традиційним «Христос воскрес!», цілує та ділиться свяченим яйцем.

СВЯТО ПИСАНКИ

Писанка — символ Великодня

Сценарій свята для учнів середньої школи

Святково прибрано зала. На столі на вишитому рушнику — композиція з писанок. На стінах — виставка дитячих робіт з вишивки, бісеру, аплікації, присвячених писанкам.

Ведучий. Весна в Україні. Воскресає природа, воскресає життя. Надходять Великодні свята. І беруться українці за давнє мистецтво розписування писанок — символу Великодня, весни, вічності життя.

Народне мистецтво... Воно прекрасне, воно чарує серця. Ми милуємося керамікою, різьбленням, вишивкою, ткацтвом, які залишили у спадок наші предки. Але якщо про килимарство, вишивки відомо набагато більше, про це є чимало літератури, то про писанкарство дуже мало книг.

Що ми знаємо про писанку?

Беручи в руки розмаїто-барвисте яйце, ми передусім милуємося його красою, орнаментом і мало замислюємося над його історією, символікою, колишнім ритуальним значенням... Над тим, що означає, наприклад, «кривулька», «гачковий хрест», «ружа» чи «зірка».

Про це ми сьогодні і поговоримо.

Учень. Гарна, як писанка! З давніх-давен так кажуть про вродливу дівчину. У віночку польових квітів, у різнокольорових стрічках, у барвистому вбранні, вона й справді — мов писанка.

Входить дівчинка, в руках у неї — кошик із писанками.

Дівчинка

Я — писанка. Писана житнім вогнем,
Процідженим через вузесеньку кистку.
Мене ще леліятимуть у любистку,
Абись-те любили, любили мене.

Учень. Писанка — це слово, знайоме кожному з нас із дитинства, і не тільки слово, адже кожен бачив і тримав у руках писанку, одержану від матері, бабусі або просто від добрих людей на Великдень.

Писанка — це курячі або гусячі яйця з барвистим кольоровим розписом. А саме слово *писанка* походить від слова *писати*, тобто розписувати, прикрашати, орнаментувати.

Учениця. Писанка — це своєрідний шедевр мініатюрного малярства, відомого із сивої давнини. Це витвір різновиду українського народного мистецтва, що має назву *писанкарство*.

Історія його зародження пов'язана зі стародавньою культурою, з віруваннями давніх слов'ян і з ритуалом весняного відродження життя на нашій землі.

Учень. Яечко було емблемою сонця та весни. Птах — це вісник весни, радості, сонця. Птахи починають нести яєчка і виводити пташенят лише з весною, із сонцем.

Яечко було талісманом, за допомогою якого людина приворожувала до себе добрі сили, а лихі відвертала.

Учениця. У давнину в деяких місцевостях писанкам надавали магічного значення. Про писанки існує багато легенд і переказів у різних народів світу. Ось про що розповідає одна з легенд.

Учень розповідає легенду.

Учениця

Щоб з Великоднем прийшло
Щастя в вашу хату,
Щоб у вас завжди було
У родині свято!
Хай вам писанки несуть
Сонечка краєчок,
Хай всміхаються боки
Золотих яечок!

Учень. Люди і нині вважають писанку особливою святинею, вірять у те, що вона приносить добро, щастя, достаток, захищає людину від усього злого. Вони кажуть, що «писанку треба вміти написати, треба дати належні фарби, треба писати тоді, коли належить, треба вміти її замолити і подарувати, кому належить». Тож поговоримо про те, коли, як і для чого створюють писанки. Час застосування писанок приурочений до святкування Великодня. Їх завжди виготовляли тільки у Великий піст, який триває 40 днів.

Процес виготовлення писанки доволі складний. Не кожен може розписувати яйце, бо, крім хисту, для цього потрібне особливе терпіння. З технікою написання писанки вас познайомить наша гостя (мати когось із учнів).

Гостя розказує, як писати писанку.

Учениця. Ніжна і загадкова душа придумала писанку. Кожна з них — як пісня, як дума, як життя... Тому й не знайдете дві зовсім однакові.

Гуцульські писанки мають переважно геометричний орнамент. У нескладних мотивах геометричного візерунка відтворюються образи сонця, зірок, хмар, блискавок, символи засіяного поля (у вигляді ромбів), грудок зораної землі (у вигляді трикутників).

Учень. Найвідоміші центри писанкарства — Космач, Брустори, Яворів, Замагори Верховинського району.

Космач є батьківщиною найкращих писанок. Тут мистецтво писанки передається з покоління в покоління. Про космацькі писанки розповість...

Учениця. Космацькі писанки за своєю композицією вважаються одними з найкращих. Вони мають надзвичайно дрібний візерунок. Для них характерне поєднання жовтого та оранжевого кольорів на бордовому тлі.

Космацькі писанки є в музеях США, Канади, Австралії, Німеччини, Австрії, Польщі, Великобританії, Бельгії, Венесуели...

З успіхом популяризують їх жінки, які виїхали свого часу з Космача за кордон. У США проживає найздібніша писанкарка з Космача (присілок Русірів) Явдоха Кушнірчук, чії писанки були навіть у экс-президента США Р. Рейгана.

Писанки пишуть не тільки на Гуцульщині, яка є батьківщиною писанки. Пишуть по всій Україні. У кожному регіоні свої символи, свої кольори. І писанки тут виходять теж дуже гарні, різнобарвні. Бо пишуть їх жінки-писанкарки, які вкладають своє серце і душу, щоб великодня писанка принесла щастя, радість кожному, до кого вона потрапить.

Народна приказка каже:

«Писанка мальована
з любов'ю подарована».

Учениця. Мої композиції виготовлені з писанок, які роблять у нас на Покутті. Вони розписані рослинним і геометричним орнаментом на ясночервоному або жовто-коричневому та чорному тлі, з незначним вкрапленням зеленого кольору.

Учениця. Замагорівські писанки вирізняє широке використання ромбічних, прямокутних і трикутних мотивів. На них поряд із геометричними мотивами використовують елементи, що відображають картини побуту та життя гуцулів: цвітуть фантастичні квіти у вазонах, скачуть коники, олені, літають птахи та плавають риби. Ці писанки я зібрала і склала з них композицію.

Учень читає вірш про писанку.

Писанка — це неповторне багатство... Його треба берегти, як безцінний скарб! Нам слід пишатися ним перед усім світом.

Учениця. Ці маленькі дива творять невтомні руки писанкарів. Імена багатьох із них добре відомі не тільки у нас на Гуцульщині, а й за її межами. Це Анна Чентуряк, Марія Пожоджук, Олена Кравчук, Настуся Кірацук, Параска Татарчук, сім'ї Костюків, Кучерявих і багато, багато інших. Про цих майстринь розповідають матеріали газет «Галичина», «Гуцульський край». Писанки цінують і шанують в усьому світі. У Польщі українське населення щороку організовує конкурси писанок. Такий конкурс проводять і в Коломиї. У канадському місті Вогревіл, де 75% мешканців — українці, за проектом художника Павла Цимбалюка створено єдиний у світі 12-метровий пам'ятник українській писанці, що за розмірами дорівнює висоті триповерхового будинку.

Учень. Як ритуальний елемент писанки використовують під час Великодніх свят. Одним із найпоширеніших обрядових елементів Великодніх свят на Гуцульщині є звичай «грїти діда», що відбувається в четвер після Великодня. Він полягає в тому, що діти ходять від хати до хати і під вікнами кричать: «Грїйте діда! Дайте хліба! Аби вам овечки, аби вам ягнички, аби вам телички!» На що хтось із хати відповідає: «Грїємо, грїємо, даємо». Дітей обдаровували зозульками — спеціально спеченими малими пшеничними, житніми хлібцями та писанками. У вівторок, середу, четвер перед Великоднем жінки пекли особливий святковий хліб, який називається *паска*. Коли жінки пекли паску, чоловіків виряджали дивитися, щоб ніхто чужий не потрапив у хату, бо міг зурочити паску. Під час Великодніх свят дівчата співали гаївки коло церкви. Тут обмінювалися писанками, їх дарували, використовували як атрибути для весняних ігор. У Кутах є звичай «цокатись» писанками. У «поливаний понеділок» дівчата, щоб хлопці не обливали їх водою, давали викуп — писанку. У вівторок газдині дарують писанки газдам — на знак пошани. У «провідну неділю» писанки несуть «на гроби».

Учень.

На Великдень діл і вись
сонце злотом заливає,
На Великдень сонце грає —
блись-блись!
На свята усім святам,
на яечко, на червоне
на дзвіницях усіх дзвони —
бам-бам!
І так любо для діток
позбігатися гуртами
і на сонці крашанками —
цок-цок!

Вихователь. Сьогодні ви багато дізналися про писанку: і про історію її виникнення, і про технологію виконання, і про її роль у весняних обрядах. На основі орнаментики гуцульських писанок відомі українські майстри створили оригінальні композиції килимів, ліжників, рушників. Високу оцінку писанковій орнаментиці дали видатні діячі мистецтва і культури І. Франко, Леся Українка, О. Довженко, М. Стельмах, С. Крушельницька, Д. Павличко і багато інших.

У м. Івано-Франківську на базі інституту культури відкрито першу в Україні й у світі школу писанкарства.

Перша учениця показує писанку, зроблену з яйця.

Друга учениця показує писанку, вишиту на полотні.

Писанковий світ

Сценарій свята для учнів середньої школи

Святково прикрашена світлиця. На стінах розвішені малюнки, вишивки та аплікації на тему: «Великодня писанка». На столі вишитий рушник, на якому в кошику — справжні писанки, крашанки. На свято запрошені батьки, бабусі.

На середину зали виходять двоє дітей — хлопчик і дівчинка, одягнуті в українські костюми. В руках у них гілочки верби.

Петрусь.

Ми на сонечко святе
Маємо надію:
Все росте, все росте
У Квітну неділю:
Сонце засвітило —
Базьки розпустились!

Надійка.

Бо лоза звітує —
Вона свято чує,
Що вже недалечко
Свячене яечко:
Крашанки, крашанки,
Скробанки, дряпанки,
Писанки, галунки —
Сонячні пестунки.

Діти (йдуть у залу і кожного легенько б'ють лозою (вербою))

«Верба б'є, не я б'ю,
від нині за тиждень — Великдень».

Петрусь.

Лоза б'є, лоза б'є,
Делікатно, гречно.
Хоча в мене сила є —
Лозу ж посвятили —
Базьки розпустились!

Вихователь. Дорогі гості, батьки, діти! Ці маленькі гілочки верби принесли нам радісну звістку, що за тиждень — Великдень, велике християнське свято на честь воскресіння Ісуса Христа.

Вихователь бере в руки яйце і показує присутнім.

Яйце здавна вважалося втіленням життєдайної сили. У багатьох народів світу є легенди, за якими яйце — не тільки уособлення початку життя, а й символ світла, тепла і навіть зародка Всесвіту. У наших пращурів-слов'ян яйце було символом вічного оновлення природи, перемоги життя над смертю. Тож не дивно, що воно використовувалося в обрядових святах ще задовго до прийняття християнства. І саме у весняних святах — на честь сонця, землі, весни, води.

Мати учня (підносить у руках крашанку, показує присутнім). Ось у мене крашанка. Це яскраво розписане яйце, яке є символом Великодня. За легендою, перше великоднє яйце Свята Марія Магдалина піднесла римському імператору Тиберію, коли прийшла до Риму сповістити про воскресіння Христа. У той час було прийнято підносити імператору подарунки. Багаті люди приносили коштовності, а бідні — те, що могли. Тому Марія Магдалина, яка не мала нічого, крім віри в Ісуса, піднесла імператору Тиберію яйце, вигукнувши: «Христос воскрес!»

Імператор сказав, що ніхто не може воскреснути з мертвих. І в це так само важко повірити, як у те, що біле яйце може стати червоним. Тиберій не встиг вимовити ці слова, як яйце у його руці стало перетворюватися з білого на яскраво-червоне.

Крашанки у віруючих в Христа завжди слугували символом воскресіння Ісуса, а з ним — і очищення для нового, кращого життя. Червоне яйце символізувало кров Христа й одночасно стало символом Його воскресіння.

Розмальовують яйця в різні кольори — жовті, сині, блакитні (показує різнокольорові крашанки). Розфарбовують їх у Великодню суботу. Крашанки їдять, обмінюються ними, носять їх на могили у великодні дні.

Оля (підносить писанки в кошику).

Котилася писаночка
Згори на долину,
Прикотилась простісінько
До нас у гостину.

Сергійко.

А за нею йде Великдень,
Несе білу паску,
Розсипає між діточок
Радощі та ласку.

Вихователь запрошує присутню в залі бабусю розповісти про те, як треба розписувати писанку.

Бабуся. У Великодній четвер, увечері, коли всі домашні полягають спати, помившись у чистій воді, переодягнувшись у чистий одяг та помолившись, беруся за створення писанок.

Для цього вибираю білі домашні свіжі яйця. За допомогою писальця розтопленим воском покриваю поверхню яйця, а потім наношу інші кольори, виписуючи різні узори, кривульки, зірки, павучки.

Змінюю фарби, узори — поки не з'явиться гарна писанка. І так одну за одною, поки вистачить терпіння і сили. Але це буває раз на рік (*співає коломийку*).

Ой кувала зозуленька
Сіла на комору.
Подаруй мені писаночку,
Молодий вівчару.

Який листок на явору,
Такий на калині.
Ти писанку дарував ми,
Маю ще й донині.

Оксанка. Я теж разом із мамою розписувала писанки. Про це я розкажу словами вірша.

Світ на долоні

Мама моя Мариня —
найліпша в селі майстриня
малювати дивні узори
на варенім чи ні яйці —
сидить собі на ослоні,
яйце-райце у долоні...
Щастя — троянди колір —
на дитячій моїй лиці.
Свічка руда воскова
розкрилоє тінню очі,
ніч уся волошкова,
весняно-ясний туман...
Бажання моє урочне:
о Боже, чи мама схоче,
щоб я і своє яечко
поклала у фарбильний чан...
Як хочеться взяти в пальці
тоненьке оте писальце,
занурити дзьобик вістря
в нагрітий до сяйва віск...
Вписати, немов під вальчик,
хоча би один овальчик
і усміхнутися...

Звісно, не можна сміятись: піст!

Серденько умліває —

надто душа бажає...

Запарене цибулиння горить,

як гречаний мід,

і мати моя Марина

на тихе моє моління

кладе мені на долоню

не писанку — цілий світ...

Оксанка (показує писанку, яку вона малювала). Ось погляньте на мою писанку!

Гарна писанка у мене,
мабуть, кращої нема.

Мама тільки помагала,
малювала я сама.

Хоч не зразу змалювала, —

зіпсувала п'ять яєць, —

та як шосте закінчила,

тато мовив: «Молодець».

Я ту писанку для себе,

для зразочка залишу,

а для мами і для тата

дві ще кращі напишу.

Петрусь. Мені так сподобались писанки, що обов'язково спробую сам розмалювати.

Розмалюю писанку

Розмалюю,

Гривастого коника

Намалюю.

Розмалюю писанку,

Розмалюю,

Соловейка-любчика

Намалюю.

Розмалюю писанку,

Розмалюю,

Різьблену сопілоньку

Намалюю.

А сопілка буде грати,

Соловейко щебетати,

А гривастий кониченько

Славно танцювати.

Вихователь. Ось які в нас гарні, різнокольорові писанки! А що ми з ними будемо робити?

Степанко. Писанки кладуть у кошик і на Великдень святять разом із паскою, ковбасою, хроном, яйцем, маслом, салом. А потім несуть додому і прикрашають ними святковий стіл.

Писанка — це символ воскресіння Ісуса Христа. Їх дарують рідним, знайомим на честь цього свята. Я подарую писанки хрещеному батькові.

Наталя. А моя бабуся підвішує освячену писанку під образами, бо вірить у те, що вони охоронятимуть усіх мешканців хати від злих духів.

Василько. Мій дідусь — пасічник. Я бачив, як він домішував шкаралупу освячених писанок у корм бджолам, щоб у вуликах не заводились шкідники і не нищили бджіл.

Сергійко. Кожного року я з мамою, татком і братиком їдемо в село на могили дідуся і бабусі. Там кладемо свячену паску і писанки, бо хочемо з ними поділитися радістю Воскресіння Ісуса Христа.

Степанко. На Великодні свята ми зі старшою сестричкою ходимо виводити гаївки біля церкви. І там обмінюємося крашанками і писанками.

Вихователь. Здавна існував звичай на Великодні свята дарувати один одному крашанки, писанки. Вважається, що чим більше яєць буде подаровано й отримано в подарунок, тим щасливіша буде людина. Писанка, одержана на Великдень, має чудодійну силу оберегу. Її зберігають до наступного свята. То дай, Боже, всім нам здоров'я, щастя, щоби при доброму здоров'ї дочекатися наступного свята, щоб дарувати людям писанки — символ воскресіння Ісуса Христа! Христос воскрес!

Оксанка, Петрусь і Надійка, котрі починали свято, в руках мають кошичок з писанками і дарують їх гостям.

Оксанка.

О, дай Боже, щоб віднині,

Як ті писанки малі,

Були всі у нас в родині

Щасливі та щирі!

Вихователь. Щиро вітаємо вас зі світлим святом Христового Воскресіння! І хай світлий Великдень принесе у ваш дім добробут і радість. Нехай Господь збереже вас і вашу родину.

Добра вам і щастя!

Писанки для Оленки

Сценарій свята для вихованців дошкільної установи

Дійові особи:

Ведучий
I-й Зайчик
II-й Зайчик
Тітка Сорока
Лисиця
Ведмідь
Білка
Лісові звірята
Діти
Оленка

Дія перша

Ведучий. Два зайчики-побігайчики бігли: один з поля, другий з лісу, аж на зеленому горбочку зустрілися.

I-й Зайчик. Ти куди?

II-й Зайчик. А ти куди?

I-й Зайчик. Я до села.

II-й Зайчик. А я до міста.

I-й Зайчик. Чого ж тобі до міста?

II-й Зайчик. Ой, та писанок купити на Великдень чемній дівчинці Оленці!

I-й Зайчик. Запізнився ти, братику, запізнився! Скоро понесуть у церкву паски святити, а ти щойно про писанки згадав.

II-й Зайчик. Багато роботи весною, я й забув за писанки. Ну, я поспішаю!

I-й Зайчик. Стривай! У місті писанок не дістанеш. Усі люди розкупили.

II-й Зайчик. Ой, горе! З чим же я тепер до чемної дівчинки Оленки піду?

I-й Зайчик. Я знаю, що ми зробимо: тут недалеко живе тітка Сорока, що чудові писанки пише.

II-й Зайчик. Веди ж мене до тітки Сороки!

I-й Зайчик. Біжи за мною, та швидко!

Ведучий. Отож бігли вони, бігли, з вітром у перегони, вітер перегнав, воду перейшли, полем промчали, лісом зашуміли, аж тут тобі — гульк! Тітки Сороки хата стоїть, а сама тітка Сорока сидить, писальце у дзьобі тримає, в росі весняній його мие, скінчила роботу. Таких чудових українських писанок написала і скрізь на травичці порозкладала, щоб сушилися на сонці. Тут зайчики-побігайчики вклонилися тітці і заговорили.

Дія друга

Разом Зайчики. Тітко, ми до вас за писанками.

Тітка Сорока. А гроші у вас є?

Разом Зайчики. Немає, тіточко.

Тітка Сорока. То як ви хочете купити без грошей?

I-й Зайчик. Агов, лісові звірята! Допоможіть нам купити писанок для чемної дівчинки Оленки.

Лісові звірята (збігаються). А як ми вам зможемо допомогти? У нас немає грошей.

II-й Зайчик. Може, ви знаєте вірші, скоромовки? Розкажіть їх тітці Сороці. Це і буде наша оплата.

Тітка Сорока. Я з радістю послухаю.

Лисичка

Скоромовка

Гляньте, — каже сіра Мишка, —
На доріжці — кривоніжка!
— Зовсім я не кривоніжка, —
Їй на те жучок з доріжки. —
В мене дуже рівні ніжки,
То крива доріжка трішки.

Скоромовка

Скажи-но швидко:
«Жала бджола житко».

Ведмідь

Біля лісу зелен кущ,
Над кущем літав хрущ,
Ми прибігли до куща —
Над кущем нема хруща.

Білочка

Вірш «Весна»

Ось весна уже довкола,
Зеленіє гай і поле.
Всюди трави, трави, трави
Зеленаві, зеленаві.,

Глянь он жабка зеленіє
При зеленім бережку.
Тільки річечка синіє
На зеленому лужку.

Входять діти.

Діти. Ми почули вашу розмову, що ви хочете купити писанок для чемної дівчинки Оленки.

Разом Зайчики. Так, хочемо. А чим ви можете нам допомогти?

Діти. Піснею, хороводом «Подоляночка».

I-й Зайчик. Це дуже популярна...

II-й Зайчик. Найлюбленіша гра дітей.

Гра «Подоляночка»

Старші дівчата роблять велике коло. Зсередини — ще одне, але трохи менше. Його утворюють менші діти.

Посеред кола з'являється молоденька дівчинка, прикрашена квітами та молодими гербовими галузками — подоляночка. Вона виходить на пагорб, привітно усміхається до присутніх і присідає.

Два кола починають рухатися в протилежні боки. Дівчата, які ведуть перше коло, заспівують:

Десь тут була подоляночка,
Десь тут була молодесенька,
Тут вона спала,
До землі припала,
Личка не змивала,
Бо води не мала.

Дівчата з меншого кола заводять своєї:

Ой, устань. устань. подоляночко,
Протри очки свої,
Як ті шкляночки,
Та берися в боки,
Покажи нам скоки,
Біжи до Дунаю,
Бери ту, що скраю.

Підвівшись, Подоляночка починає танцювати під супровід розлогих веснянок.

Тітка Сорока. Дуже гарно ви співали, танцювали. А чи знаєте ви молитву?

Діти разом. Знаємо.

Молитва

Зглянься, наш Боже,
На малі діти,
Що усім серцем

Вміють любити
Тата і неньку,
І всю родину,
Край любий, рідний —
Всю Україну.

Тітка Сорока. Ой, які молодці! Лісові звірята і ви, діточки, своїм умінням заплатили мені за писанки. (*Звертається до Зайчат*) А кошики маєте?

Зайчики разом. Маємо!

Тітка Сорока. Наберіть собі у кошики найкращих писанок, розмальованих усіма барвами веселки, і віднесіть їх Оленці.

Всі разом. Спасибі вам, тіточко!

Дія третя

Хатка Оленки.

Ведучий. Як набрали зайчики в кошики писанок, то так бігли до Оленки, що перегнали по дорозі всі автомашини! На щастя, прибігли саме в ту пору, як панотець прийшли паску святити. Зайчики поставили кошики з писанками на стіл, а самі щасливо пострибали в поле. Ой, скільки ж радості було в Оленчиній хаті в цей Святий Великдень!

Оленка. Візьму я цей кошик з писанками і піду до церкви. А там дуже багато дітей, і ми будемо обмінюватись писанками. У цей час великоднє сонечко світить, гріє, радіє разом із нами.

Ведучий. Слава тобі, Господи, за личенько твоє Господнє! Освіти нас перед усім миром християнським добротою, красою на віки віків!

Галина Казимирів

ЛІТЕРАТУРА

1. Біняшевський Є. В. Українські писанки. — 1968.
2. Гайдукевич Т. І. Методичний посібник для української літератури для 1-го класу гімназії. — Стрий, 1994.
3. Майданська С. Христос воскрес. — К., 1993.
4. Скуратівський В. Берегиня. — К., 1987.
5. Скуратівський В. Дванадцять місяців. — К., 1993.
6. Соломченко О. Писанковий світ — К., 1970.
7. Стельмах Б. Писанка. — К., 1993.
8. Решту матеріалів зібрано й записано в селах Івано-Франківської області.

ЗМІСТ

«Не я б'ю — верба б'є, за тиждень — Великдень».....	3
Чистий тиждень	6
Велика середа.....	7
Великий, або Чистий четвер	7
Великодня п'ятниця.....	8
Великодня субота.....	10
Благословення великодніх пасок	11
Великодній сніданок	14
Забави коло церкви	17
Поливаний понеділок	19
Гаївки	20
Жучок.....	21
Наша весна.....	23
Ой чия то гуска.....	23
Котилися вози.....	24
Кривий танець	24
Під білою березою	25
Поставлю я кладку	26
Де ти ідеш, Романочку?.....	26
В нашім селі на горбочку	27
Веснянка	28
Огірочки.....	29
Мак	29
Ой зацвіли фіялочки	30
Білоданчик	31
Сонечко.....	32
Ой дан, білодан	33
Вже весна воскресла	34
Ходить Купса	35
Там на горі корито	36
Голубонька	36
Де ти ідеш, гаївонько?	37
Весна наша.....	38
Народні оповіді	39
Липова паска	40
Воскресіння Господне	41
Пасочка	41

Вірші на Великдень	43
На Великдень	44
Де неба світлий рушничок.....	44
Квітна неділя.....	45
«Христос воскрес! Великдень понад світом...»	46
Квіти з легенд	47
Воскресне полум'я	48
Підсніжник.....	49
Небесний ключик	50
Страстеквіт.....	51
Сині цвяшки.....	52
На писанці долю пишуть	53
Що ми знаємо про українську писанку?	54
Магічна сила писанки у звичаях та обрядах	56
Сонце писанки у символах	58
Магія писанкарства (технологія розпису писанок)	62
Перший у світі Музей писанки	65
Українські писанки в діаспорі.....	66
Українська писанка в легендах і переказах	69
Врятовані Його воскресінням	70
Свячене яйце.....	71
Звідки прийшла писанка	72
Чому красять крапанки?	72
Звідки взяли крапанки?	73
Писанки	74
Звідки взяли писанки?	75
Писанка у фольклорі та літературі	76
Коломийки про писанку	77
«Я не можу розбити писанку...».....	78
«Котилася писаночка...»	78
Одарочка малое	78
Писанки	79
«На веснянім і на осіннім зіллі...».....	79
Писанки	79
Розмалює писанку малеча	80
Розпишемо писанку самі	81
Розмалюємо писанку.....	82
Продовжимо життя писанки (поради).....	83
Доберемо візерунок для писанки.....	84

Великодні мотиви в аплікаціях.....	86
Рецепти великодніх пасок.....	89
Жменя порад.....	93
Великодні поради.....	94
Як підготуватися до свята.....	94
Свято писанки.....	96
Писанка — символ Великодня.....	97
Писанковий світ.....	101
Писанки для Оленки.....	106
Література.....	109

Навчальне видання

КЛІД Ірина Олексіївна

ЗА ТИЖДЕНЬ — ВЕЛИКДЕНЬ

Народні традиції та практичні поради

Художник *Наталія Окрепка*

Літературний редактор *Маргарита Більчук*

Художній редактор *Світлана Бедна*

Відповідальна за випуск *Маргарита Більчук*

Формат 60x84/16. 6,53 ум. др. арк., 4,48 обл.-вид. арк. Тираж 1500. Замовлення № 13-125.

Видавець і виготовлювач Редакція газети «Підручники і посібники».

46020, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а. Тел. (0352)-43-15-15; 43-10-21.

E-mail: pp@pp.utel.net.ua www.pp.utel.net.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців
серія ДК № 765 від 11.01.2002 р.

Книга-поштою: а/с 376, Тернопіль, 46011.

Тел.: (0352)42-43-76; 097-503-53-76; 094-97-40-376